

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS

**BAŞKASI MERKEZLİ DIŞSALLIK, ALLAH
MERKEZLİLİK VE KENDİSİ HAKKINDA
YAPILAN DEDİKODUDAN ETKİLENME
ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR ALAN
ARAŞTIRMASI**

Meryem ALMA

2501170144

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Ümit HOROZCU

İSTANBUL – 2021

ÖZ

**BAŞKASI MERKEZLİ DIŞSALLIK, ALLAH MERKEZLİLİK VE
KENDİSİ HAKKINDA YAPILAN DEDİKODUDAN ETKİLENME
ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

Meryem ALMA

Bu çalışma başkası merkezli dışsallık ve Allah merkezlilik düzeylerinin, üniversite öğrencilerinde kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyini yordayıp yordamadığını araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak “Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği”, “Allah Merkezlilik Ölçeği” ve “Dedikodu ve Söylenti Tutum Ölçeği’nin Tepkiler Alt Boyutu” kullanılmıştır. Araştırma bulguları, Allah merkezlilik ve başkası merkezli dışsallıkla kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde ilişki olduğunu ve başkası merkezliliğin dedikodudan etkilenmeyi yordama gücünün ise daha kuvvetli olduğunu göstermektedir. Dedikodudan etkilenme düzeyinin Allah merkezlilik, başkası merkezli dışsallık, cinsiyet, katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları, öznel dindarlık algısı, dini vecibelerini yerine getirme değişkenlerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Başkası Merkezli Dışsallık, Allah Merkezlilik, Dedikodudan Etkilenme, Dedikoduya Tepki, Gıybet, Dindarlık.

ABSTRACT
A FIELD RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN
OTHERS CENTERED EXTERNALITY, ALLAH
CENTEREDNESS AND GETTING AFFECTED BY GOSSIP
ABOUT ONE’S SELF

Meryem ALMA

This study was carried out in order to assess whether levels of “others centered externality” and “Allah Centeredness” predict the level of getting affected by gossip about one’s self in university students. “The Others Centered Externality Scale”, “Scale of Allah Centeredness” and “Reactions Subscale of The Gossip and Rumor Attitude Scale” were used as the data collection tools. Our research findings show that both Allah Centeredness and others centered externality have a positive relationship with the level of getting affected by gossip about one’s self, where others centered externality has a greater power in predicting getting affected by gossip. It was found that the level of getting affected by gossip varied with variables such as Allah centeredness, others centered externality, gender, attitude towards gossip, personal perception of religiosity and fulfillment of religious duties.

Keywords: Others Centered Externality, Allah Centeredness, Getting Affected by Gossip, Reaction to Gossip, Gossip, Religiosity.

ÖNSÖZ

Hamd ve övgü merhametlilerin en merhametlisi olan yüce Rahman'a,

Salat ve selam yaratılışı ve ahlakı tertemiz olan Efendimize olsun.

Çalışmamın oluşmasında desteklerini esirgemeyen danışmanım, kıymetli hocam Doç. Dr. Ümit Horozcu'ya, anketlerin dağıtımında emeği geçen ve motivasyonumu artıran dostum Meryem Neva Gök'e, dostluklarını her zaman hissettiğim Fatma Şahin, Kevser Uslu, Nurcan Bakır ve adlarını zikredemediğim tüm can arkadaşlarıma, üzerimde emeği olan değerli hocalarıma ve bilhassa rahmetli hocam Abdullah Sokur'a, her zaman yanımda olan ve haklarını asla ödeyemeyeceğim kıymetli annem Zülbiye Haylaz, babam Rıfat Haylaz ve kardeşlerim Merve Erdem, Esra Partal ve Muhammed Sefa Haylaz'a, neşeme neşe katan yeğenlerime ve bebelerime, tez yazım süreci heyecanını beraber yaşadığım gece gündüz demeden beraber çalışıp çabaladığım eşim İbrahim Alma'ya şükranlarımı sunarım.

Meryem ALMA

Isparta, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Allah Merkezilik	7
1.2. Başkası Merkezli Dışsallık.....	10
1.2.1. Sosyal Odaklı Mükemmeliyetçilik.....	13
1.2.2. Sosyal Kaygı	15
1.3. Dedikodu	17

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli	29
2.2. Evren ve Örneklem	29
2.3. Veri Toplama Araçları	31

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	32
2.3.2. Psiko-Sosyal Değişkenlere İlişkin Sorular	32
2.3.3. Allah Merkezlilik Ölçeği.....	33
2.3.4. Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği	33
2.3.5. Dedikodu ve Söylenti Tutum Ölçeği'nin Tepkiler Alt Boyutu.....	34
2.4. Verilerin Toplanması	36
2.5. Verilerin Analizi.....	37
2.6. Araştırmanın Varsayımları.....	37
2.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Allah Merkezlilik, Başkası Merkezli Dışsallık ve Dedikodu ve Söylenti Tutumu Ölçeği Arasındaki İlişkiler	39
3.2. Allah Merkezliliğe Dair Bulgular	43
3.2.1. Allah Merkezlilik Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	43
3.2.2. Allah Merkezlilik ile Katılımcının Yaş Değişkeni Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	46
3.2.3. Allah Merkezlilik Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre İncelenmesi	47
3.2.4. Allah Merkezliliğin Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile İlişkisinin İncelenmesi	53
3.2.5. Allah Merkezliliğin Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi	58
3.3. Başkası Merkezli Dışsallığa Dair Bulgular.....	60
3.3.1. Başkası Merkezli Dışsallık Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	60
3.3.2. Başkası Merkezli Dışsallık Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre İncelenmesi	62

3.3.3. Başkası Merkezli Dışsallığın Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile İlişkisinin İncelenmesi.....	66
3.3.4. Başkası Merkezli Dışsallığın Maruz Kalınan Çevre Tutumu İle İlişkisinin İncelenmesi	69
3.3.5. Başkası Merkezli Dışsallığın Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi	74
3.3.6. Başkası Merkezli Dışsallığın Dini Vecibeleri Yerine Getirme Değişkenleriyle İlişkisinin İncelenmesi	76
3.4. Dedikodu ve Söylenti Tutumuna Dair Bulgular	79
3.4.1. Dedikodudan Etkilenme Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	79
3.4.2. Dedikodu ve Söylenti Tutumu Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre İncelenmesi	82
3.4.3. Dedikodu ve Söylenti Tutumunun Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile İlişkisinin İncelenmesi.....	90
3.4.4. Dedikodu ve Söylenti Tutumunun Maruz Kalınan Çevre Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi	93
3.4.5. Dedikodu ve Söylenti Tutumunun Dini Vecibeleri Yerine Getirme Değişkenleriyle İlişkisinin İncelenmesi	94
3.5. Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular	96
3.5.1. Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	96
3.5.2. Maruz Kalınan Çevre Tutumu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	97
3.5.3. Algılanan Ebeveyn Tutumu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	99
3.5.4. Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	100
3.5.5. Maruz Kalınan Çevre Tutumuna Dair İlişkiler	101
3.5.6. Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumuna Dair İlişkiler.....	111
3.5.7. Algılanan Ebeveyn Tutumuna Dair İlişkiler	115

3.5.6. Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımlarına Dair İlişkiler	115
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	119
KAYNAKÇA	127
EKLER.....	143

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	30
Tablo 2: Katılımcıların Yaş Ortalaması	30
Tablo 3: Katılımcıların Fakülte Türlerine Göre Dağılımı.....	30
Tablo 4: Katılımcıların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı	31
Tablo 5: Ölçeklerden Alınan Puan Ortalamalarının Dağılımı	39
Tablo 6: Allah Merkezilik, Başkası Merkezli Dışsallık ve Kendisi Hakkında Yapılan Dedikodudan Etkilenme Arasındaki İlişkiyi İncelemek Amacıyla Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	40
Tablo 7: Allah Merkezilik Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları.....	43
Tablo 8: Öznel Dindarlık Algısı Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları.....	44
Tablo 9: Dini Vecibeleri Yerine Getirme Maddelerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları.....	45
Tablo 10: Allah Merkezilik ile Öznel Dindarlık Algısı Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 11: Allah Merkezilik ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 12: Öznel Dindarlık Algısı ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	47
Tablo 13: Allah Merkezilik Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Analiz Sonuçları	47
Tablo 14: Öznel Dindarlık Algısının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Analiz Sonuçları	48

Tablo 15: Namaz Kılma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	49
Tablo 16: Ramazan Orucu Tutma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	50
Tablo 17: Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları.....	51
Tablo 18: Dini Bilgi Düzeyi Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	52
Tablo 19: Allah Merkezlilik ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 20: Öznel Dindarlık Algısı ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	55
Tablo 21: Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet ve Dini Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	57
Tablo 22: Allah Merkezlilik ile Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	58
Tablo 23: Öznel Dindarlık Algısı ile Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	59

Tablo 24: Başkası Merkezli Dışsallık Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları.....	60
Tablo 25: Başkası Merkezli Dışsallık Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	62
Tablo 26: Beğenilme ve Değer Görme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	63
Tablo 27: Değerlendirilme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	64
Tablo 28: Yaranma ve Hoş Görünme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	65
Tablo 29: Başkası Merkezli Dışsallık ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	66
Tablo 30: Başkası Merkezli Dışsallık ile Maruz Kalınan Çevre Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	69
Tablo 31: Başkası Merkezli Dışsallık ile Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 32: Başkası Merkezli Dışsallık ile Dini Vecibeleri Yerine Getirme Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	77
Tablo 33: Kendisi Hakkında Yapılan Dedikodudan Etkilenme Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi	79

Tablo 34: Dedikodu Yapma Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi	80
Tablo 35: Kendisi Hakkında Yapılan Dedikodudan Etkilenme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	82
Tablo 36: Dedikodu Yapma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	84
Tablo 37: Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları.....	85
Tablo 38: Dedikodudan Keyif Alma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları	86
Tablo 39: Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları.....	86
Tablo 40: Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları.....	87
Tablo 41: Dedikodunun Yapanlar Arası Samimiyeti Artırdığını Düşünme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları.....	88
Tablo 42: Dedikodunun Toplumun Birlik ve Beraberliğini Artırdığını Düşünme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit	

Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları.....	89
Tablo 43: Dedikodu ve Söylenti Tutumu ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	90
Tablo 44: Dedikodu ve Söylenti Tutumu ile Maruz Kalınan Çevre Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	93
Tablo 45: Dedikodu ve Söylenti Tutumu ile Dini Vecibeleri Yerine Getirme Değişkenleriyle Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	94
Tablo 46: Kişinin Dedikodu Yapma Değişkeni ile Dini Vecibeleri Yerine Getirme Değişkenleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	95
Tablo 47: Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi	96
Tablo 48: Maruz Kalınan Çevre Tutumunun Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi	98
Tablo 49: Algılanan Ebeveyn Tutumunun Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi	100
Tablo 50: Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumunun Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi	100
Tablo 51: Maruz Kalınan Çevre Tutumunun Maddeleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	102
Tablo 52: Maruz Kalınan Çevre Tutumu ile Algılanan Ebeveyn Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	104
Tablo 53: Maruz Kalınan Çevre Tutumu ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	106

Tablo 54: Maruz Kalınan Anne-Baba Tutumu ile Anne-Babanın Dedikoduya Yönelik Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	109
Tablo 55: Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumunun Maddeleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	111
Tablo 56: Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	112
Tablo 57: Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu ile Algılanan Ebeveyn Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları.....	114
Tablo 58: Algılanan Ebeveyn Tutumu Maddeleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	115
Tablo 59: Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Maddeleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları	116

KISALTMALAR LİSTESİ

bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
t.y.	: Basım tarihi yok
v.b.	: Ve benzeri
v.d.	: Ve diğerleri
y.y.	: Basım yeri yok
H.	: Hicri

GİRİŞ

İnsan davranışlarını çoğu zaman sadece bir sebebe bağlamak mümkün olmadığı, onu etkileyen birçok etmenin var olduğu bilinmektedir. Psikoloji ilminde bu bağlamda birçok teori ve kuram ortaya çıkmıştır. İnsanın çevresi, karakteri, yetiştirilişi, bilişsel şemaları, beklentileri, arzu ve hedefleri, inançları ve idealleri gibi belirleyicilere ilaveten diğer insanları memnun etme eğilim ve çabası da insanın davranış ve kararlarını etkileyebilen faktörlerdendir. İnsanın, hayatının merkezine bir inancı, bir otoriteyi, bir ideali getirerek davranışlarını o doğrultuda şekillendirmesi mümkün olduğu gibi “diğer insanları” yani onların kendisi hakkındaki varsaydığı kanaat ve tutumlarını da hayatının merkezine koyarak onları memnun etme, onlara yaranma adına davranışlarını şekillendirmesi mümkündür.

Kişi duygu, düşünce ve davranışlarında inandığı dininin kutsal varlığını merkeze alarak onun rızasını gözeterek hareket edebilir. Müslüman kişi özelinde ele alındığında, Allah’ın rızasını hayatının temel ölçütü yaparak hareket eden kişilerin dindarlığı “Allah merkezilik” olarak ifade edilebilir. Başkası merkezli dışsallık ise kişinin kimliğini insanlar üzerine inşa etmesi, öz memnuniyetini onların kendisi hakkındaki duygu ve düşüncelerine bağlayarak hayatının merkezine “diğer insanları” yerleştirmesidir.

İnsan günlük davranışlarında diğer insanları etkileyen ve ilgilendiren bazı eylemlerde bulunmaktadır. Bu eylemlerden biri de dedikodudur. O, kişilerarası ilişkileri bozan, güven ortamını dağıtan, dinlerin yasaklayıp tabiilerinin sakınmasını istediği bir davranıştır. Kişinin kendisi hakkında dedikodu edildiğini duyması onu hoşnut etmez ve bundan olumsuz yönde etkilenir. Etkilenmenin boyutunun ve verilen tepkilerin kişiden kişiye değiştiği söylenebilir. Bu farklılık ise kişinin hayatının merkezine neyi yerleştirdiğiyle ilişkilidir.

Bu çalışmada kendisi hakkında dedikodu edilen bireyin bu durumdan etkilenme düzeyinin hayatının merkezine koyduğu otoriteye göre farklılaşp farklılaşmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tepkilerin, kişinin tavır ve

davranışlarında farkında olarak veya olmayarak hayatının merkezine aldığı otoriteye göre değiştiğinin tespiti insanı tanımak, insanın problemlerini tanımlayabilmek ve onlara dair çözümler geliştirmek açısından önem taşımaktadır.

Başkası merkezli dışsallık, Allah merkezlilik ve kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasını konu edinen bu çalışmada, başkası merkezli dışsallık düzeyinin kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyi ile pozitif, Allah merkezlilikle negatif ilişkisi olduğu, öte yandan Allah merkezlilik ile dedikodudan etkilenme arasında negatif ilişki bulunduğu hipotezinden hareket edilmektedir. Bu kapsamda daha önce geliştirilmiş olan “Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği”, “Allah Merkezlilik Ölçeği” ve “Dedikodu ve Söylenti Tutum Ölçeği’nin Tepkiler Alt Boyutunun” kullanıldığı bir anket çalışması hazırlanmış ve Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinden 651 kişiye uygulanmıştır. Bu, nicel desenlerden ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiş kesitsel bir çalışmadır.

Literatür incelendiğinde dindarlığı ölçmek için birçok ölçeğin mevcut olduğu ve bunlar aracılığıyla dindarlığın birçok faktörle ele alındığı ancak birkaç çalışma hariç dedikodu ile beraber incelenmediği görülmektedir. Bununla beraber Allah merkezlilik ölçeği saha çalışmasında ilk defa bu tezde kullanılmış, dolayısıyla Allah merkezlilik ile dedikodudan etkilenme arasındaki ilişki daha önce çalışılmamıştır. Başkası merkezli dışsallık da sahada bilinen sosyal odaklı mükemmeliyetçilik, sosyal görünüş kaygısı, olumsuz değerlendirilme kaygısı gibi bir dizi psikolojik durumlarla örtüşmekte ise de bu çalışmada, yeni geliştirilmiş ve daha önce kullanılmamış bir ölçekten yararlanılmak suretiyle araştırmaya konu edilmiştir. Aynı zamanda bu olgu da spesifik olarak dedikodudan etkilenmeyle ilişkisi bağlamında daha önce ele alınmamıştır. Bu açılardan bakıldığında tezin alan açısından özgün bir çalışma olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada sınanan hipotezler şunlardır:

Ana hipotezler:

1. Allah merkezlilik düzeyi ile kişinin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde ilişki vardır.
2. Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile kişinin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde ilişki vardır.
3. Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile Allah merkezlilik düzeyi arasında negatif yönde ilişki vardır.

Alt Hipotezler:

- Kadınların Allah merkezliliği erkeklere oranla daha yüksektir.
- Kadınların öznel dindarlık algısı erkeklere oranla daha yüksektir.
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Allah merkezliliği diğer fakültelerin öğrencilerinden daha yüksektir.
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öznel dindarlık algısı diğer fakültelerden daha yüksektir.
- Allah merkezlilik ile dedikodu yapma eğilimi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Allah merkezlilik ile şahit olunan dedikodudan rahatsız olma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Allah merkezlilik ile dedikodudan keyif alma arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Allah merkezlilik ile dedikodu sonrası vicdan azabı hissetme düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Allah merkezlilik ile dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Allah merkezlilik ile dedikodunun kişilerarası iletişim ve samimiyeti artırdığını düşünme arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Allah merkezlilik ile dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Kadınların başkası merkezli dışsallık düzeyi erkeklere oranla daha yüksektir.

- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin başkası merkezli dışsallığı diğer fakültelere göre daha düşüktür.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dedikodu yapma eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile şahit olunan dedikodudan rahatsız olma düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile dedikodudan keyif alma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dedikodu sonrası vicdan azabı hissetme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dedikodunun kişilerarası iletişim ve samimiyeti artırdığını düşünme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile annenin kıyaslamasına maruz kalma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile babanın kıyaslamasına maruz kalma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile ebeveynin ‘el alem ne der’ deme sıklığı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile küçüklüğünde arkadaşları tarafından alaya alınma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile anne-babanın başkalarını eleştirmesi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile annesinin başkasını kendinden daha çok sevdiğini düşünme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile babasının başkasını kendinden daha çok sevdiğini düşünme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

- Başkası merkezli dışsallık ile annenin kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile babanın kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile anne-baba tarafından başkaları yanında utandırılma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile ilkokul öğretmeninin ayrımcılık yapması arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile ilkokul öğretmeni tarafından arkadaşları yanında mahcup edilme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile babanın dedikodu yapma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile annenin dedikodu yapma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dahil olunan ortamda dedikodu yapılma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Başkası merkezli dışsallık ile öznel dindarlık algısı arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyi kadınlarda erkeklere oranla daha yüksektir.
- Kadınların dedikodu yapma puanları erkeklerinkinden daha yüksektir.
- İlahiyat Fakültelerinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyleri diğerlerine göre daha düşüktür.
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodu yapma puanları diğer fakültelerden daha düşüktür.
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin bulundukları ortamda yapılan dedikodudan rahatsız olma puanları diğer fakültelerden daha yüksektir.
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodudan keyif alma puanları diğer fakültelerden daha düşüktür.
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodu sonrası vicdan azabı duyma puanları diğer fakültelerden daha yüksektir.

- İlahiyat Fakültesi öğrencileri için dedikodunun stres attırıcı bir araç olarak görülme düzeyi diğer fakültelere göre düşüktür.
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodunun kişilerarası iletişimi olumsuz etkilediğini düşünme puanları diğer fakültelerden daha yüksektir.
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini olumsuz etkilediğini düşünme puanları diğer fakültelerden daha yüksektir.
- Şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etme düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Dedikodunun kişiye verdiği keyif düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Dedikodunun kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırdığını düşünme düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Dedikodu yapma düzeyi ile dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Öznel dindarlık algısı düzeyi ile dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.
- Kadınların dedikodu yapma düzeyi erkeklerden daha fazladır.
- Çevrenin dedikodu yapması (anne, baba ve dahil olunan ortamda yapılan dedikodular) ile katılımcının dedikodu yapması arasında aynı yönlü anlamlı ilişki vardır.
- Çevrenin dedikodu yapması ile katılımcının dedikodudan keyif alması arasında aynı yönlü anlamlı ilişki vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde tezin omurgasını teşkil eden Allah merkezlilik, başkası merkezli dışsallık ve dedikodu kavramları ele alınacaktır. Bunun yanı sıra başkası merkezli dışsallıkla bağlantılı olan sosyal kaygı ile mükemmeliyetçilik çeşitlerinden sosyal odaklı mükemmeliyetçiliğe değinilecektir.

1.1. Allah Merkezlilik

İnsanın duygu, düşünce, tavır ve davranışlarını etkileyen etmenler çok çeşitlidir. Mizacı, ailesi, zamanla oluşan karakter ve kişiliği, bilişsel şemaları, toplum, alınan eğitim vb. etmenler birbirleriyle de bağlantılı şekilde insanı etkilemektedir. Bununla beraber inancın da kişinin düşünce, duygu ve davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

İnsan inanma ihtiyacı olan bir varlıktır. Nitekim onun dünyaya gelirken bir dini kabiliyete sahip olduğu söylenir (Hökelekli, 2003, s. 124). Ayrıca çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar insanların fitri olarak dini inanca eğilimli olduklarını göstermektedir (Yavuz, 1983, s. 42). Vergote, araştırmaların çocuklarda dini bir hazırlığın var olduğunu gösterdiğine işaret etmiştir (Vergote, 1978, s. 315).

İslam literatürü bunu fitrat kavramı ekseninde açıklamaktadır. İnsanın yaratılış itibarıyla bir inanma eğilimine sahip olması anlamındaki fitrat kelimesi Kuran’da “yaratmak” anlamında kullanılmaktadır. Fitrat sözcüğü “f-t-r” kökünden olup “Allah’ın bir şeyi belli bir şekli üzere inşa etmesi ve başlatması” (el-İsfehani, H. 1412, s. 640) gibi anlamlara gelmektedir. Elmalılı, onu “yaratılışın ilk tarz ve heyeti” şeklinde tanımlamıştır (Alper, 2016, s. 162). Aynı zamanda “yokluğun yarılarak içinden varlığın çıkması” şeklinde tanımlanan fitrattan kasıt yaratma sonucu varlığın (yaratılanın) aldığı ilk tarzdır. Bunun tüm insanları kapsayan genel bir yaratılış olduğu söylenir. Bu özellik insanı Allah’a inanmaya eğilimli hale getirmiştir. Hz. Peygamber’in “Her doğan fitrat üzere doğar; sonra ana babası onu Yahudi, Hristiyan, Mecusi yapar” (Buhari, H.1422, s. 94, No. 1358) hadisi bunun açık bir ifadesidir.

Dolayısıyla inanmanın fitri olduğu, yaratıcının dine eğilimi insanın hamuruna yedirdiği söylenebilir. Ayrıca rivayet, fıtratın davranışlar üzerinde zorlayıcı olmadığına, çevreye göre değişerek kişinin farklı bir tanrıya yönelebileceğine veya inancın tamamen ortadan kalkabileceğine işaret etmektedir (Hökelekli, 2003, s. 124-125).

İnanç yani iman, özü itibariyle insanın varlığından ayrı düşünülemez. Var olan imanın kişinin hayatına her yönden tesir ederek kapsayıcı bir unsur olması beklenir (Alper, 2016, s. 65). Kökü itibariyle korkunun karşıtı güven anlamına gelen iman, kişinin zihni ve psikolojik sorunlarının çözümünde etkili yollar açar. Allah’a olan güven yaşanan sıkıntılara karşı kişiyi dirençli kılar. Aşkın olanın onu gördüğünü bildiğini koruduğunu, insanı eşrefi mahlukat olarak yarattığını ve onu sevdiğini bilmesi insanın varlıksal sorularını cevapladığı gibi psikolojik iyi oluşuna önemli katkılar sağlar. Bu inanç, insanın başına gelenlere karşı rıza göstermesi, sıkıntılar karşısında sabretmesi, bolluk içindeyken kibirlenmeyerek diğer insanların da faydasını düşünebilmesi gibi erdemli davranışları insana kazandırır. Kişiyi hayatını anlamlandırma, karşılaştığı zorluk ve sıkıntılara göğüs germe aşamasında dinin görevinin işlevsel olduğu söylenebilir.

Din kutsal bir kaynağa ait olmasıyla ‘ilahi’; gerçeklik dünyası içerisindeki varlığı ve görünümüyle ‘insani’ olmak üzere iki boyuta sahiptir. Kimi sosyolog ve psikologlar indirgemeci bir yaklaşımla dini “insanın ürünü, insan veya toplumun bir fonksiyonu” olarak ele alıp tanımlarken (Freud, James, Jung, Durkheim, Fromm), kimilerinin ise indirgemeci bir yol izlemeyip ‘dinî’ ve ‘insanî’ gerçekliği karşılıklı ilişki bağı içinde ele alıp (Evans-Pritchard) kavramsallaştırdığı görülmektedir. Karşılıklı ilişki bağı içinde ele alanlar dinin insanla beraber geldiğini ancak bunun onu ortaya çıkaranın ve üretenin insan olduğu anlamına gelmediğini savunurlar (Hökelekli, 2003, s. 65-66).

Pargament, Koenig ve Perez (2000) dinin zor zamanlarda yerine getireceği ödevlerinin “anlam arayışına cevap verme”, “kontrol sağlama”, “manevi teselli”, “samimiyet ve yakınlık hissi”, “hayatı dönüştürme” olduğunu ifade etmişlerdir. Dini başa çıkma kişiye, hayatın anlamına dair sorgulamalarında bir anlam alanı sağlar.

Olayların aşkın bir varlığın kontrolünde olduğunu bilmesi ona psikolojik bir kontrol hissi sunar. Bununla beraber kişinin problem ve sıkıntılara karşı manevi olarak teselli bulmasını sağlar. Kişiyi aşkın olana yakınlık hissi verir ve onun sosyalleşerek samimiyetini diğer insanlarla artırmaya zemin hazırlar. Önemli özelliklerinden biri de kişiyi kendisini gerçekleştirme için destekleyerek ona zor zamanlarında sabretmesi, affetmesi, problemlere çözüm bulabilmesi için motivasyon sunar (Aytan, 2012, s. 49). Dolayısıyla insanın hayatındaki davranış ve eylemlerinde aşkın olanı merkeze almasının onu dirençli ve sağlam bir yapıya kavuşturduğu ifade edilebilir.

Pargament (1997) dini “kutsalla ilgili alanda sergilenen anlam arayışı” şeklinde tanımlayarak sıkıntılı ve zor zamanlarda dinin işlevselliği üzerinde durmuştur. Benzer bir şekilde Logaterapi’nin kurucusu Victor Frankl da insanın “nihai anlam arayışı” içerisinde olduğunu ve bunun sonucunda nihai varlığa yani tanrıya ulaşacağını belirterek dinin insanlara bir anlam ve güven duygusu verdiğini ifade etmektedir (Köse & Aytan, 2016, s. 72-73).

Bu tezde ele alınan ve ülkemizde Din Psikolojisi alan yazınında ilk kez Horozcu ve Güneş tarafından formüle edilen Allah merkezilik kişinin duygu, düşünce ve davranışlarında Allah’ın rızasını ön plana alarak hareket etmesi, emir ve yasaklarını titizlikle hayata uygulamaya çalışmasıdır. Bu kişilerin hayatlarında temel ölçütleri Allah’tır. Horozcu ve Güneş, dindarlık olgusundan biraz daha farklı olarak gördükleri Allah merkezliliği ölçmek üzere yine dindarlık ölçeklerinden farklı olarak hususi bir ölçek geliştirmişlerdir. Ölçeği geliştirmede Allah merkezliliğin psikolojik iyi oluşu sıradan dindarlardan daha güçlü şekilde yordama özelliğine sahip olduğu düşüncesinin etkisi olduğunu ifade etmişlerdir (Horozcu & Güneş, 2020, s. 319).

Allport tarafından Psikoloji literatürüne sokulan iç güdümlü dindarlık ile Allah merkezliliğin benzer tarafları bulunmaktadır. İç güdümlü dindarlığa sahip kişinin dini kuralları içselleştirerek herhangi bir çıkar beklemezsizin onları hayatına uyguladığı (Köse & Aytan, 2016, s. 56) gibi Allah merkezli Müslüman kişinin de hayatının merkezine farklı bir çıkar gözetmeksizin Allah’ın rızasını koyduğu ifade edilebilir. Allah’ı merkeze almış birey, benliğini zorlayıcı birçok etken karşısında Allah’ın rızasını öncelemek şeklindeki bilişsel savunmayı kendisine kalkan olarak kullanabilir.

Yapılan haksızlıkların, onun için söylenen kötü sözlerin, beslenen olumsuz kanaatlerin, dışarıdan gelecek tehditlerin değerlendirmesinde Allah'ın merkeze konması “Asıl olan Allah'ın bilmesidir.”, “Allah kalıcı diğer herkes geçicidir.” şeklindeki bir biliş, onu psikolojik açıdan güçlü şekilde destekleyebilir.

Alanyazın incelendiğinde dindarlığın tespitine dair birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Onun bilimsel olarak ölçülebilmesi adına birçok ölçek geliştirilmiştir (Çayabatmaz, 2016; Ercan, 2009; Glock & Stark, 1969; Horozcu & Demir, 2018; Kayıklık & Kalgı, 2017; Onay, 2001; Yapıcı, 2006). Dindarlığı tüm boyutlarıyla (ibadet, ahlak, inanç, tecrübe ve bilgi) ve yönleriyle (dini yönelim, dini eğilim, dini şuur, dini motivasyon vb.) ölçmek için geliştirilmiş kapsamlı tek bir ölçek mevcut değildir (Horozcu & Güneş, 2020, s. 299). Yurtiçi ve yurtdışında birçok dindarlık ölçeği geliştirilmiş ve üretilen her ölçek dindarlığın farklı bir yanını hedef almıştır.

1.2. Başkası Merkezli Dışsallık

Dışsallık kavramı literatürde üç farklı anlamda kullanılmaktadır. Bunlar; dışsal yüklemeler, dış denetim odaklılık ve başkası merkezli dışsallık ifadesinin taşıdığı dışsallıktır. “Dışsal yüklemeler” olayların ve davranışların kişinin içsel özelliklerine ve eğilimlerine dayalı olarak değil; dışsal faktörlere yani şansa, başka insanlara veya durumun kendisine atfedilerek, şartlar ve durumlar göz önünde bulundurularak açıklanmasıdır (Budak, 2003, s. 209; Masaroğulları & Koçakgöl, 2011, s. 47; Plotnik, 2009, s. 585). “Dış denetim odaklılık” ise Rotter tarafından ortaya atılmış, olaylar ve durumlar üzerinde kişinin bir kontrolünün söz konusu olmayıp, olayların ve durumların kişilerin dışında şans, kader ve başkaları gibi etkenlere bağlı olarak geliştiği inancıyla tanımlanan kişilik yönelimidir (Budak, 2003, s. 208; Plotnik, 2009, s. 459). Bu kişiler olup bitenlerin kendi ellerinde olmadığını başarıyı veya mutluluğu getirenin başka etmenler olduğunu düşünürler (Bolat, 2016, s. 53). Bu iki kavram da bazı kaynaklarda “dışsallık” olarak ifade edilmiştir (Burger & Erguvan Sarioğlu, 2016, s. 295). Başkası merkezli dışsallık kavramındaki “dışsallık” kelimesinden ise kişinin öz değerine ilişkin algısının dışarıya kaynaklı olması, dış şartlara bağlı olması kastedilmektedir. Bu tanımda “dışarıya kaynaklı” kavramı kapsamına diğer insanlar, doğa, manevi varlıklar gibi kişiyi etkileyebilecek her türlü etmen girmektedir. Bunu

insanlarla sınırlandırmak adına “başkası merkezli” şeklinde ifade edilmiştir (Horozcu & Güneş, 2019). Başkası merkezlilik aynı zamanda Allport tarafından ortaya atılan *“bir şeyi kendi içinde etkinlikten haz almak için veya o etkinlikten hoşlanıldığı için değil, övgü, not, şöhret, para gibi dışsal bir ödül elde etmek amacıyla yapma arzusu”* (Budak, 2003, s. 207) anlamına gelen dış güdümlülük ile benzer bir kavramdır.

Başkası merkezli dışsallık, kendisini diğer insanlar üzerinden değerlendiren, öz değerine ilişkin algısının sağlıklı bir şekilde gelişmeyip kimliğini başkaları üzerinden inşa eden kimseleri ifade etmek amacıyla Horozcu ve Güneş (2019) tarafından kavramsallaştırılmıştır. Bir başka ifade ile *“öz memnuniyetini başkalarının onun hakkındaki duygu ve düşünceleri üzerinden duyumsamak”* (Horozcu & Güneş, 2019) anlamına gelmektedir. Horozcu ve Güneş “başkası merkezli dışsallık” kavramsallaştırmasında “dışsallık” ve “başkası merkezlilik” kavramlarının da tek başlarına tercih edilebileceklerini ancak bunların amaçlanan anlamı tam olarak kuşatamayacaklarını ifade etmişlerdir. Dışsallık kelimesi diğer insanlar haricinde manevi varlıkları, doğa olaylarını vb. dış şartları da kapsadığı için “başkası merkezli” olduğu belirtilerek “diğer insanlar” haricindeki etkiler tanım dışı bırakılmıştır. Başkası merkezlilik kavramının tek başına kullanılması ise kişinin başkalarını kendisine öncelemesi, diğerkam olması ile ilişkilendirilerek yanlış anlaşılabilmesi için “dışsallık” kavramıyla birlikte kullanılmıştır (Horozcu & Güneş, 2019).

“Diğer insanlar” ya da “başkaları” psikiyatrik rahatsızlıkların başlıca sorumlularından biri sayılabilir. Başkası merkezli dışsallığı yüksek bireyler, çeşitli psiko-sosyal problemlerle karşılaşabilirler. Bu kişiler kendi öz değerlerini başkalarının onu nasıl gördüğüne, onun hakkında ne düşündüklerine dayandırarak oluşturmaktadırlar. Beğenilmeyi, takdir edilmeyi, övülmeyi şiddetle arzular ve bu sebeple başkalarını eleştirmekten, hatalarını söylemekten, onlara muhalefet etmekten sakınabilir yine aynı sebepten başkasının konu olduğu dedikodulara eşlik edebilirler. Merkeze aldıkları kişileri memnun etmeye ve hoş tutmaya çabalarlar, dışlanma, beğenilmeme, eleştirilme gibi durumlardan kaçınarak başkalarının yanında hata yapmamaya dikkat ederler ve hata yapmamak adına bildiklerini bile söylemekten geri durabilirler. Başkalarının kendileri hakkındaki tutumunu daima gerçeğinden daha olumsuz algılama eğilimindedirler. Arkalarından konuşulması gibi istenmedik

davranışlarla karşılaştıklarında gerekenin çok üstünde bir hassasiyet gösterirler. Bu gibi durumlara düşmemek için başkalarına hoş görünüp yaranmaya çalışabilirler (Horozcu & Güneş, 2019, s. 179-180). Bu bağlamda başkası merkezli dışsallık, sosyal kaygı düzeyinin yüksekliği ile ve sosyal odaklı mükemmeliyetçiliğin özellikleriyle benzerdir.

İnsan çok boyutlu bir varlıktır. Davranışlarını sadece bir sebebe bağlamak mümkün görülmemektedir. Bu sebeple psikoloji ilminde birçok teori ve kuram mevcuttur. Kişinin başkası merkezliliğini de tek bir sebebe bağlamak mümkün değildir. Bu, kişinin mükemmel olma dürtüsü, beden algısı, sosyal kaygı düzeyi, zihinsel abartma düzeyi, yetiştirilişi ve bilişsel şemaları gibi değişkenlerle bir arada düşünülerek değerlendirilmelidir.

İnsanın içerisinde bulunduğu ortam da onun hayatında önemli etkilere sahiptir. Bireyin kişiliğinin oluşumunda ve ruh sağlığının gelişiminde kalıtsal özellikler önemli olduğu gibi anne, baba, arkadaşlar ve toplum da önemli aktörlerdendir (Çırakoğlu, 2017).

Her insan beğenilmek ve değer görmek isteyebilir. Ancak bu durum aşırı bir boyuta ulaşırsa kişi kendisi olmaktan memnun olmayarak daha fazla beğeni alabileceği kişi olmaya çabalar. Bu ise kişide psikolojik problemlere sebep olabilir.

Alanyazın incelendiğinde öz memnuniyetini başkalarının onun hakkındaki duygu ve düşüncelerine göre sağlama ile ilgili çalışmalar ve ölçekler yapıldığı görülmektedir. Bunlara olumsuz değerlendirilme korkusu ölçekleri (Alkan, 2015; Çam vd., 2010; Z. Erkan vd., 2003; İlhan & Güler, 2018) ve sosyal görünüş kaygısı ölçekleri (Çetin vd., 2010; Doğan, 2010; Mülazımoğlu Ballı & Aşçı, 2006; Şahin, Topkaya, 2015) örnek verilebilir.

Başkası merkezli dışsallıkla ilişkili olan ve başkası merkezli dışsallığı daha iyi anlamayı sağlayacak iki yakın kavramı da ele almakta yarar görülmektedir. Bunlardan biri sosyal odaklı mükemmeliyetçilik, diğeri ise sosyal kaygıdır.

1.2.1. Sosyal Odaklı Mükemmeliyetçilik

Psikoloji literatüründe çokça araştırmaya konu edilen mükemmeliyetçilik özellikle “Sosyal Odaklı Mükemmeliyetçilik” diye isimlendirilen türünde başkası merkezli dışsallık olgusuyla yakından ilgili olması sebebiyle çalışmanın bu kısmında ayrıca ele alınmaktadır.

Mükemmeliyetçilik genellikle kişinin kendisine veya diğer insanlara koyduğu ve ulaşılmasını beklediği yüksek standartlar belirlemesi şeklinde tanımlansa da hem olumlu hem de olumsuz boyutlara sahip bir kişilik özelliği olduğundan tanımı üzerinde ortak bir noktaya varılamamış ve farklı biçimlerde anlamlandırılmıştır (Ekşi vd., 2016, s. 531; Uzel vd., 2018, s. 237).

Hamachek’in (1978) mükemmeliyetçiliği normal ve nevrotik olarak ikiye ayırdığını belirten Stoeber ve Otto, mükemmeliyetçiliği *mükemmeliyetçi çabalar* ve *mükemmeliyetçi endişeler* şeklinde sınıflandırmışlardır (Stoeber & Otto, 2006, s. 295). Kişinin kusursuz olma çabası, kendisine çok yüksek standartlar belirlemesi “mükemmeliyetçi çabalar” olarak ifade edilirken başkalarının eleştirilerinden korkma, hata yapmaktan çekinme, kendisini yetersiz görme gibi durumlar ise “mükemmeliyetçi endişeler” olarak tanımlanabilir (Akın & Özkaya, 2018, s. 114).

Hewitt ve Flett (2004) mükemmeliyetçiliği, kişinin kusursuzluk için çabalaması, kendisine aşırı yüksek standartlar belirlemesi ve kendisine karşı aşırı derecede eleştirel olması şeklinde tanımlamış (Eryilmaz & Kara, 2016, s. 14) ve mükemmeliyetçiliğin hem sosyal hem de kişisel bileşenlere sahip olabilen çok boyutlu bir yapısının bulunduğunu belirterek üç boyutta incelemişlerdir (Hewitt & Flett, 1991, s. 456). Bu boyutlar kendine yönelik mükemmeliyetçilik, başkasına yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal odaklı mükemmeliyetçiliktir. Bireyin yüksek standartları yüklediği ve onlara ulaşamadığında suçladığı özneye göre boyutlar adlandırılmaktadır.

Kendine yönelik mükemmeliyetçi kişi, kendisi için yüksek standartlar koyarak öz benliğini bu standartlara erişip erişmediğine göre değerlendirir ve idealindeki benlik ile gerçek benliği arasında uyumsuzluk olduğunda kendisini kınar. İç

motivasyonunu, mükemmele ulaşmaya çabalarak ve başarısızlıklardan kaçınarak sağlar. Gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki çekişme kişide düşük özsaygıya, depresif semptomlar göstermesine ve bunun gibi problemlere sebep olabilir (Hewitt & Flett, 1991, s. 457). Bu mükemmeliyetçilik boyutunda ideale ulaşamadığında suçladığı özne yüksek standardı belirleyen kendisidir.

Başkasına yönelik mükemmeliyetçi kişi, diğer insanlara yönelik yüksek standartlar belirleyerek onların bu standartlara ulaşmasını bekler. Diğer insanların performanslarını değerlendirir, bu standartlara erişemeyen kişileri suçlar ve hatta onlara karşı düşmanlık besleyebilir. Öz olarak başkasına yönelik mükemmeliyetçilikle kendine yönelik mükemmeliyetçilik benzerdir ancak biri mükemmeliyetçi davranışı içe yönlendirirken diğeri dışa yönlendirmiştir (Hewitt & Flett, 1991, s. 457). Otoriter ve narsistik tutumlar sergileyen başkasına yönelik mükemmeliyetçi kişilerde diğer insanlara karşı olumsuz duygular ve güven eksikliği mevcuttur (Erözkan, 2008, s. 77; Köse Karaca & Gürsoy, 2019, s. 313).

Yukarıda bahsedilen iki boyut mevzumuz olan başkası merkezli dışsallık ile doğrudan ilişkili değildir. Konumuzla ortak özelliklere sahip olan sosyal düzene dayalı mükemmeliyetçi de denilen sosyal odaklı mükemmeliyetçi kişi, kanaatini dikkate aldığı diğer insanların kendisi için yüksek standartlar belirleyerek onu sıkı bir değerlendirmeye tabii tuttuklarını düşünür ve o standartlara ve beklentilere ulaşması gerektiğine dair aşırı baskı hisseder. İnsanlar tarafından olumsuz değerlendirilmemek adına kaygı duyar ve onların onaylarını alamamaktan da kaçınmaya önem verir. Onlar kendi değerlerini başkaları tarafından onay almaya bağlamışlardır. Bu gibi kimselerde kontrol edemediği ve bu beklentileri karşılayamadığı için başarısızlık, öfke, anksiyete ve depresyon gibi olumsuz durumların görülmesi beklenmektedir (Hewitt & Flett, 1991, s. 457). Ayrıca yetersizlik hissi, özgüven eksikliği, düşük öz saygı ve sosyal kaygı bu tip mükemmeliyetçiliğin etkileri arasında sayılabilir (Kumcağız & Sula Ataş, 2019, s. 3).

Araştırmalar sosyal odaklı mükemmeliyetçiliğin birçok psikolojik ve psikopatolojik olumsuz durumlarla ilişkisini saptamıştır. SCL-90 ruhsal belirti düzeyi ölçeğinin tüm alt boyutlarıyla (somatizasyon, obsesif kompulsif bozukluk, kişiler arası

duyarlılık, depresyon, anksiyete, düşmanlık, fobik anksiyete, paranoya, psikotizm) sosyal odaklı mükemmeliyetçiliğin anlamlı ilişkisinin bulunduğu saptanmıştır (Benk, 2006, s. 156). Oral (1999), sosyal odaklı mükemmeliyetçilik ile depresyonun anlamlı ve pozitif ilişkisi olduğunu (akt. Sun Selşik, 2003, s. 40), Flett, Besser ve Hewit (2014) ise onaylanma ihtiyacı ve reddedilme duyarlılığı ile sosyal odaklı mükemmeliyetçilik arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğunu ve bu mükemmeliyetçilik boyutunun depresif belirtileri yordadığını saptamışlardır (Flett vd., 2014, s. 67). Bu mükemmeliyetçilik boyutundaki kişi gerçek kendisi ile olması gerektiğini düşündüğü kendisi arasında bir tutarsızlık yaşar ve bu tutarsızlık ajitasyonla ilgili duygularla sonuçlanabilir (Hewitt & Flett, 1991, s. 458).

Başkası merkezli dışsallık ile sosyal odaklı mükemmeliyetçilik kişilikleri arasındaki ilişki ve benzerlikler dikkat çekmektedir. Başkası merkezli dışsallıkta olduğu gibi mükemmeliyetçi bireyde de düşük benlik saygısının söz konusu olduğu belirtilmiştir (Horney, 1950; akt. Aydemir & Bayram Arlı, 2020, s. 256). Aynı zamanda eleştirilme kaygısı, beğenilme, değer görme ve onaylanma ihtiyacı, bunlara bağlı olarak da sosyal kaygı, olumsuz değerlendirilmeye karşı aşırı hassasiyet özellikleri sosyal odaklı mükemmeliyetçilik ile başkası merkezli dışsallığın ortak özelliklerinden sayılabilir. Bu kişiler bahsettiğimiz sebeplerden dolayı başkalarına yaranmak ve onları hoşnut etmek için çabalayabilirler. Bunlarla beraber başkalarının kendisi hakkındaki fikirlerini olduğundan daha olumsuz olarak düşünmektedirler.

1.2.2. Sosyal Kaygı

Başkası merkezli dışsallıkla ilgili bir diğer kavram ise sosyal kaygıdır. Horozcu ve Güneş'e göre başkası merkezli dışsallığın yüksekliği sosyal kaygı düzeyinin de yüksekliği olarak değerlendirilebilir (2019, s. 192). Bir davranımın gözlenmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesi korkusu (Eken, 2019, s. 1) şeklinde tanımlanabilen sosyal kaygı kişinin başkaları tarafından değerlendirilmesi veya değerlendirilme olasılığının bulunması ile ilişkili olmasından ötürü "değerlendirilme kaygısı" olarak da isimlendirilebilir (Erkan, 2002, s. 121). Olumsuz değerlendirilme ve eleştiriye maruz kalma korkusu sosyal kaygı bozukluğunun temel özelliğidir (BüyüKateş, 2018, s. 28; Kiper, 2016, s. 131).

Sosyal kaygı sahibi olan bireyler diğer insanların kendileri hakkındaki düşünceleriyle fazlaca ilgilendikleri için bununla bağlantılı olarak bazı kuruntular oluşturabilirler (Kiper, 2016, s. 144). Değersiz ve yetersiz olduklarını düşünme, gözlendiği ve her an eleştiriye maruz kalacağı fikri hatalara karşı aşırı hassaslaşmaya ve daima onaylanma ihtiyacı hissetmelerine sebep olabilir. Aynı zamanda değerlendirilmeye ve eleştirilmeye maruz kalmamak için çevresindekiler üzerinde olumlu bir izlenim bırakmak adına dikkatli davranırlar. Bu kaygının şiddeti kişiyi sosyal ortamlardan uzaklaştırabilir.

Depresyon, yalnızlık veya diğer ruh sağlığı problemleri sosyal kaygısı yüksek olanlarda görülebilir (Kiper, 2016, s. 144). Ayrıca çekingen kişilik bozukluğu, major depresyon, panik bozukluk da sosyal kaygıya eşlik edebilen problemlerden sayılmıştır (Eroğlu, 2018, s. 21).

Mükemmeliyetçilikle sosyal kaygı arasında birbirlerini yordayan bir ilişki söz konusudur (Eken, 2019, s. 12; Kiper, 2016, s. 127). Mükemmeliyetçilik kişiyi hatalara karşı aşırı hassaslaştırabilir, yüksek ve gerçekçi olmayan standartlara ulaşamama ve buna bağlı olarak başkaları tarafından yargılanacağı korkusu gibi durumlar kişide sosyal kaygıya sebep olabilir. Hewitt ve Flett (1991) de mükemmeliyetçilikle sosyal kaygı arasında ilişki olduğunu tespit etmişlerdir (Pirinçci, 2009, s. 86). Onlar mükemmeliyetçi bireyin, öz sunumlarını yaparken kendilerini kusursuz gibi sunarak kusurlu taraflarını saklamaya eğilimli olduklarını söylerler. Sosyal kaygı yaşayanların da mükemmeliyetçiliğe yatkın oldukları göz önüne alınırsa kendilerini kusursuz şekilde sunmak istemeleri olasıdır. Sosyal odaklı mükemmeliyetçilikte olduğu gibi sosyal kaygı yaşayan bireyler de başkaları tarafından tavır ve davranışlarının yargılandığını düşünürler ve yaptıkları her hatada başarısızlık hissine kapılabilirler (Köklü, 2019, s. 30-31).

Görüldüğü üzere sosyal odaklı mükemmeliyetçilik gibi sosyal kaygı da başkası merkezli dışsallıkla oldukça iç içe geçmiş kavramlardır. Gerek başkası merkezli dışsallar gerek mükemmeliyetçiler gerekse sosyal kaygısı yüksek olanlar başkalarının kendileri hakkında ne düşüneceği fikri üzerinde yoğunlaşıp ona göre tavır ve

davranışlarını düzenlemektedirler. Bu kişilik özelliklerinin birbirlerini etkilediği, hatta aralarında neden sonuç ilişkisi bulunduğu da söylenebilir.

1.3. Dedikodu

“De” ve “ko” fiillerinin, görülen geçmiş zamanda çekimlenerek birleşmesiyle oluşan “dedikodu” kelimesi (Demirci, 2004, s. 12) sözlükte, başka bireylerin kınanması ve çekiştirilmesi olarak ifade edilmiştir (Türkçe Sözlük, 2015, s. 108). Bu kavrama yakın anlamda kullanılan sözcükler vardır. Gıybet, takbih, muaheze, yeme, tezvir, kötüleme, zem, kovuculuk, ayıplama, çekiştirme bunlardan bazılarıdır. Kavramın karşıt anlamlısı olarak kullanılan sözcükler ise methetme, takdir etme, yüceltme, övme şeklindedir (Çaylı, 2008; akt. Tekgöz Obuz, 2020, s. 580).

Dedikodunun eş anlamlarından bir diğeri ise günümüzde de yaygın şekilde kullanılan gıybet sözcüğüdür. Arapça kökenli olan bu kelime, “g-y-b” kökünden gelmekte olup bir şeyin gizli kalması, uzak olması ve görünmemesi gibi anlamları kapsamaktadır (Çağrı, t.y., s. 63). Cevheri gayb sözcüğünü “*kişiye gizli kalan her şey*” şeklinde ifade etmiştir (Cevheri, t.y., s. 3777).

Dini terminolojide, bir kimsenin gıyabında, onun duyduğunda rahatsız olacağı şeylerin konuşulması şeklindeki olumsuz değerlendirmeler için kullanılmıştır. Yani “*bir kimsenin başkasını onun gıyabında ve onun istemediği, hoşlanmadığı sözlerle anması*” şeklinde anlaşılmıştır (Cevheri, t.y., s. 3777). En az iki kişinin yanlarında olmayan bir kişi ya da bir grup hakkında konuşmalarını ifade eden gıybet fiilinin tanımına Gazali, kişinin bedeninde, nesebinde, ahlakında, fiilinde, zihninde, bünyesinde ya da elbise, ev veya bineğinde bile olsa hoşuna gitmeyecek şeyleri onun gıyabında belirtmeyi dahil etmiştir (Gazali, 2016, s. 27)

Batı dilleri incelendiğinde ise dedikodu kelimesinin “dost ve akraba” gibi kelimeleri çağrıştırmasının yanında özellikle “kadın kısmını” ifade ettiği görülmektedir. Almancası “amcanın/dayının/teyzenin/halanın kızı” anlamına da gelen “Klatschbase”, Fransızcası “vaftiz ana” kelimesiyle ilişkili olan “comméragé”, İspanyolcası yine “ebe, vaftiz ana” kelimesiyle ilişkili olan “comadreria” olarak ifade edilmiştir (Bergmann, 1993, s. 55-56; akt. Polat, 2014, s. 8; Demirci, 2004, s. 12).

İngilizcede “god-sibb” kavramından türediği ifade edilen terim ilk anlam olarak “Tanrı’ya yakın olma, vaftiz annesi” gibi ruhsal yakınlığı ifade etse de dini anlamını zamanla kaybetmiş ve “sibling” cinsiyet vurgusu belirginleşmiş “kadın arkadaş-sırdaş” anlamını kazanmıştır (Tebbut, 1995; akt. Danış, 2015, s. 5). Etimolojisine inildiğinde kelimenin bu dillerdeki kavramsallaştırılmasında eylemin kadınlarla özdeşleştirilmesinin etkili olduğu görülmektedir.

Dedikodunun kadınların problemi olduğu ve çalışmaların bunu desteklediğini söylene de (Polat, 2014, s. 8), Nicholsun erkeklerin de dedikodu yaptıklarını ancak bunu dedikodu olarak tanımlamayıp “ağ kurma” yani “bilgi aktarma” şeklinde düşünerek açığa çıkarmadıklarından bahsetmektedir. Bununla beraber toplumsal beklentiler de bu konuda etkindir. Kadınların rolünün genel olarak “dinleme” olarak belirlendiği söylenebilir. Bu sebeple bir ortamda kadınların sesinin çıkması, konuşuyor olmaları göze çarpar ya da boş ve gereksiz konuştuğu düşünülebilir (Danış, 2015, s. 20).

Dedikodu, disiplinlerin konuya farklı yaklaşımlarından dolayı çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. *Sosyal Psikoloji Sözlüğü*’nde olgulardan ziyade kişisel motivasyonlardan beslenen plansız, yüz yüze gerçekleştirilen sosyal enformasyon değişiminin vasıtası olarak tanımlanırken (2003, s. 80) *Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*’nde ise “bir birey ya da toplumsal küme üzerinde, yüze karşı değil arkadan sözlü saldırıda bulunmak yoluyla toplumsal denetim kurma” (Ozankaya, 1995, s. 36) şeklinde tanımlandığı görülmektedir.

Dedikodunun içeriği ile ilgili Menzel (1996) söylenenlerin doğru olup olmamasının önemli olmadığını dile getirmiştir (Polat, 2014, s. 6). Dedikodu belli bir ortamın oluşması ile ilgilidir. O ortamda konuşulmanın inandırıcılığı ya da inandırıcı olmaması, yalan olması ya da olmaması, iftira olması ya da olmaması yapılanın dedikoduluğunu değiştirmemektedir. Dedikodu yapanların bazıları “*gerekli verileri sözel yolla aktardıklarını*” (Danış, 2015, s. 8) veya bunu yüzüne de söyleyebileceklerini ifade ederek yaptıklarını dedikodu dışında görmeye çalışmaktadırlar ancak bu eylemi farklı adlandırmaları durumu değiştirmemektedir. Danış (2015, s. 9), kişinin dedikodu yaparken bunun dedikodu olduğunu kabullenmese

de eğer birileri kendisini konuşursa bunu dedikodu olarak adlandırdığını söyleyerek kişilerin bu noktadaki çelişkisine dikkat çekmiştir.

Dedikodu çıkışı itibariyle dinleyicilerine tüm ayrıntıları iletmez. Kısaltılır, dramatize edilir, abartılır. Dedikoducu vurguları kendi istediği kelimelere ve olaylara yapar. Çünkü ne kadar ilgi çekici bir anlatım yakalanırsa inandırıcılık o oranda artacaktır.

Henüz yazı bulunmadan önce de var olduğu söylenen ve kitle iletişim araçlarının en eskisi sayılabilen dedikodu (Kapferer, 1992, s. 11); gerçekleri, yalanları ya da gerçek ve yalanın birbirine karıştığı bilgileri aktarır. Basit gibi görünen bir dedikodu zaman içinde aktarımlarla devleşebilir ve hakikat gibi görünebilir. Bu süreç sonunda dedikodusu edilen kişiye zarar verebilir. Kapferer (1992, s. 169) birine bir siyahinin yanında elinde bıçak olan bir beyazın fotoğrafının gösterilmesinin dilden dile aktarılması sonucu beyaza saldıran siyahi halini alabileceğini söylemiştir. Crockett (2004) ise dedikodunun aileyi dağıtabileceğini, insanları işsiz bırakabileceğini hatta ölüme bile sürükleyebileceğini ifade etmiştir (Polat, 2014, s. 10).

Bahsedilenin aksine dedikodunun faydalarının da olduğunu düşünenler mevcuttur. Shermer, dedikodu döngüsünü bir oyuna benzetir ve kime sırtını kaşıtacağını veya kimin sırtını kaşıyabileceğini dedikodu sayesinde insanın bilebileceğini söyler (Shermer, 2007, s. 54). Bergmann (1993) da dedikodunun toplum için faydalı fonksiyonlarının olacağını düşünmüş ve onun sosyal kontrolü sağlayabilen önemli bir bilgi yönetimi tekniği olduğunu ve sosyal grupları oluşturarak onların bir arada kalmasını sağladığını ifade etmiştir (Polat, 2014, s. 10). Kapferer, dedikodu sayesinde dostluk, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin güçlendiğini ifade ederken (Kapferer, 1992, s. 76), Schafer (2002), onun toplumun düzen ve değerlerini korumak için bir güç olduğunu belirtmiştir (Polat, 2014, s. 10).

Bir davranış bozukluğu olarak ele alınan dedikodu üç semavi dinde de, aynı şekilde, yapılmaması gereken eylemlerden sayılmıştır. Hristiyanların ölümcül günahlardan saydığı bu eylemden Kuran'da aşağıda ele alacağımız ayetlerde, Tevrat'ta Süleyman'ın özdeyişleri 20:19 ve 18:8'de, İncil'de ise Romalılar 1:29b-32 ile Matta 12:36-37 ayetlerinde bahsedilmektedir.

Dinler, kişiler arası ilişkileri dizayn etmek amacıyla prensipler ve kurallar getirirler. Kıskançlık, haset, açgözlülük, şehvet, öfke gibi kişinin hem kendisine hem de çevresindekilere zarar vererek aralarındaki güven bağlarını zedeleyecek bazı durumları yasaklamışlardır. Dedikodu da yasaklanan eylemlerden biridir.

Kuran’da dedikodu kavramı iki farklı şekilde geçmektedir. Hucurat süresinde “gıybet” kelimesiyle ifade edilirken Hümeze süresinde “hümeze¹” ve “lümeze” şeklinde bulunmaktadır. Hem “gıybet” hem de “hümeze” ve “lümeze” kavramları olumsuz bir şekilde geçmekte ve bu eylemde bulunan bireyler ağır bir şekilde tehdit edilmektedir. Öncelikle Hucurat suresinin 12. ayeti üzerinden mesele ele alınacaktır.

İlgili ayet şu şekildedir:

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allahtan korkun. Şüphesiz Allah tevbeyle çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.”

Meali verilen ayette, orada bulunmayan bir bireyin arkasından konuşmanın gıybet olduğunun belirtildiği ve bu eylemin o kişinin etinin yenmesi durumuna benzetildiği görülmektedir. Bu durumun çok çirkin bir eylem olarak ele alındığı ve Elmalılı’nın bu eylemi, bireyin kişiliğini ve haysiyetini çiğnemek olarak yorumladığı görülmektedir (Yazır, t.y., s. 4476). Dolayısıyla bir kimsenin dedikodusunun yapılması onun kişilik haklarının ihlal edilmesi ve kanının dökülmesi kadar çirkin ve kötü bir faaliyettir. Dedikodunun bu benzetme ile ilişkili olarak ele alınması onun genellikle kızgınlıktan, düşmanlıktan veya öfkeden kaynaklandığını gösteriyor denilebilir. Nitekim bir kimse birine sinirlendiği zaman ona sözlü olarak gıyabında saldırır ve bu şekilde dedikoduyu bir psikolojik tatmin aracı olarak kullanmış olur (Aydın, 2016, s. 333).

Ayette gıybet ile alakalı bazı kavramlar da mevcuttur. Bunlar; kesin bir bilgiye dayanmayan “zann” ve ayıp araştırmak anlamındaki “tecessüs”tür. Zann ve tecessüs kavramlarını daha açık bir şekilde izah etmek gerekirse Gazali’nin kalp ile gıybet

¹ Kalem suresi 11. ayette aynı kökten gelen “hemmaz” kelimesi bulunmaktadır.

olarak nitelediği zan -buradan maksat suizandır- “*doğruluğu kuşkulu bilgi, kanaat, vehim, töhmet, kuruntu*” (Çağrı, 2013, s. 120), tecessüs ise “*kötü niyetle özellikle gizli kalması istenen bir bilgiye ya da duruma ulaşmak için araştırma yapmak*” (Çağrı, 2011, s. 246) şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Peş peşe kullanılan zan, tecessüs ve gıybet kavramları arasında sebep sonuç ilişkisi olduğu ifade edilebilir. Zan, tecessüsün sebebi iken, tecessüs de bazen zannın sonucu olabilmektedir. Tecessüs gıybetin sebebi ve bu bağlamda da gıybet tecessüsün sonucu olabilir. Ayette sıralamanın gözetilmesi halinde, önce zannın bir kısmı yani suizan yasaklanmış daha sonra tecessüs ve dedikodu eylemleri nehyedilmiştir. Bu, zann hatasına düşülmemesinin diğer günahlardan da koruyacağı şeklinde yorumlanabilir (Karali, 2017, s. 66). Dolayısıyla zannın tecessüsü, tecessüsün de gıybeti doğuracağı ifade edilebilir.

Dedikoduya dair bilgilere hadislerde de rastlanmaktadır. Öncelikle Hz. Muhammed’in dedikodu tanımını ele alalım. O, dedikoduyu “kardeşini hoşlanmayacağı bir şekilde anma” şeklinde tanımlamış ve devamında konuşulan sözün, gaip olan kişi hakkında doğru bir söz olması halinde bunun gıybet olduğunu yalan olması halinde ise iftira olduğunu belirtmiştir (İmam Müslim, t.y., s. 2001 No: 2589). O, gıybet ile iftirayı birbirinden ayırmış ise de bu rivayet için yapılan yorumlar, konuşulan yalan olduğu takdirde iki günahın da bir arada olduğu şeklindedir (Gazali, 1992, s. 316). Aktarılan bilginin doğru olup olmaması, durumu dedikodu olmaktan çıkarmadığı gibi başkası hakkında yalan bilgi aktarımının aynı zamanda iftira olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir.

Dedikodunun ayetteki “ölmüş kardeşinin etini yeme” benzetmesine benzer şekilde hadislerde de geçtiği görülmektedir. Bu hadislerden biri şöyledir: Bir gün Ebubekir ve Ömer, ikisine hizmet eden yardımcılarını Hz. Peygamber’e gönderip ondan katık istediler. Hz. Peygamber aracıya “Şüphesiz onlar azıklanmışlardır.” buyurdu. Bunun üzerine Ebubekir ve Ömer ona gelerek “Ey Allah’ın elçisi, biz ne ile katıklandık?” diye sordular. Hz. Peygamber “Kardeşinizin etiyle.” buyurdu (İbn Kesir, 1986, s. 7118). Hz. Peygamber, dedikodunun kerih bir eylem olduğunu sahabilere anlatır ve onları dedikodudan sakındırırdı.

Görüldüğü üzere habis bir iş olan dedikodu etme eylemi, mağdur kişinin onur ve haysiyetini zedeleyen, toplumun birbirine olan güven ve itimadını yok eden bir iştir. İslam dini kişinin dinini, canını, malını, namusunu (haysiyet) ve aklını koruma güvencesi vermektedir. Dedikodu ise bir başkasının ırzının sınırlarını ihlal ederek onun manevi şahsiyetine ve şerefine hakaret etmektir.

Kuran'da gıybetten bahsedilen diğer sure ise "Hümeze"dir. Bu surenin ilk iki ayetinde gıybetten "hümeze" ve "lümeze" kelimeleriyle bahsedilmektedir. İlgili ayetler şu şekildedir:

"Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay haline."

Ayetin ilk kelimesi olan "hümeze" kavramı, "sıkma, kırmak" anlamlarına gelen "hemz" kökünden gelmekte ve o fiilin kişide adet haline geldiğini göstermektedir (Şimşek, 2015, s. 250). Hümeze kelimesi sözlükte "*seni yokluğunda ayıplayan/çekiştiren*" (İbn Manzur, H.1414, s. 397) şeklinde açıklanmaktadır. Hemz kökünden hareketle kelimeye "el, kol hareketleriyle alay eden, iftira eden" anlamları da verilmiştir. Ayette geçen ikinci kavram ise 'lemz'dir. Sözlükte "*birini yüzüne karşı ayıplamak, imalı ve kinayeli sözlerle, kaş ve göz işaretleriyle birini işaret etmek*" şeklinde tanımlanmaktadır (İbn Manzur, H.1414, s. 406).

Bahsedilen hümeze ve lümeze kelimeleri, başkalarının kusurlarını diğer insanlarla paylaşma olan gıybetin sadece söz ile değil el, ayak, ima, kaş, göz ve yazıyla da olabileceğini göstermektedir. Razi, tefsirinde bu işin bazen söz, bazen kaş, göz bazen de el, kol hareketleriyle olduğunu ifade etmiştir (Razi, H. 1420, s. 283). Gazali de aynı şekilde gıybetin sadece dille değil işaret, ima, göz kırpma, dudak bükme, hareket, yazı ve maksadı belirten her türlü şekilde yapıldığını belirtmiştir (Gazali, 1992, s. 317).

Bu surede insanları aşağılamak amacıyla arkalarından konuşanların, ima ederek kinayeli sözlerle laf dokunduranların, kaş, göz, mimiklerle eğlenceye alanların sonları anlatılmaktadır (S. Şimşek, 2012, s. 483). Kişiyi ahlaki açıdan yozlaştıran gıybet ve alay etme konusu ele alınmıştır. İnsanların gıybetini yapıp alay edip

kalplerini kırmanın cezası olarak yine kalplerinin derinlerine işleyecek bir ceza ile karşılaşacakları ifade edilmektedir (Gazali, 2016, s. 27).

Ayeti destekleyen hadisler de mevcuttur. Hz. Aişe der ki: “Ben Rasulullah’a bir insanın tahkir maksadıyla taklidini yapmıştım. Bana: “Ben bir başkasını (kusuru sebebiyle söz ve fiille) taklit etmem. Hatta (buna karşılık) bana, pek çok dünyalık verilse bile!” dedi.” (Tirmizi, 1975, s. 660 No: 2502). Yukarda bahsedildiği gibi söz, işaret, ima ve taklit gıybetin çeşitlerindendir.

Gıybet genel olarak kişinin başkalarında bulunan ancak kendisinde bulunmayan bir hasleti kıskanması, çekememesi sebebiyle ya da kişinin kendini beğenmesi, kibirlenmesi neticesinde ortaya çıkar. Hümeze suresinde daha çok kişilerin inkarlarından ve kibirlenmelerinden kaynaklanan gıybet anlatılır. Aynı zamanda bu ayetlerde kişinin mala olan düşkünlüğü ile davranış bozuklukları arasında bir ilişki kurulmuştur. Öyle ki kişi parasının çokluğuyla övünerek kendi değerinin de çok olduğunu düşünür ve diğer insanları küçük görerek onlarla alay etme hakkını kendisinde görmektedir. Sure, kişiye bu gurur ve şımarıklığının ölümü unutturduğunu ifade etmekte ve bu halini, malının kendisini dünyada ebedi kılacağı zannına bağlamaktadır (Şimşek, 2015, s. 247). Kişinin malının kendisini dünyada ebedi kılacağı fikri hem malıyla övünmesine hem de diğer insanları hakir görmesine sebep oluyor denilebilir.

Kur’an’da ve hadislerde mü’minin kişilik özellikleri arasında yer alamayacağı belirtilen dedikodunun, bazı durumlarda yapılmasına izin verilmiştir. Bu durumları Gazali, hak sahibinin hakkını alması için ya da zulme uğrayanın durumu bildirmek amacıyla kadıya şikayetini izah etmesi, fetva almak maksadıyla müftüye soru sormak, Müslümanları bir kişinin şerrinden sakındırmak maksadıyla onun hakkında konuşmak, fenalıkla meşhur olan kimseden bahsetmek şeklinde ifade etmiştir (Gazali, 1992, s. 331-334).

İnsanların çoğu dedikodudan hoşlanmadıklarını dile getirirler de her yer ve zamanda dedikodunun yapıyor olması etik bir ikilemi göstermektedir (Arabacı vd., 2012, s. 187). Dedikodusu edilen kişiler onun verdiği acıyı tatmışlardır. Kendisine yapılmasını istemediğini başkasına da yapmama düsturu aslında zamanla bu dedikodu

emberini kırması gereken bir öğretidir. Ancak kişinin kendisinin dedikodu malzemesi edilmesinin ona acı vermesi, dedikodunun etik açıdan uygun olmayan bir davranış olması ve aynı zamanda dinlerin de dedikoduyu yasaklaması gibi etkenlere rağmen dedikodu toplumlarda hala yaygındır.

Dedikodu sosyal kaynaşmayı sağlama, örgütlerde kolay bilgi elde edinimi vb. gibi özelliklere sahip olması sebebiyle iletişim kanallarından biri olarak görülmektedir (Polat, 2014, s. 7-10). Sahip olduğu işlevsel nitelikleri ona günlük hayatın rutini içerisinde bulunma imknı sağlamış olabilir.

Dedikoduyu merak uyandıran ve kasten yapılan mini tiyatrolara benzeten Sennet (2013, s. 91-92) onu “*teki insanlara ait sınırlanmamış bilgi alışverişi*” şeklinde ifade etmiş ve belli bir aşamaya ulaşmış olan dostluğun göstergesi olarak değerlendirmiştir. Dedikoduyu yapan kişi bu ‘fiskos’un sadece orada bulunanlar arasında kalacağını düşünerek hareket eder. Bu ortamın oluşması için birbirine güvenen en az iki kişinin var olması gerekmektedir. İlk defa tanışılan kişiyle dedikodu edilemeyeceği aşıkardır. Spacks (1985), dedikodunun genelde küçük gruplarla yapıldığını ve kişi sayısının artmasının dedikodunun ‘ciddi’liğini etkileyeceğini ifade etmiştir (Demirci, 2004, s. 13).

Aslına sadık kalmama durumu bulunan, dilden dile aktarılırken kısaltma, abartma, vurgulama ya da kendi içinde eritme gibi işlemlere maruz kalabilen dedikodunun meknda bulunanlar için inandırıcılığı olduğu söylenebilir (Kapferer, 1992, s. 13). Dedikoduyu dinleyenler kendi inanışlarına göre duyduklarına ya haber der ve onu bilgi olarak değerlendirir ya da onu dedikodu olarak nitelerler (Kapferer, 1992, s. 24). Dedikoduyu dinleyen kişi, dedikoducuya olan güvenine göre ya dedikoduya inanır ve onu bir ‘bilgi, haber’ olarak değerlendirir ya da bir sebepten ötürü inanmaz ve onu ‘dedikodu’ olarak adlandırır (Danış, 2015, s. 8).

Dedikoducu ‘diğerini’ gözlerden düşürmeye, ondan  almaya, onu rencide etmeye çalışmaktadır. Bunun sonucunda kendisinin değer kazanacağını düşünüyor olabilir. Bu durum dedikoducunun ‘diğeri’ üzerinden iini, sıkıntılarını, dert ve tasasını dışarıya aktarmasına vesile olarak kişiyi o an için rahatlatmaktadır. Alver

(2009, “Dedikodu: Hilekar Rahatlık”) bu hissi “hilekar rahatlık” olarak değerlendirmiştir.

Dedikoduyu yapan ve dinleyenler arasında bir bağ oluşmakta ise de bu bağın güven duygusunu içermesi beklenemez. Çünkü kişi dedikoducunun başka bir ortamda kendi dedikodusunu da yapabileceği şüphesi içerisindedir. Bu sebeple iki dost arasındaki gibi samimi ve güvenilir bir bağ kuramazlar (Danış, 2016, s. 424).

Dedikoduya mevzu olan ancak yanlarında bulunmayan ‘diğerinin’ konuşmalara ve ithamlara cevap verme hakkının bulunmaması o kişiyi konuşulan mevzuyla ortamdakilerin etiketlenmesine sebep olmaktadır. Bu etiketlenmenin doğruluğunu mekanda bulunanlar bizzat teyit etmemiş, kendi tecrübelerinden değil bir tanıdıklarının ağzından duymuş ve ona inanarak onaylamışlardır. Böylece o kişiyi belli bir kalıba koymuş ve onun hakkında ortak bir kanaate sahip olmuşlardır.

Bazı durumlarda dedikodunun toplum üzerinde ahlaki bir değnek vazifesi gördüğü söylenebilir (Cengiz, 2017, s. 317). Bu, kişilerin dedikodu malzemesi olmamak adına daha dikkatli yaşamalarına sebep olabilir. Dedikodusu yapılan kişinin, yanlış davranışlarda bulunduğunu, başkalarının tarafından kınandığını, kendisine çeki düzen vermesi gerektiğini hissetmesini sağlarlar. Böylece dedikodu bireylerin nasıl davranmaları gerektiğinin ya da nasıl davranmazlarsa eleştirilerek dedikodu malzemesi olabileceklerinin belirlendiği bir kontrol mekanizması olabilmektedir.

Dedikodu süreci dedikodusu yapılanın aleyhine işlemektedir. Dedikodunun sermayesi olan birey pasiftir ve olaylara müdahale hakkı bulunmamaktadır. Kendisi hakkında konuşulduğundan haberdar olması halinde şayet konuşulanlar olumlu özellikleri, iyi ve güzel davranışları ise konuşanlarla olan bağı güçlenirken tam tersi bir durum var ise o ortamda kötülenmiş, belki özel durumları konuşulmuş ya da bir açığı yakalanarak ifşa edilmişse bunu yapanlarla olan bağı zayıflar (Gürel & Özşenler, 2020, s. 987). Hatta o kişilerle iletişimi tamamen koparabilir.

Toplumsal şiddet biçimi olarak kullanılabilen dedikoduya malzeme olmak kimse tarafından hoş karşılanmaz. Kimileri buna karşı tepkilerini açıkça oraya koyarlarken kimileri sessiz kalıp umursamamayı tercih edebilirler. Dedikodusu

yapılan kişi meyve veren ağacın taşlanacağını düşünerek, durumu ilahi adalete havale ederek dedikoduları umursamayabilir (Tekgöz, 2013, s. 127). Ayrıca verilen bir tepkinin ya da engelleme çabasının dedikoduyu daha da alevlendireceğı fikri onu tepkisiz kalmaya yöneltebilir (Tekgöz, 2013, s. 131).

Kapferer, bireylerin kendileri hakkında yapılan dedikodulara karşın umursamaz davranmalarının teoride mümkün olsa bile pratikte olamayacağını ve toplumsal bir varlık olan insanın bu gibi durumlardan etkileneceğini belirtmiştir (Tekgöz, 2013, s. 126). Kişinin aşağılık hissine kapılmasına, onurunun kırılmasına, zor durumda kalmasına, çevresiyle iletişiminin bozulmasına sebep olabilir (Türkan, 2020, s. 152). Hatta bu etkilenme kişinin hayatına son vermesine sebep olacak düzeye gelebilir.

Eğer bu dedikodular bir örgüt içinde gerçekleşmiş ise kişinin örgütsel bağlılığını azaltabilir (Çiçek & Söylemez, 2020, s. 643). İtibarının zedelenmesine, özgüvenini kaybetmesine, asosyalleşmesine, moral kaybına uğramasına, idareye karşı kayıtsız veya saldırgan tutumlar sergilemesine veya işyeri yalnızlığı sendromu yaşamasına sebep olabilir (Gürbüz, 2019, s. 12).

İnsan genelde yüzüne karşı açıkça konuşmaktan çekindiğı kişilerin gıybetini etmektedir. Bu onun korkaklığını ve iletişim kurma noktasındaki eksikliğini göstermektedir denilebilir. Dedikoducu diğerinin dedikodusunu yaparak duygularını (öfke, nefret, kin) dedikodu ortaklarına aktarır ve onları da hislerine ortak etmeye çalışır. Algül, dedikodunun kişiyi iftira etmeye götüren bir adım olduğunu ifade etmiştir (2000, s. 134).

Dedikoduya yönlendiren birçok sebep bulunmaktadır. Kişi ortama ayak uydurma adına, hoş vakit geçirmek amacıyla, kendisinin konuşulan kişiden herhangi bir açıdan daha iyi olduğunu hissettirmek ya da öfkesini dindirmek gibi amaçlarla dedikoduya yönelebilir. Gazali, dedikodu eylemine yönlendiren sebepleri öfkesini dindirmek, konuşma esnasında arkadaşlarına ayak uydurmak, birinin kendi aleyhinde konuşacağını hissetmesi ya da bilmesi, bir şeye nispet edilmesi, tasannu ve gururu, haset, vakit geçirmek, şakalaşmak, tahkir etmek için alaya almak şeklinde sıralamıştır (Gazali, 2016, s. 59-62). Gazali'nin halkın geneliyle ilgili ahlaki bir sorun olduğunu

düşündüğü bu sebeplerde ‘diğerinin’ kötülüğünün düşünöldüğü görölmektedir. O, ayrıca ‘hayırların içine gizlenmiş şer’ olarak tanımladığı diğerinin iyiliğini düşünüyormuş gibi yaparak dedikodu eyleminin gerçekleştirildiğı bazı sebepler zikretmektedir. Bunlar; ‘diğeri’nin hatasına ya da bir gerçeğı inkar etmesine şaşırma, ona bir sebepten şefkat ve merhamet etme, ona Allah için öfkelenmedir (Gazali, 2016, s. 63-64).

Bazen bir kişiyle ya da toplumla bağlantılı bir duruma şaşırdığını ifade etmek, o kişinin iyiliğini umduğunu belirtmek ve hatasının kendisini öfkелendirdiğini göstermek adına o kişi, “adı anılarak” sohbet konusu edilebilir. Bunların, dedikodu gibi algılanmaması hatasına bilgin kişilerin bile düşebildiğini ifade eden Gazali, bu tür dedikodunun fark edilip engellenmesinin onlar için bile zor olduğunu dile getirmiştir (Gazali, 1992, s. 322).

Araştırmacılar dedikodunun küçük semtlerde ve köylerde büyük şehirlere göre daha çok olduğunu ve yayılımının daha hızlı olduğunu belirtmişlerdir (Kapferer, 1992, 215). Küçük bir toplumda herkes birbirini tanıdığı için bir fıkosun yayılımı hızla gerçekleşebilir. Bu, küçük yerlerde en ufak bir olayın bile abartılmasına sebep olabilir. Bununla beraber bu durum, insanın dara düştüğünde koşacak, hastalandığında halini hatırını soracak sıkıştığında yardım edecek olan yakınındakilerin gıybetini ettiğini göstermektedir. Alver’in dediğı gibi aslında dedikodu “*Kişinin kendisine batırdığı bir hançerdir.*” ve “*kendi eliyle kendi evini tarumar etmesi*”dir (2009, “Dedikodu: Hilekar Rahatlık”).

İnsan, kendisi hakkında dedikodular yayan, kendisinin ve ailesinin ayıplarını araştıran kişilere destek olmak, onlara yardım etmek istemez (Karali, 2017, s. 129). Hz. Muhammed “*Dedikodunun peşine düşmeyin, başkalarının kusurlarını araştırmayın, birbirinize haset etmeyin... Ey Allah’ın kulları kardeş olun!*” (Buhari, 2008, s. 1028, No: 1924) buyurmuştur. Kardeş olunabilmesi için güven ortamının sağlanması gerekmektedir. Zan, tecessüs, gıybet, haset bu kardeşliğin tesisini engelleyen etkenlerdir.

Bergman, bilinçsiz olarak, insanların hayatta olmayan kişiler için güzel şeyler söylerken yaşayanlar için olumsuz konuşmalar yapmaya daha meyilli olduklarını ifade

eder (Polat, 2014, s. 6). Genel olarak insanların ölüleri hayırla anmaya daha meyilli olmaları, onlarla olan aktif mücadelelerinin son bulmuş olmasından dolayı olabilir. Nasıl ki lise yıllarında lise öğretmenlerinin dedikodusunu yapmak cazip gelse de o yıllar gelip geçince güzellikler konuşulmaktadır. Ya da yaşadığı ili değiştiren kişiler için artık dedikodu mevzuları eski ildeki kişiler değil yeni ilindeki insanlardır. Çünkü artık mücadelesi onlarıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi, varsayımları ve sınırlılıklarıyla ilgili detaylı bilgi verilecektir.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmalar bir şeyi, bir deneği eleştirel bir şekilde inceleyerek yeni gerçekleri keşfetmek, yeni ilişkiler kurmak ve yeni sonuçlara ulaşmak için yapılan sorgulamalar bütünüdür (Coşkun vd., 2017, s. 21). Tarama araştırması, “*bir araştırma evreninin eğilim, tutum ya da görüşlerin bu evrendeki bir örnekleme çalışarak nicel ya da sayısal olarak tanımlamak amacıyla, veri toplamada yapılandırılmış mülakatları ve anketleri kullanan kesitsel ve boylamsal çalışmaları içerir*” (Fowler, 2009; akt. Creswell, 2017, s. 13). Pozitivist yaklaşım içerisinde gelişmiş olan, istatistiksel veriler sağlayan ve sosyal bilimlerde en yaygın biçimde kullanılan veri toplama tekniğidir (Neuman, 2017, s. 395). İlişkisel tarama modeli ise “*iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli*”dir (Karasar, 2015, s. 81). Bu araştırma, Allah merkezilik, başkası merkezli dışsallık ve kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyi arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla nicel desenlerden ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiş kesitsel bir çalışmadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Isparta ilinde bulunan Süleyman Demirel Üniversitesinde okuyan 41288 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmacının erişimi kolay olduğu için bu örneklem seçilmiştir. Örneklem grubu, maksimum çeşitlilik yakalanıncaya kadar ulaşılan 488’i kadın ve 163’ü erkek olmak üzere 651 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Çalışma verileri toplanırken öğrencilerin belli bir sınıftan oluşmayıp karma şekilde bulundukları kantin, kütüphane tercih edilmeye çalışılmış,

bunun yanı sıra alınan izinlere istinaden gelişigüzel şekilde sınıf ve amfilerde de uygulanmıştır.

Araştırmamıza katılanların cinsiyet, yaş, sınıf ve fakültelerine ilişkin bilgiler şöyledir:

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	<i>f</i>	%
1- Kadın	488	75
2- Erkek	163	25
Total	651	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 488’inin (%75) kadın, 163’ünün (%25) erkek olduğu görülmektedir. Kadın katılımcılar, erkek katılımcılara göre çoğunluktadır.

Tablo 2: Katılımcıların Yaş Ortalaması

	<i>N</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>
Yaş	650	18	55	21.02	2.92

Tablo 2’de görüldüğü üzere örneklem grubunun yaş ortalamasının $21,02 \pm 2,92$ (min=18, maks=55) olarak saptandığı görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Fakülte Türlerine Göre Dağılımı

	<i>f</i>	%
Diş Hekimliği	102	15.7
Eczacılık	61	9.4
Mühendislik	69	10.6
Fen-Edebiyat	31	4.8
Hukuk	22	3.4
Tıp	80	12.3
Sağlık Bilimleri	38	5.8
İletişim	25	3.8
Mimarlık	35	5.4
İlahiyat	151	23.2
İktisadi ve İdari Bilimler	37	5.7
Total	651	99.9

Tablo 3'te görüldüğü gibi üniversite öğrencilerinin 102'si (%15,7) Dış Hekimliği Fakültesinde, 61'i (%9,4) Eczacılık Fakültesinde, 69'u (%10,6) Mühendislik Fakültesinde, 31'i (%4,8) Fen-Edebiyat Fakültesinde, 22'si (%3,4) Hukuk Fakültesinde, 80'i (%12,3) Tıp Fakültesinde, 38'i (%5,8) Sağlık Bilimleri Fakültesinde², 25'i (%3,8) İletişim Fakültesinde, 35'i (%5,4) Mimarlık Fakültesinde, 151'i (%23,2) İlahiyat Fakültesinde ve 37'si (%5,7) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim görmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu İlahiyat (%23,8), Dış Hekimliği (%15,7) ve Tıp (%12,3) fakültelerinin öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

	<i>f</i>	%
Hazırlık	86	13.2
Birinci Sınıf	150	23.0
İkinci Sınıf	148	22.7
Üçüncü Sınıf	160	24.6
Dördüncü ve Beşinci Sınıf	79	12.1
Lisansüstü	28	4.3
Total	651	100.0

Tablo 4'e bakıldığında örneklem grubunun 86'sının (%13,2) hazırlık sınıfı, 150'sinin (%23,0) birinci sınıf, 148'inin (%22,7) ikinci sınıf, 160'ının (%24,6) üçüncü sınıf, 79'unun (%12,1) dördüncü ve beşinci sınıf³, 28'inin (%4,3) ise lisansüstü⁴ öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. En az katılım lisansüstü (%4,3) öğrencilerinden en çok katılım ise üçüncü sınıf (%24,6) öğrencilerinden sağlanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada katılımcıların Allah merkezlilik düzeylerini ölçmek için Allah Merkezlilik Ölçeği, başkası merkezlilik düzeylerini ölçmek için Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği, dedikodudan etkilenme düzeylerini ölçmek için ise Dedikodu ve

² Analizde dağılımı düzenlemek adına az sayıdaki Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu öğrencileri ile Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri birleştirildi.

³ Analizde dağılımı düzenlemek adına az sayıdaki dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri birleştirildi.

⁴ Analizde dağılımı düzenlemek adına az sayıdaki yüksek lisans ve doktoralı katılımcılar birleştirildi.

Söylenti Tutum Ölçeği'nin Tepkiler Alt Boyutu ve bu ölçeklerin çeşitli psiko-sosyo-demografik değişkenlerle olan ilişkisini tespit etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından örneklem grubunun daha detaylı bilgilerinin alınması için geliştirilmiştir. Katılımcılara cinsiyet, yaş, ekonomik durum, okumakta oldukları fakülte ve sınıf düzeyi gibi kişisel sorular yöneltilmiştir.

2.3.2. Psiko-Sosyal Değişkenlere İlişkin Sorular

Katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları, çevresinin dedikoduya yönelik tutumu, algılanan ebeveyn tutumu, maruz kalınan çevre tutumu, dini vecibeleri yerine getirme durumuna dair bilgiler edinmek adına bazı sorular yöneltilmiştir.

Dedikodu yapma, şahit olunan dedikodudan rahatsız olma, dedikodunun kötü olduğunun öğretilmesi, dedikodudan keyif alma, dedikodu yapma sonrası vicdan azabı hissetme, dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme, dedikodunun yapanlar arası samimiyeti artırdığını düşünme, dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme maddeleri “**Katılımcının Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları**” başlığı altında ele alınmıştır. Annenin dedikodu yapması, babanın dedikodu yapması, dahil olunan ortamda dedikodu yapılması maddeleri “**Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumları**” başlığı altında incelenmiştir. Anne tarafından kıyaslanma, baba tarafından kıyaslanma, annesinin başkasını kendinden daha çok sevdiğini düşünme, annenin kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma, babasının başkasını kendinden daha çok sevdiğini düşünme, babanın kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma, anne-baba tarafından başkaları yanında utandırılma, ebeveynin ‘el alem ne der’ deme sıklığı, küçüklüğünde arkadaşlar tarafından alaya alınma, anne-babanın başkalarını eleştirmesi, ilkökul öğretmeninin ayrımcılık yapması, ilkökul öğretmeni tarafından arkadaşları yanında mahcup edilme maddeleri “**Maruz Kalınan Çevre Tutumu**” başlığı altında işlenirken; büyürken hissedilen yoğun duygu, anne ile ilişki, baba ile ilişki maddeleri “**Algılanan Ebeveyn Tutumu**” başlığı altında ve son olarak öznel

dindarlık algısı, namaz kılma, oruç tutma, dini yasaklardan uzak durma, dine dair bilgi düzeyi maddeleri “**Dini Vecibeleri Yerine Getirme**” başlığı altında ele alınmıştır.

2.3.3. Allah Merkezlilik Ölçeği

Horozcu ve Güneş tarafından 2020’de kişinin karşılaştığı durumlar karşısında düşünce, tutum ve davranışlarında Allah’ın rızasını ne derece dikkate aldığını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %53,7 sini açıklayan tek faktörlü ve sekiz maddeli bu ölçek, “Bana hiç uygun değil” (1 Puan), “Bana uygun değil” (2 Puan), “Bana biraz uygun” (3 Puan), “Bana kısmen uygun” (4 Puan), “Bana oldukça uygun” (5 Puan), “Bana büyük ölçüde uygun” (6 puan) ve “Bana tamamen uygun” (7 Puan) şeklinde ifadeleri içeren 7’li likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Ölçekteki 7. madde hariç diğer maddeler düz ifade edilmiştir. Bu verilere göre ölçekten alınabilecek en düşük puan 8 ve en yüksek puan 56’dır. Alınan 8 puan kişinin kendine ve hayata dönük düşüncelerinde, tutum ve davranışlarında Allah merkezli olmadığına işaret ederken, alınan 56 puan hayatında temel ölçütünün Allah’ın rızası olduğunu yani Allah merkezli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları üniversite öğrencileri örnekleminde gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin geliştirilmesinde ön testler hariç iki ana uygulama yapılmıştır. Yapılan iki yarı test güvenilirlik (Spearman-Brown) analizinde iki yarı arasındaki korelasyon katsayısı (r) 0,81 olarak tespit edilmiştir. Cronbach Alfa iç tutarlılık değerinin ise 0,89 olduğunu tespit eden Horozcu ve Güneş bu değerlerin istatistiki açıdan tatmin edici olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmamızda da ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri 0,89 olarak tespit edilmiştir. Örneklem grubumuz için bu ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir.

2.3.4. Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği

Horozcu ve Güneş tarafından 2019’da kişilerin öz değerlendirmelerini ne ölçüde başkaları üzerinden yaptıklarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Üniversite

öğrencileri örnekleme geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda geçerlilik analizi kapsamında uygulanan açımlayıcı faktör analizinde eğik döndürme yöntemlerinden Promax ile yapılan analiz sonucu toplam varyansın %60,9'unu açıklayan 12 maddeli ve dört faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. Bu alt boyutlar “beğenilme ve değer görme”, “sosyal temas”, “değerlendirilme” ve “yaranma ve hoş görünme” olarak adlandırılmıştır. 5’li likert tipi derecelendirme üzerinden katılımcıların cevapları alınmıştır. Bunlar, “Kesinlikle katılmıyorum.” (1 Puan), “Katılmıyorum.” (2 Puan), “Kısmen katılıyorum.” (3 Puan), “Büyük ölçüde katılıyorum.” (4 Puan) ve “Tamamen katılıyorum.” (5 puan) seçenekleridir. Ölçekteki 2., 7., 8., ve 9. maddeler ters olarak ifade edilmiştir. Bu verilere göre ölçekten alınabilecek en düşük puan 12 iken, en yüksek puan 60’tır. Alınan puan düşük ise bu, katılımcının öz değerlendirmesinde başkalarından az etkilendiğini, yüksek ise bu etkinin arttığını göstermektedir.

Ölçeğin geliştirilmesinde ön testler hariç iki ana uygulama yapılmıştır. Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri 0,80 olarak tespit edilmiştir. Bununla beraber alt boyutlarının Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları ise beğenilme ve değer görme alt boyutu için 0,73, sosyal temas alt boyutu için 0,74, değerlendirilme kaygısı alt boyutu için 0,63 ve yaranma ve hoş görünme alt boyutu için 0,61 olarak bulunmuştur.

Çalışmamızda Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri ölçeğin toplam puanı için 0,70, beğenilme ve değer görme alt boyutu için 0,75, sosyal temas alt boyutu için 0,77, değerlendirilme kaygısı alt boyutu için 0,70 ve yaranma ve hoş görünme alt boyutu için 0,53 olarak tespit edilmiştir. Örneklem grubumuz için bu ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu görülmektedir.

2.3.5. Dedikodu ve Söylenti Tutum Ölçeği’nin Tepkiler Alt Boyutu

Kişilerin dedikodu ve söylentiye yönelik tutumlarını ölçmek için Eşkin Bacaksız ve Yıldırım tarafından 2013 yılında geliştirilen ölçek hemşireler örnekleminde yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda 61 madde ve

dört alt boyuttan oluşturulmuştur. Bu alt boyutlar “tanılama”, “nedenler”, “etkilenme” ve “tepkiler” olarak isimlendirilmiştir. 5’li likert tipi derecelendirme üzerinden katılımcıların cevapları alınmıştır. Bunlar, “Kesinlikle katılmıyorum.” (1 Puan), “Katılmıyorum.” (2 Puan), “Kararsızım.” (3 Puan), “Katılıyorum.” (4 Puan) ve “Kesinlikle katılıyorum.” (5 puan) ifadeleridir.

Tanılama alt boyutu 11 maddeden oluşmaktadır. Madde toplam puan korelasyon katsayısı 0,43-0,68, faktör yükü ise 0,30-0,70 arasında değişmektedir. Croanbach alfa iç tutarlılık değeri 0,77, ki-kare/serbestlik derecesi değeri ise 3,86 olarak saptanmıştır. Bu alt boyuttaki 1., 2., 8. ve 10. maddeler ters olarak ifade edilmiştir. Ölçekten alınan puan yüksek ise dedikodu ve söylentileri tanımlamaya yönelik tutumların olumlu, düşük ise olumsuz olduğu anlaşılmaktadır.

Nedenler alt boyutu 23 maddeden oluşmaktadır. Madde toplam puan korelasyon katsayısı 0,39-0,69, faktör yükü ise 0,33-0,72 arasında değişmektedir. Croanbach alfa iç tutarlılık değeri 0,90, ki-kare/serbestlik derecesi değeri ise 4,49 olarak saptanmıştır. Bu alt boyutta ters ifade edilen madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması dedikodu ve söylentilerin belirli nedenlere bağlanabileceğini, düşük olması ise bağlanamayacağını ifade etmektedir.

Etkilenme alt boyutu 13 maddeden oluşmaktadır. Madde toplam puan korelasyon katsayısı 0,49-0,83., faktör yükü ise 0,33-0,85 arasında değişmektedir. Croanbach alfa iç tutarlılık değeri 0,90, ki-kare/serbestlik derecesi değeri ise 4,09 olarak saptanmıştır. Bu alt boyuttaki 7. ve 12. maddeler ters olarak ifade edilmiştir. Ölçekten alınan puan yüksek ise dedikodu ve söylentilerin kişi ve kurumları olumlu yönde etkilediği, düşük ise olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

Çalışmamızda kullandığımız 14 maddeden oluşmakta olan tepkiler alt boyutunun madde toplam puan korelasyon katsayısı 0,42-0,67, faktör yükü ise 0,34-0,68 arasında değişmektedir. Bununla beraber Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri 0,82, ki-kare/serbestlik derecesi değeri ise 6,26 olarak tespit edilmiştir. 5. maddesi hariç diğer maddeler ters olarak ifade edilmiştir. Ölçekte yer alan her boyutla ilgili puan, o alt boyutta yer alan maddelerin ortalamasıyla elde edilmiştir. Tepkiler alt boyutu, soru sayısına bölünmeden alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan 70’dir. Bu

boyutta bulunan soru sayısına bölündüğünde ise alınabilecek en düşük puan 1, en yüksek puan 5'tir. Alınan puan yüksek ise tepkilerin beklenen düzeyde olduğu, düşük ise tepkilerin beklenenin üstünde olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmamızda ise tepkiler alt boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlılık değeri 0,86 olarak tespit edilmiştir. Örneklem grubumuz için bu ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu görülmektedir.

2.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri Aralık 2019 ile Nisan 2020 tarihleri arasında Isparta ilinde bulunan Süleyman Demirel Üniversitesinde gönüllü katılımcıların yaklaşık 25 dakika içerisinde 74 maddeden oluşan anket formlarını doldurmaları ile elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçekleri geliştirenlerden gerekli kullanım izinleri alınmıştır (ek-2). Katılımcıların yanlış cevap vermelerini engellemek için ölçek isimlerine formlarda yer verilmemiştir. Formun başında çalışma hakkında kısaca bilgi verilmiş olup katılımcılara bulguların tamamen bilimsel çalışmalar için kullanılacağı ve kişisel bilgilerinin istenmediği beyan edilmiştir. Çalışmaya katılmak istemeyen öğrenciler dahil edilmemiştir.

Anketlerin büyük bir kısmı elden dağıtılmış olmakla beraber pandemi sürecinin başlaması nedeniyle bir kısmı da online olarak yanıtlayıcılara ulaştırılmıştır.

Araştırma yöntemi belirlendikten sonra hipotezler geliştirilerek anket tekniği kullanılacağına karar verilmiş ve anket soruları oluşturulmuştur. 50 kişilik bir grup üzerinde ön test niteliğinde pilot çalışma gerçekleştirilip yanlış anlaşılan, eksik ya da hatalı olan yerler üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Ana uygulama esnasında bazı katılımcılar dindarlıkla ilgili soruları cevaplamak istememiş ya da buna karar veremeyeceklerini belirterek cevaplamayı reddetmişlerdir. Uygulama esnasında kişisel bilgilerden sonra gelen ilk soruların dini vecibeler ve dindarlıkla alakalı olması katılımcıların sorulara önyargılı yaklaşımlarına sebep olmuş olabilir. Anket dağıtımının son aşamalarında bu hassas soruların yerleri değiştirilerek öncelikle katılımcılara rahat bir ortam oluşturulmuş sonra bahsi geçen

sorular sorulmuştur. Bu değişiklik ile anket doldurmayı reddedenlerin sayısında azalma gözlenmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmadaki veriler SPSS 21 paket programıyla analiz edilmiştir. Dağıtılan anketlerden boş bırakılan ya da hatalı doldurulanlar değerlendirme dışı bırakılarak analiz yapılmaya uygun 651 anketin veri girişleri yapılmıştır. Değişkenler arasındaki farklılıkları açıklamak, ilişkileri ortaya koymak ve anlamlılıkları tespit etmek için bağımsız grup t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmıştır. Hochberg's GT2 testinin tercih edilme sebebi örneklem büyüklüklerinin arasındaki farkların büyük olmasıdır (Field, 2013; akt. Boran & Yelken, 2018). Aynı zamanda bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Bulguların yorumlanmasında $p<,05$ anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Analizde dağılımı düzenlemek adına gerekli sayıya ulaşamayan gruplar birleştirilmiştir. Az sayıdaki dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri birlikte ele alınarak “dördüncü ve beşinci sınıf”, yine az sayıdaki doktora ve yüksek lisans öğrencileri birlikte ele alınarak “lisansüstü” şeklinde ifade edilmiştir. Bunlarla beraber az sayıdaki Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu öğrencileri ile Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri “Sağlık Bilimleri Fakültesi” adı altında birleştirilmiştir. Ayrıca az sayıdaki yüksek lisans ve doktoralı katılımcılar fakülte olarak değerlendirilmeleri gerektiğinde okudukları alanın lisansı kategorisine dahil edilmişlerdir.

2.6. Araştırmanın Varsayımları

- Örneklem grubunun anketleri içten ve samimi bir şekilde yanıtladıkları,
- Örneklem grubunun evreni temsil edebilecek sayıda olduğu varsayılmaktadır.

2.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Isparta iline bağlı Süleyman Demirel Üniversitesinde öğrenim gören sınırlı sayıda üniversite öğrencisi ile Aralık 2019- Nisan 2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Benzer grup ve farklı yaş gruplarına genellenmesi yanıltıcı olabilir. Araştırma kesitseldir. Katılımcıların anketi cevapladıkları zaman dilimindeki duygu ve düşünceleri ile sınırlıdır. Anketlerin bir kısmı online olarak katılımcılara ulaştırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölüm, bir önceki bölümde teknik ayrıntılarına yer verilen araştırmanın bulgularını içermektedir. Bu kapsamda öncelikle tezin omurgasını da teşkil eden ana değişkenler olan Allah merkezlilik, başkası merkezli dışsallık ve dedikodudan etkilenme düzeyleri arasındaki ilişkilere yer verilecektir. Sonrasında sırasıyla Allah merkezlilik, başkası merkezli dışsallık ve dedikodudan etkilenme düzeylerinin bazı alt değişkenlerle olan ilişkisine ait bulgular takdim edilecektir. Son olarak ise bu tezin konusunu ilgilendirdiği için anket kapsamında sorulan dini ve psiko-sosyal alt değişkenler arasındaki ilişkilere dair bulgular verilecektir. Analizler yapılırken yeri geldikçe literatürde yer alan bulgular zikredilerek, araştırmamızın bulguları tartışılacaktır.

3.1. Allah Merkezlilik, Başkası Merkezli Dışsallık ve Dedikodu ve Söylenti Tutumu Ölçeği Arasındaki İlişkiler

Tablo 5: Ölçeklerden Alınan Puan Ortalamalarının Dağılımı

	M	Min.	Max.
1.Allah Merkezlilik Ölçeği	4.99	1.00	7.00
2.Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği	2.76	1.00	4.25
2.1.Beğenilme ve Değer Görme	2.77	1.00	5.00
2.2.Sosyal Temastaki Çatışmalar	3.03	1.00	5.00
2.3.Değerlendirilme	2.90	1.00	5.00
2.4.Yaranma ve Hoş Görünme	2.07	1.00	5.00
3.Dedikodu ve Söylenti Tutum Ölçeği	2.90	1.00	4.93
N	651		

Tablo 5’te katılımcıların ölçeklerden ve alt boyutlarından aldıkları genel puan ortalamaları verilmiştir. Allah merkezliliğin genel puan ortalamasının 7 puan üzerinden 4.99 olduğu görülmektedir. Bu değer düşünüldüğünde örneklem grubunun çoğunluğunun kendilerini Allah merkezliliğe yakın olarak gördükleri ifade edilebilir.

Örneklem grubunun başkası merkezli dışsallık genel puan ortalaması 2.76, beğenilme ve değer görme alt boyutu puan ortalaması 2.77, sosyal temas alt boyutu puan ortalaması 3.03, değerlendirilme kaygısı alt boyutu puan ortalaması 2.90, yaranma ve hoş görünme alt boyutu puan ortalaması 2.07'dir.

Dedikodu ve söylenti tutumunun kendisi hakkında yapılan dedikoduya verilen tepkiler alt boyutunun genel puan ortalamasının 5 üzerinden 2.90 olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Allah merkezlilik, başkası merkezli dışsallık ve kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme puanları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6: Allah Merkezlilik, Başkası Merkezli Dışsallık ve Kendisi Hakkında Yapılan Dedikodudan Etkilenme Arasındaki İlişkiyi İncelemek Amacıyla Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.Allah Merkezlilik	1						
2.Başkası Merkezli Dışsallık	.047	1					
3.Beğenilme ve Değer Görme	-.089*	.628**	1				
4.Sosyal Temas	.132**	.703**	.367**	1			
5.Değerlendirilme	.070	.591**	.045	.079*	1		
6.Yaranma ve Hoş Görünme	-.058	.478**	.203**	.241**	.043	1	
7.Dedikodudan Etkilenme	.233**	.434**	.267**	.495**	.143**	.115**	1

**p<.001, *p<.05

Tablo 6'da görüldüğü gibi Allah merkezliliğin dedikodudan etkilenme ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=.233$; $p<.001$) sahip olduğu, aynı zamanda başkası merkezli dışsallığın da dedikodudan etkilenme ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=.434$; $p<.001$) sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre Allah merkezlilik arttıkça kişinin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi artmaktadır. Ayrıca başkası merkezli dışsallık düzeyi yükseldikçe, yine kişinin kendisi hakkında

edilen gıybet ve dedikodudan etkilenme düzeyi artmaktadır. Bu bulgulara göre *"Allah merkezlilik düzeyi ile kişinin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde ilişki vardır."* hipotezimiz desteklenmemişken *"Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile kişinin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde ilişki vardır."* şeklindeki hipotezimiz desteklenmiştir.

Allah merkezli kişilerle başkası merkezli dışsal kişilerin dedikodudan etkilenme puanlarının yakın olması bireylerin dedikoduları yapıldığında kendilerini hukukları çiğnenen kimse olarak görmelerinden kaynaklanmış olabilir. Ayrıca başkası merkezli dışsallık düzeyi yüksek kişilerin etkilenişlerinin Allah merkezliliği yüksek kişilerin etkilenişlerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumda başkası merkezli dışsalların dedikodudan etkilenmeleri, diğer insanların onlar hakkındaki fikir ve düşüncelerini olması gerekenden fazla önemsemelerinden kaynaklanırken, Allah merkezli olanların etkilenişlerinin yüksek oluşunun gıybetin dinen çokça kötülen bir fiil olmasından kaynaklandığı akla gelmektedir.

Arabacı ve diğerlerinin (2012) 64 öğretmenle mülakat tekniği ile yaptıkları çalışmada katılımcılardan birisinin "Kendimi önce çok savunmasız hissettim ama sonra ilahi adalete teslim ettim. Zamana bıraktım. (Ö11)." şeklindeki cevabı ve Ç. Doğan'ın (2019) çalışmasındaki "Birisi dedikodumu yaptığında sadece susup Allaha havale ediyorum." ve "Dedikodumun yapılmasına karşı artık çok nötrüm... Ben ilahi adalete inanıyorum." cevaplarını veren katılımcılar toplumdaki bazı bireylerin tepki düzeylerinin ilahi olana ve onun adaletine inançları sebebiyle azabileceğini göstermektedir.

"Başkası merkezli dışsallık ile Allah merkezlilik arasında negatif yönde ilişki vardır." şeklindeki hipotezimiz bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı için desteklenmemiştir. Çalışmamızda Allah merkezlilik ve başkası merkezli dışsallık arasında negatif ilişki beklenmekteydi. Ancak insanın yapısı itibarıyla birçok faktörden etkilenebilecek bir tabiata sahip olması bu zıtlığın tam olarak gerçekleşmemesine sebep olmuş olabilir. Bu iki ölçeğin birbirinin simetrik karşıtı olmadıklarının, kişinin farklı şeyleri (ideolojiler, bireyin kendisi, vatan vb.) hayatının odağı haline getirebileceğinin farkındayız. Ancak bu iki değer zayıf bir

bağ ile de olsa negatif bir ilişkiye sahip olduklarını düşünmekteyiz. İlişkinin anlamlı çıkmama sebebi kişinin hayatının merkezinde bulunan şeyin insan haricinde farklı bir şey olmasından kaynaklanabilir. Ayrıca toplumumuzun Alev Alatlı'nın deyiimiyle ikircikli (afazi) düşünce yapısının din noktasında da var olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir (Alatlı, 2016). Öyle ki Allah merkezli bir kimse hayatında Allah'ın koyduğu ölçüler haricinde başka ölçüleri de esas alabilmektedir. Aynı şekilde başkası merkezli dışsal bir kimse de bazı noktalarda dinin öğretilerine göre hareket edebilmektedir.

Allah merkezlilikle başkası merkezli dışsallık arasında ilişki tespit edilememiş olmasına rağmen başkası merkezli dışsallığın bazı alt boyutlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Allah merkezlilik ile beğenilme ve değer görme alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r=-,089$; $p<,05$) tespit edilmiştir. Aynı zamanda sosyal temas alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=,132$ $p<,001$) sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler bize Allah merkezliliği yüksek kişilerin sosyal hayatta diğer insanların gözünde değerli olma ve kendilerini beğendirme gibi çabalarının düşük olduğunu ancak sosyal temas ortamında yaşanan çatışmaların etkisinden kolayca çıkamadıklarını göstermektedir. Bu bireylerin başkalarının fikir ve görüşlerini önemseme puanları düşükken yaşanan sosyal sıkıntıların etkisinden beklenen aksine çabuk kurtulamadıkları görülmektedir.

Allah merkezlilik ile kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=,233$ $p<,001$) mevcuttur. Bu sebeple “*Allah merkezlilik düzeyi ile kişinin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezimiz desteklenmemiştir. Bu bulgu Allah merkezliliği yüksek kişilerin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme puanlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Gıybete maruz kalan bir Müslümanın tavır ve davranışlarının yumuşak olması gerektiği söylenebilir. Söz ve tavırlarıyla karşı tarafa yaptığı hatalı olduğunu aksettirebilmesi beklenir. Tabiin alimlerinden Hasan-ı Basri kendi dedikodusunu yapan kişiye bir tabak taze üzüm göndermiş ve şu notu iletmiştir: “Duydum ki sen ibadetini bana hediye olarak göndermişsin ben de sana bunun karşılığında hediye göndermek istedim.” (Şahinöz, 2016). Görüldüğü gibi hem dedikodu yapana kendini sorgulatan hatasını anlamasına

yarayan bir yöntem tercih etmiş hem de dedikodunun onu yapan kişiye zarar verdiğini hatırlatmıştır.

Kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyinin, başkası merkezli dışsallıkla pozitif yönde ($r=,434; p<,001$) anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edildiği gibi beğenilme ve değer görme ($r=,267; p<,001$), sosyal temas ($r=,495; p<,001$), değerlendirilme ($r=,143; p<,001$), yaranma ve hoş görünme ($r=,115; p<,05$) alt boyutları ile de pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenişi, başkası merkezli dışsallıkla ve tüm alt boyutlarıyla, beklediğimiz gibi, anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiye sahiptir. Bu bulgu “*Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile kişinin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezimizi doğrulayarak başkası merkezli dışsallığın yüksekliği ile kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeylerinin yüksekliği arasında kuvvetli bir bağ olduğunu göstermektedir. Bu ilişki Allah merkezlilikle dedikodudan etkilenme arasındaki pozitif ilişkiye göre daha kuvvetlidir.

3.2. Allah Merkezliliğe Dair Bulgular

Allah merkezliliğin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, fakülte türü, ekonomik durum, maruz kalınan çevre tutumu, katılımcının dedikoduya yönelik yaklaşımları, çevrenin dedikoduya yönelik tutumu, algılanan ebeveyn tutumu değişkenleriyle ilişkileri incelenmiştir. İstatistiki olarak farklılık göstermeyen bulgular değerlendirmeye dahil edilmemiştir ($p>,05$). Bu bulgular sınıf düzeyi, ekonomik durum, algılanan ebeveyn tutumu ve maruz kalınan çevre tutumuna dair verilerdir.

3.2.1. Allah Merkezlilik Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Allah merkezliliğin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır.

Tablo 7: Allah Merkezlilik Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları

<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
----------	----------	-----------	----------	----------

Allah	Kadın	488	5.12	1.14	4.377	.000
Merkezlilik	Erkek	163	4.59	1.40		

Tablo 7’de görüldüğü üzere Allah merkezlilik ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=4,377$; $p<,001$). Bu farklılık kadın katılımcıların lehine gerçekleşmiştir. Yani kadınlar erkeklere oranla daha yüksek Allah merkezlilik düzeyine sahiptirler. Bu bulgu “*Kadınların Allah merkezliliği erkeklere oranla daha yüksektir.*” hipotezimizi desteklemektedir.

Dindarlık ile cinsiyet arasında anlamlı ilişkinin bulunduğunu ortaya koyan birçok çalışma mevcuttur. Bunların çoğunda kadınlar erkeklerden daha dindar (Ayten, 2013; Baynal, 2015; Karslı, 2020; Turan & İyibilgin, 2018) çıkarken bazı çalışmalarda ya erkekler daha dindar çıkmış (Yakut, 2020) ya da iki grup arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (Bayyığıt, 1989; Yakut, 2020; Yapıcı, 2006). Bununla beraber literatürde dindarlığın alt boyutlarına göre de kadın ve erkekler arasında farklılaşma olduğu görülmektedir (Az & Acar, 2020). Yapıcı (2006) kadınların, dindarlığın duygu boyutunda erkeklerin ise bilgi boyutunda daha dindar olduklarını ifade etmiştir.

Öznel dindarlık algısını ölçmek üzere sorduğumuz soruya verilen cevaplarla, cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki de Allah merkezlilik ile cinsiyet arasındaki bulguyu desteklemektedir.

Tablo 8: Öznel Dindarlık Algısı Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	M	SD	t	p
Öznel	Kadın	488	3.5410	.76255	3.447	.001
Dindarlık	Erkek	162	3.2593	.94281		

Tablo 8’de görüldüğü üzere katılımcıların öznel dindarlık algısı puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmış ve değişkenlerin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=3,447$; $p<,05$). Bu bulgulara “*Kadınların öznel dindarlık algısı erkeklere oranla daha yüksektir.*” hipotezimizle uyumlu olarak kadınların kendilerini erkeklerden daha dindar tanımladıkları görülmektedir.

Dindarlıkla bağlantılı olarak sorduğumuz dini vecibelere yönelik sorular incelendiğinde cinsiyetle olan ilişkilerine dair aşağıdaki verilere ulaşılmıştır.

Tablo 9: Dini Vecibeleri Yerine Getirme Maddelerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Namaz Kılma	Kadın	488	2.5451	.94076	2.428	.016
	Erkek	163	2.3497	.87159		
Ramazan Orucu Tutma	Kadın	488	3.6721	.70426	4.106	.000
	Erkek	163	3.3252	.99928		
Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet	Kadın	488	3.4508	.76475	5.702	.000
	Erkek	163	2.9755	.96833		
Dini Bilgi Düzeyi	Kadın	488	3.0840	.46995	-1.678	.095
	Erkek	163	3.1656	.55848		

Namaz ve oruç ibadetini yerine getirmenin, dini yasaklara karşı hassasiyetin, İslam'ın emir ve yasakları hakkındaki bilgi düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır. Tablo 3.5'de görüldüğü üzere namaz kılma ($t=2,428$; $p<,05$), oruç tutma ($t=4,106$; $p<,001$), dini yasaklara karşı hassasiyet ($t=5,702$; $p<,001$) ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Bu farklılık kadın katılımcıların lehine gerçekleşmiştir. İlginç olan ise ibadetleri yapmada kadınların lehine olan fark dini yasaklardan kaçma konusunda çok daha fazla büyümektedir. Ondandır ilgi çekici bulgu ise İslami bilgi düzeyi ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamasıdır. ($t=-1,678$; $p>,05$). Hatta erkekler, istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşmamış bile olsa, bilgi düzeylerini kadınlardan daha yüksek görmektedir. Bu durumda bildiğiyle amel etmeme durumunun erkeklerde kızlara oranla hayli yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan Allah merkezilik ile öznel dindarlık algısı arasındaki ilişki yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonucunda aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere pozitif yönde ve anlamlı ($r=,574$; $p<,001$) bulunmuştur.

Tablo 10: Allah Merkezlilik ile Öznel Dindarlık Algısı Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.
1.Öznel Dindarlık	1	
2.Allah Merkezlilik	.574**	1

**p<.001, *p<.05

3.2.2. Allah Merkezlilik ile Katılımcının Yaş Değişkeni Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Katılımcıların Allah merkezliliği ile yaş değişkeni arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 11: Allah Merkezlilik ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.
1.Yaş	1	
2.Allah Merkezlilik	.082*	1

**p<.001, *p<.05

Tablo 11’de görüldüğü gibi katılımcıların Allah merkezliliğinin yaş değişkeni ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=.082$; $p<.05$) sahip olduğu görülmektedir. Yaşı büyük olan üniversite öğrencilerinin yaşı küçük olanlara göre Allah merkezliliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu ilişkinin zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir. Bunun sebebi üniversite öğrencileri arasında yaş farkının çok fazla olmayıp yoğunluğun 21 ve çevresinde bulunması olabilir. Örneklem grubumuzun en küçüğü 18, en büyüğü 55 olmak üzere yaş ortalaması 21.02’dir.

Dindarlık ve yaş çalışmalarında farklı bulgular mevcuttur. Bu çalışmada ulaşılan sonuç dindarlık düzeyinin yaş ile arttığını ortaya koyan araştırmalarla benzerlik gösterirken (Ayten, 2010; Voltan Acar vd., 1996), yaşı farklılık oluşturmadığını (Şengül, 2007; Yakut, 2020; Yaparel, 1987) veya belli bir döneme kadar azalıp daha sonra tekrar arttığını saptayan araştırmalarla farklılaşmaktadır (Bahadır, 2010). Yaşa bağlı olarak dindarlığın yükselmesi bireylerin zamanla bilgi birikimlerinin artmasıyla hayatın çeşitli yönlerini tanıyarak kültürel mirasın parçası

olan dini inancı ve değerleri daha iyi kavramalarından kaynaklanabilir (Bahadır, 2010, s. 102).

Nitekim öznel dindarlık algısını ölçmek üzere sorduğumuz soruya verilen cevaplarda dindarlık durumu ile yaş değişkeni arasındaki aynı yönlü ilişki, Allah merkezlilik ile yaş arasındaki bulguyu desteklemektedir.

Tablo 12: Öznel Dindarlık Algısı ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.
1.Yaş	1	
2.Öznel Dindarlık Algısı	.100*	1

**p<.001, *p<.05

Katılımcıların yaş değişkeni ile öznel dindarlık algısı puanları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Tablo 12’de görüldüğü gibi öznel dindarlık algısının da Allah merkezlilik gibi, yaş değişkeni ile aynı yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir.

3.2.3. Allah Merkezlilik Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre İncelenmesi

Allah merkezliliğin fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) verileri aşağıdadır.

Tablo 13: Allah Merkezlilik Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Analiz Sonuçları

	Gruplar	N	M	SD	F	P	Fark
Allah Merkezlilik	1.Diş Hekimliği	102	4.68	1.16	10.165	.000	Hochberg’s GT2: 10>1,2,3,4,5,6,7,8
	2.Eczacılık	61	4.69	1.11			
	3.Mühendislik	69	4.80	1.29			
	4.Fen-Edebiyat	31	4.80	1.55	10.165	.000	LSD: 1<9, 10 10>1,2,3,4,5,6,7,8,9,11 6<9,11,10
	5.Hukuk	22	4.67	1.39			
	6.Tıp	80	4.58	1.31			
	7.Sağlık Bilimleri	38	4.69	1.36			

8.İletişim	25	4.64	1.35
9.Mimarlık	35	5.13	1.16
10.İlahiyat	151	5.78	.76
11.İktisat ve İdari Bilimler	37	5.08	.96
Toplam	651	4.99	1.23

Tablo 13'te görüldüğü üzere grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=10,165$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Eczacılık, Mühendislik, Fen-Edebiyat, Hukuk, Tıp, Sağlık Bilimleri ve İletişim Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. *"İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Allah merkezliliği diğer fakültelerin öğrencilerinden daha yüksektir."* şeklindeki hipotezimiz Mimarlık ve İktisat Fakülteleri haricindeki diğer fakülteler açısından desteklenmiştir. Post-Hoc tekniklerinden LSD testi uygulandığında ise İlahiyat Fakültelerinin diğer tüm fakültelerden daha yüksek Allah merkezliliğe sahip olduğu tespit edilmiş aynı zamanda Diş Hekimliği Fakültesinin Mimarlık Fakültesinden; Tıp Fakültesinin ise Mimarlık ve İktisat Fakültelerinden anlamlı şekilde daha düşük Allah merkezlilik düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

Öznel dindarlık algısı ile fakülte türü değişkeni arasında da bu bulgulara benzer sonuçlar mevcuttur.

Tablo 14: Öznel Dindarlık Algısının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Analiz Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Öznel Dindarlık	1.Diş Hekimliği	102	3.34	.81	3.937	,000	Hochberg's GT2: 10>1,3,6 LSD:10>1,2,3,4,5,6,7,8,9
	2.Eczacılık	61	3.49	.78			
	3.Mühendislik	68	3.39	.84			
	4.Fen-Edebiyat	31	3.32	1.07			
	5.Hukuk	22	3.40	.85			
	6.Tıp	80	3.26	.89			

7.Sağlık Bilimleri	38	3.36	.81
8.İletişim	25	3.28	.97
9.Mimarlık	35	3.31	.96
10.İlahiyat	151	3.80	.55
11.İktisat ve İdari Bilimler	37	3.56	.72
Toplam	650	3.47	.81

Tablo 14’te görüldüğü üzere dindarlık puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,937$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Mühendislik ve Tıp Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yani Mühendislik, Tıp ve Diş Hekimliği Fakültelerinin kendilerini anlamlı şekilde İlahiyat Fakültesinden daha az dindarlık düzeyine sahip olarak tanımladıkları tespit edilmiştir. Bununla beraber LSD sonuçlarına göre ise İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi haricindeki fakültelerden daha yüksek öznel dindarlık algısı düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu bulgular Allah merkezlilikle fakülte türü arasındaki ilişki ile kısmen uyumludur. Bununla beraber “*İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öznel dindarlık algısı diğer fakültelerden daha yüksektir.*” hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Dindarlıkla bağlantılı olan dini vecibelerin yerine getirilmesine dair maddeler ile fakülte değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren tablo şu şekildedir:

Tablo 15: Namaz Kılma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg’s GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Namaz kılma	1.Diş Hekimliği	102	2.3824	.93390	14,539	0.000	1,2,3,4,6,7,8, 9,11<10
	2.Eczacılık	61	2.2623	.89259			
	3.Mühendislik	69	2.1304	.74583			

4.Fen-Edebiyat	31	2.3226	1.04521
5.Hukuk	22	2.6364	1.04860
6.Tıp	80	2.4375	.91186
7.Sağlık Bilimleri	38	2.3158	.93304
8.İletişim	25	1.9200	.64031
9.Mimarlık	35	2.1143	.75815
10.İlahiyat	151	3.1788	.71261
11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.2162	.78652
Toplam	651	2.4962	.92715

Tablo 15’te görüldüğü üzere namaz kılma puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=14,539$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesinin, Hukuk Fakültesi dışındaki fakültelerle arasında İlahiyat Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 16: Ramazan Orucu Tutma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg’s GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Ramazan Orucu Tutma	1.Dış Hekimliği	102	3.4020	.93618	5.151	0.000	10>1,3,4,6
	2.Eczacılık	61	3.5574	.76430			
	3.Mühendislik	69	3.5072	.86811			
	4.Fen-Edebiyat	31	3.1935	1.27591			
	5.Hukuk	22	3.5909	.73414			
	6.Tıp	80	3.4375	.95259			
	7.Sağlık Bilimleri	38	3.6316	.63335			
	8.İletişim	25	3.4400	.82057			
	9.Mimarlık	35	3.6000	.81168			
	10.İlahiyat	151	3.9470	.25267			

11.İktisat ve İdari Bilimler	37	3.4865	.69208
Toplam	651	3.5853	.80194

Tablo 16’da görüldüğü üzere oruç tutma puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,151$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Mühendislik, Fen-Edebiyat ve Tıp Fakülteleri ile arasında İlahiyat Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 17: Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg’s GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet	1.Diş Hekimliği	102	3.1961	.91239	5.981	0.000	10>1,2,3,6,7,8
	2.Eczacılık	61	3.2131	.81884			
	3.Mühendislik	69	3.1449	.87909			
	4.Fen-Edebiyat	31	3.2258	.88354			
	5.Hukuk	22	3.6364	.58109			
	6.Tıp	80	3.2125	.98974			
	7.Sağlık Bilimleri	38	3.1579	1.07870			
	8.İletişim	25	2.8800	.88129			
	9.Mimarlık	35	3.2571	.85209			
	10.İlahiyat	151	3.7351	.49936			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	3.3243	.66892			
	Toplam	651	3.3318	.84520			

Tablo 17’de görüldüğü gibi dini yasaklara karşı hassasiyet puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik

ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,981$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Eczacılık, Mühendislik, Tıp, Sağlık Bilimleri ve İletişim Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Dini Bilgi Düzeyi Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Dini Bilgi Düzeyi	1.Diş Hekimliği	102	3.0395	.39606	3.716	0.000	10>1,2,6,7,9,
	2.Eczacılık	61	3.0328	.48191			
	3.Mühendislik	69	3.0725	.49464			
	4.Fen-Edebiyat	31	3.1290	.49946			
	5.Hukuk	22	3.3182	.47673			
	6.Tıp	80	3.0500	.54888			
	7.Sağlık Bilimleri	38	2.9737	.59215			
	8.İletişim	25	2.9600	.35119			
	9.Mimarlık	35	2.9429	.41606			
	10.İlahiyat	151	3.2781	.50542			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	3.1081	.45849			
	Toplam	651	3.1045	.49443			

Tablo 18'de görüldüğü üzere İslam'ın emir ve yasaklarına dair bilgi düzeyi puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,716$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Eczacılık, Mühendislik, Tıp, Sağlık Bilimleri ve Mimarlık Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tüm bu bulgular ışığında İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Allah merkezlilik ve öznel dindarlık algısı puanlarının fakültelerin çoğundan yüksek olduğu ve bu bağlamda dini vecibeleri yerine getirme puanlarının ve dini bilgi düzeyi puanlarının da aynı şekilde yüksek olduğu ifade edilebilir.

3.2.4. Allah Merkezliliğin Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile İlişkisinin İncelenmesi

Dedikodu yapma, şahit olunan dedikodudan rahatsız olma, dedikodunun kötü olduğunun öğretilmesi, dedikodudan keyif alma, dedikodu yapma sonrası vicdan azabı hissetme, dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme, dedikodunun yapanlar arası samimiyeti artırdığını düşünme, dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme maddeleri “Katılımcının Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları” başlığı altında değerlendirilmiştir. Burada bu yaklaşımların Allah merkezlilikle ilişkisi ele alınacaktır.

Tablo 19: Allah Merkezlilik ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.Allah Merkezlilik	1								
2.Dedikodu Yapma	-.172*	1							
3.Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma	.329*	-.423*	1						
4.Dedikodunun Kötü Olduğunun Öğretilmesi	.167*	-.095*	.174*	1					
5.Dedikodudan Keyif Alma	-.332*	.555*	-.597*	-.240*	1				

6.Dedikodu								
Sonrası Vicdan	.296*	-						
Azabı Hissetme	*	.303*						
		*						
7.Dedikoduyu	-							
Stres Atma	.186*	.476*						
Aracı Görme	*	*						
		*						
8.Dedikodunun	-							
Samimiyeti	.277*	.277*						
Artırması	*	*						
		*						
9.Dedikodunun								
Toplunun	-							
Birlik ve	.298*	.174*						
Beraberliğini	*	*						
Artırması		*						
		*						

**p<.001, *p<.05

Tablo 19’da görüldüğü gibi Allah merkezlilik ile katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Katılımcının Allah merkezliliğinin dedikodu yapma puanıyla ($r=-,172$; $p<,001$), dedikodunun kişiye verdiği keyif puanıyla ($r=-,332$; $p<,001$), dedikodunun stres atma aracı olarak değerlendirilme puanıyla ($r=-,186$; $p<,001$), dedikodunun bu fiili yapan kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırma puanıyla ($r=-,277$; $p<,001$) ve dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırma puanıyla ($r=-,298$; $p<,001$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak Allah merkezlilik ile şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etme puanı ($r=,329$; $p<,001$), dedikodunun yanlış bir davranış olduğunun öğretilme puanı ($r=,167$; $p<,001$), dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı puanı ($r=,296$; $p<,001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlar Allah merkezliği yüksek kişilerin dedikodu yapma eğilimlerinin az olduğunu, bu eyleme karşı tutumlarının olumsuz olduğunu, onun toplum ve kişiye fayda değil zarar sağladığını düşündüklerini, onu bir stres atma aracı olarak değerlendirmediklerini, dedikodunun yapıldığı bir ortamda bulunmanın onları rahatsız ettiğini, dedikodu yapmaktan keyif almazken bilinçli ya da bilinçsiz olarak dedikodu

yaptıktan sonra vicdan azabı yaşadıklarını göstermektedir. Tekgöz (2013, s. 129), çalışmasında dedikodu sonrası suçluluk hisseden kişilerin pişmanlığının en büyük sebebinin dini açıdan gıybetin sakıncalı olduğunu bilmeleri olduğunu aktarmıştır. Bununla beraber Aydoğmuş'un (2003) çalışmasındaki katılımcıların da %63 ü dinin yasakladığı bir iş yaptıkları için sıkıntı duyduğunu dile getirdiği görülmüştür (Aydoğmuş, 2003, s.39).

Bu bulgularla “Allah merkezlilik ile dedikodu yapma eğilimi arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır”, “Allah merkezlilik ile şahit olunan dedikodudan rahatsız olma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.”, “Allah merkezlilik ile dedikodudan keyif alma arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.”, “Allah merkezlilik ile dedikodu sonrası vicdan azabı hissetme düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.”, “Allah merkezlilik ile dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.”, “Allah merkezlilik ile dedikodunun kişilerarası iletişim ve samimiyeti artırdığını düşünme arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.”, “Allah merkezlilik ile dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.” şeklinde oluşturulan hipotezlerimiz desteklenmiştir.

Buna ek olarak öznel dindarlık algısını ölçmek üzere sorduğumuz soruya verilen cevaplarla katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları arasında tespit edilen ilişkilerin de Allah merkezlilik ile katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları arasındaki ilişkilerle benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 20: Öznel Dindarlık Algısı ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Öznel Dindarlık	1								
2.Dedikodu		1							
Yapma	-.105**	1							
3. Şahit Olunan			1						
Dedikodudan	.284**	-.423**	1						
Rahatsız Olma				1					

4.Dedikodunun Kötü Olduğunun Öğretilmesi	.117**	-.095*	.174**	1					
5.Dedikodudan Keyif Alma	-.226**	.555**	-.597**	-.240**	1				
6. Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme	.219**	-.303**	.475**	.167**	-.503**	1			
7.Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme	-.091*	.476**	-.419**	-.150**	.600**	-.427**	1		
8.Dedikodunun Samimiyeti Artırması	-.159**	.277**	-.320**	-.126**	.392**	-.393**	.462**	1	
9.Dedikodunun Toplunun Birlik ve Beraberliğini Artırması	-.163**	.174**	-.255**	-.181**	.307**	-.331**	.305**	.412**	1

**p<.001, *p<.05

Tablo 20’de görüldüğü gibi öznel dindarlık algısı ile katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Katılımcının öznel dindarlık algısının dedikodu yapma puanıyla ($r=-,105$; $p<,001$), dedikodunun kişiye verdiği keyif puanıyla ($r=-,226$; $p<,001$), dedikodunun stres atma aracı olarak değerlendirilme puanıyla ($r=-,091$; $p<,05$), dedikodunun bu fiili yapan kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırdığını düşünme puanıyla ($r=-,159$; $p<,001$) ve dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme puanıyla ($r=-,163$; $p<,001$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak öznel dindarlık algısı ile şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etme puanı ($r=-,284$; $p<,001$), dedikodunun yanlış bir davranış olduğunun öğretilme puanı ($r=-,117$; $p<,001$), dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı puanı ($r=-,219$; $p<,001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Sonuç olarak öznel dindarlık puanı arttıkça kişinin dedikoduya yönelik yaklaşımının olumsuzlaştığı tespit edilmiştir.

Dindarlıkla bağlantılı olarak sorduğumuz dini vecibelere yönelik sorularla katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları arasında tespit edilen ilişkilere dair veriler aşağıdadır.

Tablo 21: Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet ve Dini Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet	Dini Bilgi Düzeyi
Dedikodu Yapma	-.114**	-.070
Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma	.227**	.089*
Dedikodunun Kötü Olduğunun Öğretilmesi	.144**	.106**
Dedikodudan Keyif Alma	-.238**	-.114**
Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme	.219**	.068
Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme	-.140**	-.099*
Dedikodunun Samimiyeti Artırması	-.206**	-.058
Dedikodunun Toplumun Birlik ve Beraberliğini Artırması	-.237**	.018

**p<.001, *p<.05

Tablo 21’de görüldüğü gibi katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları ile dini yasaklara karşı hassasiyet ve dini bilgi düzeyi arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Katılımcının dini yasaklara karşı hassasiyet puanının dedikodu yapma puanıyla ($r=-.114$; $p<.001$), dedikodunun kişiye verdiği keyif puanıyla ($r=-.238$; $p<.001$), dedikodunun stres atma aracı olarak değerlendirilme puanıyla ($r=-.140$; $p<.001$), dedikodunun bu fiili yapan kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırdığını düşünme puanıyla ($r=-.206$; $p<.001$) ve dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini

artırdığını düşünme puanıyla ($r=-,237$; $p<,001$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda katılımcının dini yasaklara karşı hassasiyet puanı ile şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etme puanı ($r=,227$; $p<,001$), dedikodunun yanlış bir davranış olduğunun öğretilme puanı ($r=,144$; $p<,001$), dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı puanı ($r=,219$; $p<,001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Katılımcının dini bilgi düzeyi puanının dedikodunun kişiye verdiği keyif puanıyla ($r=-,114$; $p<,001$), dedikodunun stres atma aracı olarak değerlendirilme puanıyla ($r=-,099$; $p<,05$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Dini bilgi düzeyi puanı ile şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etme puanı ($r=,089$; $p<,05$), dedikodunun yanlış bir davranış olduğunun öğretilme puanı ($r=,106$; $p<,001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca dedikodu yapma puanıyla ($r=-,070$; $p>,05$) ve dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı puanıyla ($r=,068$; $p>,05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bulgulara göre dini bilgi düzeyinin artması ile kişinin dedikodu yapması arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum bilmenin davranışları tek başına değiştirmek için yeterli olmadığını göstermektedir.

3.2.5. Allah Merkezliliğin Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi

Anne dedikodu yapma, baba dedikodu yapma, dahil olunan ortamda dedikodu yapılma maddeleri “Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumları” başlığı altında değerlendirilmiştir. Burada bu tutumların Allah merkezlilikle ilişkisi ele alınacaktır.

Tablo 22: Allah Merkezlilik ile Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.	4.
1.Allah Merkezlilik	1			
2.Anne Dedikodu Yapma	-.114**	1		
3.Baba Dedikodu Yapma	-.086*	.445**	1	
4.Dahil Olunan Ortamda Dedikodu Yapılma	-.088*	.261**	.186**	1

** $p<,001$, * $p<,05$

Tablo 22’de görüldüğü gibi Allah merkezlilik ile çevrenin dedikoduya yönelik tutumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Katılımcının Allah merkezliliğinin annesinin dedikodu yapma puanıyla ($r=-,114$; $p<,001$), babasının dedikodu yapma puanıyla ($r=-,086$; $p<,05$) ve dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla ($r=-,088$; $p<,05$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Allah merkezliliği yüksek olan bireylerin dedikodunun normalleştiği bir aile ortamına ve çevreye sahip olmadıklarını buna bağlı olarak da yaşantılarında dedikodunun yapıldığı ortamları tercih etmeyerek o ortamlardan uzak durduklarını söyleyebiliriz. Aynı zamanda tablo 19’da bahsedildiği gibi Allah merkezlilik arttıkça, bulunulan ortamda yapılan dedikodunun kişiyi rahatsız etme derecesinin yükseldiği ve dedikodu sonrası vicdan azabı hissetme puanının da arttığı görülmektedir. Yani kişinin çevresinin dedikoduya yönelik tutumunun, kişinin kendisinin dedikoduya yönelik tutumuyla birbirlerini yordadıkları söylenebilir. Ayrıca çevresinde dedikodu edildiğine şahit olan kişilerin Allah merkezliliğinin olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir.

Buna paralel olarak öznel dindarlık algısını ölçmek üzere sorduğumuz soruya verilen cevaplarla çevrenin dedikoduya yönelik tutumu arasındaki tespit edilen ilişkilerin Allah merkezlilik ile çevrenin dedikoduya yönelik tutumu arasındaki ilişkilerle sadece annenin dedikodu yapması değişkeni bağlamında benzer olduğu görülmektedir. Diğer değişkenlerle arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 23: Öznel Dindarlık Algısı ile Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4
Öznel Dindarlık	1			
Anne Dedikodu Yapma	-.091*	1		
Baba Dedikodu Yapma	-.055	.445**	1	
Dahil Olunan Ortamda Dedikodu Yapılma	-.003	.261**	.186**	1

**p<.001, *p<.05

3.3. Başkası Merkezli Dışsallığa Dair Bulgular

Başkası merkezli dışsallığın cinsiyet, sınıf düzeyi, fakülte türü, yaş değişkeni, ekonomik durum, maruz kalınan çevre tutumu, katılımcının dedikoduya yönelik yaklaşımı, algılanan ebeveyn tutumu ve dini vecibeleri yerine getirme değişkenleriyle ilişkileri incelenmiştir. İstatistiki olarak farklılık göstermeyen bulgular değerlendirmeye dahil edilmemiştir ($p>.05$). Bu bulgular sınıf düzeyi, yaş değişkeni, ekonomik durum ve algılanan ebeveyn tutumuna dair verilerdir.

3.3.1. Başkası Merkezli Dışsallık Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Başkası merkezli dışsallık ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır.

Tablo 24: Başkası Merkezli Dışsallık Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Başkası Merkezli Dışsallık	Kadın	488	2.79	0.509	1.922	0.05
	Erkek	163	2.70	0.523		
Beğenilme ve Değer Görme	Kadın	488	2.75	0.785	-1.562	.119
	Erkek	163	2.86	0.785		
Sosyal Temas	Kadın	488	3.11	0.943	3.944	.000
	Erkek	163	2.78	0.885		
Değerlendirilme	Kadın	488	2.94	0.784	2.320	0.02
	Erkek	163	2.77	0.874		
Yaranma ve Hoş Görünme	Kadın	488	2.04	0.792	-1.688	0.93
	Erkek	163	2.18	0.910		

Tablo 24'te görüldüğü üzere başkası merkezli dışsallık ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=1.922$;

$p>,05$). Bu bulgu “Kadınların başkası merkezli dışsallık düzeyi erkeklere oranla daha yüksektir.” hipotezimizi desteklemiştir.

Sosyal düzene dayalı mükemmeliyetçilik bağlamında yapılan çalışmaların bir kısmında cinsiyete göre anlamlı farklılıklar bulunmuşken bir kısmında ise herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Bazı çalışmalarda erkeklerin bu algısının kadınlara göre daha yüksek olduğu (Benk, 2006; Genç vd., 2016; Kumcağız & Sula Ataş, 2019), bazılarında kadınların bu algısının daha yüksek olduğu (Asan, 2011) bazılarında ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın tespit edilemediği (Çelik vd., 2017; Flett vd., 2014; Acuner vd., 2014) görülmektedir.

Literatür incelendiğinde sosyal kaygı ile cinsiyet arasında tespit edilen ilişkilerin de çeşitli olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda erkeklerin bu algısının kadınlara göre daha yüksek olduğu (Dilbaz & Güz, 2002); bazılarında kadınların bu algısının daha yüksek olduğu (Gültekin & Dereboy, 2011; Çakın-Memik vd., 2011) bazılarında ise iki cinsinde sosyal kaygı seviyelerinin birbirine yakın olduğu yani cinsiyete göre farklılık olmadığı (Güçray, Çam, 2002, (Bayramkaya vd., 2005; Çağlar vd., 2012) görülmektedir.

Başkası merkezli dışsallığın beğenilme ve değer görme alt boyutu ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t=-1,562$; $p>,05$). Ancak erkeklerin ortalama puanının kadınlarınkinden yüksek olduğu görülmektedir.

Sosyal temas alt boyutu ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=3,944$; $p<,001$). Kadınların sosyal temas sonucu yaşanan çatışmaların etkisinden erkeklere göre daha zor çıktıkları tespit edilmiştir. Bununla beraber değerlendirilme kaygısı alt boyutu ile cinsiyet değişkeni aritmetik ortalamaları arasında da aynı yönlü fark tespit edilmiştir ($t=2,320$; $p<,05$). Bu bulgu kadınların değerlendirilme durumuna karşı daha hassas olduklarını göstermektedir. Tespit edilen bu sonuçlar erkeklerin daha çok çözüm ve sonuç odaklıyken kadınların erkeklere nazaran daha duygusal olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Bazı bilim insanları bu farklılığın arka planında iki cins arasındaki fizyolojik farklılıkların yer aldığını savunmaktadır (Karahana vd., 2017, s. 4389).

Başkası merkezli dışsallığın yaranma ve hoş görünme alt boyutu ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t=1,688$; $p>,05$). Ancak erkeklerin ortalama puanının kadınlarınkinden yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak başkası merkezlilik alt boyutlarından beğenilme ve değer görme, yaranma ve hoş görünme alt boyutları cinsiyete göre farklılaşmamaktayken, değerlendirilme ve sosyal temas alt boyutlarının kadınların lehine anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

3.3.2. Başkası Merkezli Dışsallık Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre İncelenmesi

Başkası merkezli dışsallık puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 25: Başkası Merkezli Dışsallık Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Başkası Merkezli Dışsallık	1.Diş Hekimliği	102	2.92	.406	2.950	,001	1>3,4,9
	2.Eczacılık	61	2.77	.445			
	3.Mühendislik	69	2.62	.552			
	4.Fen-Edebiyat	31	2.57	.555			
	5.Hukuk	22	2.81	.536			
	6.Tıp	80	2.81	.610			
	7.Sağlık Bilimleri	38	2.87	.555			
	8.İletişim	25	2.64	.350			
	9.Mimarlık	35	2.56	.587			
	10.İlahiyat	151	2.78	.475			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.75	.527			
	Toplam	651	2.76	.514			

Tablo 25'te görüldüğü üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2,950$; $p<,05$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan

kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmıştır. Test sonuçları Dış Hekimliği ile Mühendislik, Fen-Edebiyat ve Mimarlık Fakülteleri arasında anlamlı bir fark olduğunu, Dış Hekimliği Fakültesi öğrencilerinin başkası merkezli dışsallığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Allah merkezlilik ile başkası merkezli dışsallık arasında olmasını beklediğimiz negatif ilişkiye paralel olarak oluşturduğumuz “*İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin başkası merkezli dışsallığı diğer fakültelere göre daha düşüktür.*” şeklindeki hipotezimiz desteklenmemiştir. Literatürde sosyal düzene dayalı mükemmeliyetçiliğin de fakülte türüne göre anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Acuner vd., 2014; Benk, 2006).

Kurulan hipotez bağlamında başkası merkezli dışsallığın alt boyutları da fakülte değişkenine göre incelenmiştir.

Tablo 26: Beğenilme ve Değer Görme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Beğenilme ve Değer Görme	1.Dış Hekimliği	102	2.92	.607	2.017	.029	LSD: 1>4,9,10 4<1,3,6,7,11 9<1,3,6,7
	2.Eczacılık	61	2.77	.654			
	3.Mühendislik	69	2.87	.889			
	4.Fen-Edebiyat	31	2.44	1.027			
	5.Hukuk	22	2.78	.793			
	6.Tıp	80	2.83	.788			
	7.Sağlık Bilimleri	38	2.95	.790			
	8.İletişim	25	2.8133	.72699			
	9.Mimarlık	35	2.4952	.89066			
	10.İlahiyat	151	2.6821	.76723			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.8378	.87355			
	Toplam	651	2.7798	.785986			

Tablo 26’da görüldüğü üzere başkası merkezli dışsallığın beğenilme ve değer görme puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip

göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2,017$; $p<,05$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmış ancak burada herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Post-Hoc tekniklerinden LSD testi uygulandığında ise Diş Hekimliği ile Fen-Edebiyat, Mimarlık ve İlahiyat fakülteleri arasında Diş Hekimliği Fakültesi lehine; Fen-Edebiyat ile Diş Hekimliği, Mühendislik, Tıp, Sağlık Bilimleri ve İktisat Fakülteleri arasında Fen-Edebiyat Fakültesi aleyhine; Mimarlık ile Diş Hekimliği, Mühendislik, Tıp, Sağlık Bilimleri arasında Mimarlık Fakültesi aleyhine anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 27: Değerlendirilme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Değerlendirilme Kaygısı	1.Diş Hekimliği	102	3.04	.659	5.614	,000	3<1,5,6,7,10 8<1,5,6,7,10 9<7
	2.Eczacılık	61	2.79	.643			
	3.Mühendislik	69	2.50	.817			
	4.Fen-Edebiyat	31	3.00	1.043			
	5.Hukuk	22	3.20	.807			
	6.Tıp	80	2.96	.776			
	7.Sağlık Bilimleri	38	3.28	.788			
	8.İletişim	25	2.31	.768			
	9.Mimarlık	35	2.64	.987			
	10.İlahiyat	151	2.99	.767			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.95	.848			
	Toplam	651	2.90	.810			

Tablo 27'de görüldüğü üzere başkası merkezli dışsallığın değerlendirilme kaygısı alt boyutu puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi

(ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,614$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre Mühendislik ile Diş Hekimliği, Hukuk, Tıp, Sağlık Bilimleri ve İlahiyat Fakülteleri arasında Mühendislik Fakültesi aleyhine, İletişim ile Diş Hekimliği, Hukuk, Tıp, Sağlık Bilimleri ve İlahiyat Fakülteleri arasında İletişim Fakültesi aleyhine; Mimarlık ile Sağlık Bilimleri arasında Mimarlık Fakültesi aleyhine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 28: Yaranma ve Hoş Görünme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Yaranma ve Hoş Görünme	1.Diş Hekimliği	102	2.30	.754	3.228	,000	1>5
	2.Eczacılık	61	2.29	.776			
	3.Mühendislik	69	2.10	.901			
	4.Fen- Edebiyat	31	1.90	.768			
	5.Hukuk	22	1.65	.585			
	6.Tıp	80	2.19	.905			
	7.Sağlık Bilimleri	38	1.82	.746			
	8.İletişim	25	2.24	.914			
	9.Mimarlık	35	1.85	.89584			
	10.İlahiyat	151	2.00	.80725			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	1.87	.69127			
	Toplam	651	2.07	.82541			

Tablo 28'de görüldüğü üzere başkası merkezli dışsallığın yaranma ve hoş görünme alt boyutu puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,228$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's

GT2 testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre Diş Hekimliği ile Hukuk Fakülteleri arasında Diş Hekimliği Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Görüldüğü üzere alt boyutlardan beğenilme ve değer görme alt boyutuna göre İlahiyat Fakültesinin sadece Diş Hekimliği Fakültesinden daha düşük olduğu; değerlendirilme kaygısı alt boyutuna göre İlahiyat Fakültesinin Mühendislik ve İletişim Fakültelerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sosyal temas ile yaranma ve hoş görünme alt boyutlarına göre ise anlamlı bir ilişki mevcut değildir.

3.3.3. Başkası Merkezli Dışsallığın Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile İlişisinin İncelenmesi

Katılımcıların başkası merkezli dışsallık puanları ile dedikoduya yönelik yaklaşımları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 29: Başkası Merkezli Dışsallık ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Başkası Merkezli Dışsallık	Beğenilme ve Değer Görme	Sosyal Temas	Değerlendirilme Kaygısı	Yaranma ve Hoş Görünme
Dedikodu yapma	.087*	.123**	.087*	-.018	.035
Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma	-.019	-.127**	.033	.030	-.003
Dedikodudan Keyif Alma	.033	.128**	.060	-.089*	.016
Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme	.039	-.049	.081*	.054	-.027
Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme	.054	.127**	.077*	-.094*	.073

Dedikodunun Samimiyeti Artırması	-.013	.134**	-.071	-.079*	.037
Dedikodunun Toplumun Birlik ve Beraberli ğini Artırdıĝını Düşünme	-.054	.069	-.068	-.098*	.006

**p<.001, *p<.05

Tablo 29’da görüldüğü gibi katılımcıların başkası merkezliliğinin dedikodu yapma düzeyi ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=.087$; $p<.05$) sahip olduğu saptanmıştır. Bu bulgu “*Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dedikodu yapma eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” hipotezimizi desteklemektedir. Ancak diğer değişkenlerle arasındaki ilişki anlamlılık derecesine ulaşmamıştır. Bu sebeple “*Başkası merkezli dışsallık ile şahit olunan dedikodudan rahatsız olma düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*”, “*Başkası merkezli dışsallık ile dedikodudan keyif alma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*”, “*Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dedikodu sonrası vicdan azabı hissetme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*”, “*Başkası merkezli dışsallık ile dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*”, “*Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dedikodunun kişilerarası iletişim ve samimiyeti artırdığını düşünme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*”, “*Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotezlerimiz desteklenmemiştir

Kurulan hipotezlerle bağlantılı olarak başkası merkezli dışsallığın alt boyutları ele alındığında, beğenilme ve değer görme alt boyutunun dedikodu yapma puanıyla ($r=.123$; $p<.001$), dedikodunun kişiye verdiği keyif puanıyla ($r=.128$; $p<.001$), dedikodunun stres atma aracı olarak değerlendirilme puanıyla ($r=.127$; $p<.001$) ve dedikodunun bu fiili yapan kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırma puanıyla ($r=.134$; $p<.001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahipken; yapılan dedikodudan rahatsız

olma puanıyla ($r=-,114$; $p<,001$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda beğenilme ve değer görme arzusu yüksek olan kişilerin başkalarının dedikodularını yapma eğilimlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi kişinin kendisinin de aynı şekilde değerlendirilip konuşulduğu fikri olabilir. Aynı zamanda bu kişilerin dedikodudan keyif aldıkları, dedikoduyu yapmaktan zevk alarak onu bir stres atma aracı olarak değerlendirdikleri ve dedikodunun onu yapan kişiler arasındaki ilişkiyi arttırdığını düşündükleri görülmüştür. Bunun doğal bir sonucu olarak beğenilme ve değer görme değişkeninin yüksek olması ile dedikodunun yapıldığı ortamda bulunmaktan rahatsız olma puanlarının ters yönde ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Başkası merkezli dışsallığın sosyal temas alt boyutunun dedikodu yapma puanıyla ($r=,087$; $p<,05$), dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı puanıyla ($r=,081$; $p<,05$), dedikodunun stres atma aracı olarak değerlendirilme puanıyla ($r=,077$; $p<,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi sosyal temas çatışmalarının etkisinden kolayca kurtulamayan kişilerin dedikodu yapma eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Dedikodunun yaşanan çatışmalara verilebilecek bir tepki olarak değerlendirilmesi bunun sebebi olarak gösterilebilir (Aydın, 2016, s. 333). Aynı zamanda bu kişilerin dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme düzeylerinin de yüksek olduğunun tespit edilmiş olması bu sebebi desteklemektedir. Yani dedikodu yaparak sıkıntı yaşadıkları durumu atlatmaya çalıştıklarını ifade edebiliriz. Tüm bunlara rağmen dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabının yüksek olduğunun saptanması bu kişilerin dedikoduyu genel olarak olumlu değerlendirmediklerini ancak beklenmedik durumlar ve çatışmalar yaşadıklarında dedikodu eylemini gerçekleştirdiklerini göstermektedir denilebilir.

Başkası merkezli dışsallığın değerlendirilme kaygısı alt boyutunun dedikodunun kişiye verdiği keyif puanıyla ($r=-,089$; $p<,05$), dedikodunun stres atma aracı olarak değerlendirilme puanıyla ($r=-,094$; $p<,05$), dedikodunun bu fiili yapan kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırma puanıyla ($r=-,079$; $p<,05$) ve dedikodunun

toplumun birlik ve beraberliğini artırma puanıyla ($r=-,098$; $p<,05$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Değerlendirilme hassasiyeti yüksek olan bireylerin gıybette keyif almadıklarını, onu bir stres atma aracı olarak değerlendirmeyip kişiler arasındaki samimiyeti ve toplumun da birlik ve beraberliğini arttırmadığını düşündüklerini ifade edebiliriz. Bu durum, kişilerin kendilerinin gıybe konu olmasını istemedikleri gibi başkalarının da konu edilmesinden hoşnut olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Görüldüğü üzere katılımcıların dedikoduya yönelik tutumlarına dair veriler alt boyutlarla beraber incelendiğinde değerlendirilme kaygısı alt boyutunun diğerlerinden farklılaştığı göze çarpmaktadır. Değerlendirilme hassasiyeti kişinin dedikoduya farklı yaklaşımına sebep olmaktadır. Onların dedikoduya olumsuz bir nazarla baktıklarını dedikodu yapmaktan keyif almadıklarını ve onu stres atma aracı olarak değerlendirmediklerini görüyoruz.

3.3.4. Başkası Merkezli Dışsallığın Maruz Kalınan Çevre Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi

Anne tarafından kıyaslanma, baba tarafından kıyaslanma, annesinin başkasını kendinden daha çok sevdiğini düşünme, annenin kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma, babasının başkasını kendinden daha çok sevdiğini düşünme, babanın kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma, anne-baba tarafından başkaları yanında utandırılma, ebeveynin ‘el alem ne der’ deme sıklığı, küçüklüğünde arkadaşlar tarafından alaya alınma, anne-babanın başkalarını eleştirmesi, ilkökul öğretmeninin ayrımcılık yapması, ilkökul öğretmeni tarafından arkadaşları yanında mahcup edilme maddeleri “Maruz Kalınan Çevre Tutumu” başlığı altında değerlendirilmiştir. Burada bu tutumların başkası merkezli dışsallıkla ilişkisi ele alınacaktır.

Tablo 30: Başkası Merkezli Dışsallık ile Maruz Kalınan Çevre Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

Başkası Merkezli Dışsallık	Beğenilme ve Değer Görme	Sosyal Temas	Değerlendirilme kaygısı	Yaranma ve Hoş Görünme
----------------------------------	--------------------------------	-----------------	----------------------------	------------------------------

Anne Tarafından Kıyaslanma	.065	.026	.103**	.002	.028
Baba Tarafından Kıyaslanma	.067	.050	.074	-.006	.066
Annesinin Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdiğini Düşünme	.097*	.077	.116**	-.002	.057
Annenin Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	.110**	.077*	.079*	.036	.096*
Babasının Başkasını Kendinden Daha çok Sevdiğini Düşünme	.083*	.062	.105**	-.017	.077*
Babanın Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	.080*	.060	.028	.028	.108**
Anne-Baba Tarafından Başkaları Yanında Utandırılma	.082*	.040	.114**	-.014	.084*
Ebeveynin ‘El alem Ne Der’ Deme Sıklığı	.044	.032	.081*	-.026	.031
Küçüklüğünde Arkadaşlar Tarafından Alaya Alınma	.067	.091*	.122**	-.065	.041
Anne-babanın Başkalarını Eleştirmesi	.042	.033	.088*	-.043	.041

İlkokul					
Öğretmenin					
Ayrımcılık	.112**	.097*	.149**	.028	-.030
Yapması					
İlkokul					
Öğretmeni					
Tarafından					
Arkadaşları	.088*	.076	.147**	-.041	.050
Yanında Mahcup					
Edilme					

**p<.001, *p<.05

Tablo 30’da görüldüğü gibi başkası merkezli dışsallık ile maruz kalınan çevre tutumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Katılımcının başkası merkezli dışsallığının annelerinin başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=.097$; $p<.05$), babalarının başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=.083$; $p<.05$), annelerinin başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=.110$; $p<.001$), babalarının başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=.080$; $p<.05$), anne ya da babanın katılımcıyı başkaları yanında utandırma puanıyla ($r=.082$; $p<.05$), ilkokul öğretmenin öğrenciler arasında ayrımcılık yapma puanıyla ($r=.112$; $p<.001$) ve ilkokul öğretmenin katılımcıyı arkadaşları yanında mahcup etme puanıyla ($r=.088$; $p<.05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Kişinin ebeveynlerinin başkalarını kendisinden daha fazla sevdiğini düşündüren olaylar, onların kıskançlık ve çekememezliklerine şahit olması, ebeveyni ya da öğretmenleri tarafından başkalarının yanında utandırılması veya ayrımcılığa maruz kalması gibi çevre tutumlarıyla karşılaşmasının başkası merkezli dışsallık düzeylerini yükselttiği saptanmıştır. Bilindiği üzere çevre, kişinin oluşumunda etkili faktörlerdendir (Özdemir vd., 2012). Sosyal öğrenme teorisi bağlamında büyüklerinin tavır ve davranışlarını gören ve değerlendiren bireyin davranışları da bu doğrultuda şekillenmektedir. Ebeveynleri kıskançlık ve çekememezlik yapan kişiler onlardan bu

davranışı öğrenir ve başka insanları merkeze alarak aynı eylemi yapabilirler ya da bu yaşananlar onları bastırır ve böyle bir ortama konu olmamak için yine başka insanları merkeze alarak onların onayladığı şekilde davranmaya çalışırlar.

Ebeveynlerinin başkalarını kendisinden daha fazla sevdiğini düşünenlerin başkası merkezli dışsallığının yüksek olması, kişinin beklediğinin aksine gerçekleşen bu durum sonucu ebeveyninden onay almak için başkalarına odaklanarak onlar gibi olma çabasına girmesi, onların onayladıkları rolde oynamak istemesi sebebiyle olabilir.

Bu bulgularla *“Başkası merkezli dışsallık ile annenin kıyaslamasına maruz kalma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”*, *“Başkası merkezli dışsallık ile babanın kıyaslamasına maruz kalma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”*, *“Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile ebeveynin ‘el alem ne der’ deme sıklığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”*, *“Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile küçüklüğünde arkadaşlar tarafından alaya alınma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”*, *“Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile anne-babanın başkalarını eleştirmesi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”* hipotezleri desteklenmemişken; *“Başkası merkezli dışsallık ile annesinin başkasını kendinden daha çok sevdiğini düşünme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”*, *Başkası merkezli dışsallık ile babasının başkasını kendinden daha çok sevdiğini düşünme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır* *“Başkası merkezli dışsallık ile annenin kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”*, *“Başkası merkezli dışsallık ile babanın kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”*, *“Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile anne-baba tarafından başkaları yanında utandırılma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”*, *Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile ilkökul öğretmeninin ayrımcılık yapması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”* , *Başkası merkezli dışsallık ile ilkökul öğretmeni tarafından arkadaşları yanında mahcup edilme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.”* şeklinde oluşturulan hipotezlerimiz desteklenmiştir

Hipotezler bağlamında başkası merkezli dışsallığın alt boyutları incelendiğinde, beğenilme ve değer görme alt boyutunun annelerinin başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=,077$; $p<,05$), arkadaşlarının katılımcıyla alay etme puanıyla ($r=,091$; $p<,05$), ilkokul öğretmeninin öğrenciler arasında ayrımcılık yapma puanıyla ($r=,097$; $p<,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ayrımcılığa uğrayarak dışlanan, ebeveyninin başkalarına karşı kıskançlığına ve çekememezliğine şahit olan kişilerin beğenilme ve değer görme arzularının yüksek olduğu görülmektedir.

Başkası merkezli dışsallığın sosyal temas alt boyutunun annesi tarafından başkalarıyla kıyaslanma puanı ($r=,103$; $p<,001$), annelerinin başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=,116$; $p<,001$), babalarının başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=,105$; $p<,001$), annelerinin başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=,079$; $p<,05$), anne veya babanın katılımcıyı başkaları yanında utandırma puanıyla ($r=,114$; $p<,001$), anne babanın “el alem ne der” cümlesini kullanma sıklığı puanıyla ($r=,081$; $p<,05$), küçüklüğünde arkadaşlarının katılımcıyla alay etme puanıyla ($r=,122$; $p<,001$), anne babanın başkalarını eleştirme puanı ($r=,088$; $p<,05$), ilkokul öğretmeninin öğrenciler arasında ayrımcılık yapma puanıyla ($r=,149$; $p<,001$), ilkokul öğretmeninin katılımcıyı arkadaşları yanında mahcup etme puanıyla ($r=,147$; $p<,001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal bir varlık olan insan yaşamı boyunca diğer insanlarla iletişim içerisinde. Bu iletişim sürecinde çatışmaların da yaşanması normaldir. Bu alt boyut kişinin yaşanan çatışmaların etkisinden kurtulma düzeyinin hangi değişkenlerle ilişkili olduğunu saptamak için oluşturulmuştur. Görüldüğü gibi kıyas edilme, utandırılma, küçümsenme, hor görülme gibi tavırlarla karşılaşan kişilerin sosyal çatışmalardan etkilenme düzeyleri yüksektir. Eleştirilerek, ayrımcılığa maruz kalarak büyüyen kişiler özsaygılarını yitirebilmektedirler. Aynı zamanda ebeveynin çocuklarını birbirleriyle kıyaslamaları ve hepsiyle aynı oranda ilgilenerek birbirlerini kıskanmalarını engellemeleri ve onları diğer insanlardan daha çok sevdiklerini hissettirmeleri

gerekmektedir. Bu bağlamda ebeveyninin kardeşlerini ya da akrabalarını daha çok sevdiğini düşünüp hisseden kişilerin de sosyal temas çatışmalarından etkilenme düzeyinin yüksek olduğunu görmekteyiz. Yaşanan ve hissedilen bu his kişi de küçümsenme, beğenilmeme duygusunu ortaya çıkarabilir.

Başkası merkezli dışsallığın yaranma ve hoş görünme alt boyutunun annelerinin başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=,096$; $p<,05$), babalarının başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=,108$; $p<,001$), babalarının başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=,077$; $p<,05$), anne babadan en az birinin katılımcıyı başkaları yanında utandırma puanıyla ($r=,084$; $p<,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bazı insanlar kendilerini başka insanlara adarlar. Onlara yaranmak için takdirlerini kazanmak için kendi benliklerini unuttur ve ellerinden geleni yaparlar. Bu bağlamda araştırmamızda anne ve babalarının başkalarına karşı kıskançlığına ve çekememezliğine maruz kalan kişilerin, babalarının kardeş veya akrabalarını kendisinden daha fazla sevdiğini düşünen kişilerin ve ebeveyni tarafından başkaları yanında utandırılan kişilerin hoş görünme ve yaranma arzularının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tablo 6'da da görüldüğü gibi bu kişilerin kendileri hakkında dedikodu edilmesinden etkilenme düzeyleri de yüksektir.

3.3.5. Başkası Merkezli Dışsallığın Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi

Başkası merkezli dışsallık ile çevrenin dedikoduya yönelik tutumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 31: Başkası Merkezli Dışsallık ile Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

Başkası Merkezli Dışsallık	Beğenilme ve Değer Görme	Sosyal Temas	Değerlendirilme kaygısı	Yaranma ve Hoş Görünme
----------------------------------	--------------------------------	--------------	----------------------------	------------------------------

Anne					
Dedikodu	.066	.088*	.080*	-.008	-.001
Yapma					
Baba					
Dedikodu	.095*	.084*	.074	.025	.062
Yapma					
Dahil					
Olunan					
Ortamda	.072	.056	.083*	.020	.009
Dedikodu					
Yapılma					

**p<.001, *p<.05

Tablo 31’de görüldüğü gibi katılımcının başkası merkezli dışsallığının babasının dedikodu yapma puanıyla ($r=.095$; $p<.05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu “*Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile babanın dedikodu yapma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezi desteklemektedir. Bununla beraber annesinin dedikodu yapma puanıyla ($r=.066$; $p>.05$) ve dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla ($r=.072$; $p>.05$) da aynı yönlü bir ilişki vardır ancak anlamlılık derecesine ulaşamamıştır. Bu sebeple “*Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile annenin dedikodu yapma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*”, “*Başkası merkezli dışsallık düzeyi ile dahil olunan ortamda dedikodu yapılma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezlerimiz desteklenmemiştir.

Babaların dedikodu yapma düzeyi ile çocuklarının başkası merkezlilik düzeylerinin aynı yönde ilişkiye sahip olduğu bununla beraber çocuklarının Allah merkezlilikleri ile de ters yönde ilişkiye sahip olduğu (Tablo 22) tespit edilmiştir.

Alt boyutlarla ilişkisi incelendiğinde ise başkası merkezli dışsallığın beğenilme ve değer görme alt boyutunun annesinin dedikodu yapma puanıyla ($r=.088$; $p<.05$) ve

babasının dedikodu yapma puanıyla ($r=,084$; $p<,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anne ve babasının dedikodu yapma düzeyi yüksek olan bireylerin beğenilme ve değer görme düzeylerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum çevresinde görüp öğrendiğinin etkisiyle kendisinin de başkaları tarafından beğenilmeyerek dedikodusunun yapılacağını düşünmesinden kaynaklanıyor olabilir. Tablo 6’da görüldüğü üzere beğenilme ve değer görme düzeyi yüksek olanların dedikodudan etkilenme düzeyleri de yüksektir.

Başkası merkezli dışsallığın sosyal temas alt boyutunun annesinin dedikodu yapma puanıyla ($r=,080$; $p<,05$) ve dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla ($r=,083$; $p<,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi annenin dedikodu etmesi ve dahil olunan ortamlarda dedikodu edilmesi durumunda kişinin yaşanan çatışmaların etkisinden kolayca kurtulamadığı görülmektedir. Bu doğal bir döngüdür. Tablo 6’da olduğu gibi sosyal temas çatışmalarının etkisi ile dedikodudan etkilenme düzeyi arasında da pozitif ilişki mevcuttur. Çünkü kişi hem kendisi çevresinden görüp öğrendiği gibi durumu başkalarına anlatarak dedikodu yapmakta hem de muhtemel ki çatıştığı kişilerin de kendisi aleyhinde konuştuğunu düşünmekte ve bu sebeple kendisi de o kişiler aleyhinde konuşmaktadır. Böylece çatışmanın etkisinden kolayca kurtulamamaktadır.

3.3.6. Başkası Merkezli Dışsallığın Dini Vecibeleri Yerine Getirme Değişkenleriyle İlişkisinin İncelenmesi

Öznel dindarlık algısı, namaz kılma, oruç tutma, dini yasaklardan uzak durma, dine dair bilgi düzeyi maddeleri “Dini Vecibeleri Yerine Getirme” başlığı altında değerlendirilmiştir. Burada bu değişkenlerin başkası merkezli dışsallıkla ilişkisi ele alınacaktır.

Tablo 32: Başkası Merkezli Dışsallık ile Dini Vecibeleri Yerine Getirme Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Başkası Merkezli Dışsallık	Beğenilme ve Değer Görme	Sosyal Temas	Değerlendirilme	Yaranma ve Hoş Görünme
Öznel Dindarlık	.123**	-.017	.137**	.101*	.053
Namaz Kılma	.136**	-.069	.098*	.189**	.066
Ramazan Orucu Tutma	.083*	-.078*	.124**	.083*	.045
Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet	.123**	-.087*	.158**	.159**	.002
Dini Bilgi Düzeyi	-.067	.070	-.024	-.121**	-.071

**p<.001, *p<.05

Tablo 32’de görüldüğü gibi üniversite öğrencilerinin başkası merkezli dışsallık ile öznel dindarlık algısı, namaz ve oruç ibadetini yerine getirme, dini yasaklara karşı hassasiyet, İslam’ın emir ve yasakları hakkındaki bilgi düzeyi puanları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Başkası merkezli dışsallığın katılımcıların öznel dindarlık algısı ile ($r=.123$; $p<.05$) pozitif yönlü anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu “*Başkası merkezli dışsallık ile öznel dindarlık algısı arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezi desteklememektedir. Allah merkezlilikle öznel dindarlık algısı arasındaki ilişki gibi başkası merkezli dışsallık ile de öznel dindarlık algısı arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Tablo 6’da Allah merkezlilikle başkası merkezli dışsallık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Ancak öznel dindarlık algısıyla başkası merkezli dışsallık arasında kuvvetli bir ilişki mevcuttur. Bu durum kişilerin Allah merkezlilik düzeyleriyle kendilerini tanımladıkları dindarlık derecesinin uyumlu

olmadığını göstermektedir. Kişinin kendisini dindar olarak tanımlaması onun Allah merkezliliğini göstermemektedir.

Dindarlıkla bağlantılı olarak sormuş olduğumuz sorular incelendiğinde ise başkası merkezli dışsallığın namaz kılma sıklığı ile ($r=,136; p<,05$), oruç tutma sıklığı ile ($r=,083; p<,05$) ve dini yasaklara karşı hassasiyet düzeyi ile ($r=,123; p<,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunlarla beraber başkası merkezli dışsallık ile İslam'ın emir ve yasakları hakkındaki bilgi düzeyi puanları arasında negatif bir ilişki olduğu ($r=-,067; p>,05$) ancak ilişkinin anlamlılık derecesine ulaşamadığı görülmektedir.

Başkası merkezli dışsallığın beğenilme ve değer görme alt boyutunun dindarlık düzeyi ($r=-,017; p>,05$), namaz kılma sıklığı ($r=-,069; p>,05$) ve İslam'ın emir ve yasakları hakkındaki bilgi düzeyi ($r=,070; p>,05$) puanları ile ilişkisinin anlamlılık derecesine ulaşamadığı görülmektedir. Bu alt boyutun oruç tutma sıklığı ile negatif yönde anlamlı ilişkiye ($r=-,078; p<,05$), dini yasaklara karşı hassasiyet düzeyi ile negatif yönde anlamlı ilişkiye ($r=-,087; p<,05$) sahip olduğu tespit edilmiştir.

Başkası merkezli dışsallığın sosyal temas alt boyutunun dindarlık düzeyi ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=,137; p<,001$), namaz kılma sıklığı ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=,098; p<,05$), oruç tutma sıklığı ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=,124; p<,001$), dini yasaklara karşı hassasiyet düzeyi ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=,158; p<,001$) sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunlarla beraber sosyal temas alt boyutu ile İslam'ın emir ve yasakları hakkındaki bilgi düzeyi puanları arasında negatif bir ilişki olduğu ($r=-,024; p>,05$) ancak ilişkinin anlamlılık derecesine ulaşamadığı görülmektedir.

Başkası merkezli dışsallığın değerlendirilme kaygısı alt boyutunun dindarlık düzeyi ile ($r=,101; p<,05$), namaz kılma sıklığı ile ($r=,189; p<,001$), oruç tutma sıklığı ile ($r=,083; p<,05$), dini yasaklara karşı hassasiyet düzeyi ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=,159; p<,001$) sahip olduğu, İslam'ın emir ve yasakları hakkındaki bilgi düzeyi ile negatif yönde anlamlı ilişkiye ($r=-,121; p<,001$) sahip olduğu tespit edilmiştir.

Başkası merkezli dışsallığın yaranma ve hoş görünme alt boyutunun dindarlık düzeyi ($r=,053$; $p>,05$), namaz kılma sıklığı ($r=,066$; $p>,05$), oruç tutma sıklığı ($r=,045$; $p>,05$), dini yasaklara karşı hassasiyet düzeyi ($r=,002$; $p>,05$) ve İslam'ın emir ve yasakları hakkındaki bilgi düzeyi ($r=,071$; $p>,05$) puanları ile ilişkisinin anlamlılık derecesine ulaşamadığı görülmektedir.

3.4. Dedikodu ve Söylenti Tutumuna Dair Bulgular

Dedikodunun kişiyi etkileme düzeyinin cinsiyet, sınıf düzeyi, fakülte türü, yaş değişkeni, ekonomik durum, maruz kalınan çevre tutumu, katılımcının dedikoduya yaklaşımı, algılanan ebeveyn tutumu ve dini vecibeleri yerine getirme değişkenleriyle ilişkileri incelenmiştir. İstatistiki olarak farklılık göstermeyen bulgular değerlendirmeye dahil edilmemiştir ($p>,05$). Bu bulgular sınıf düzeyi, yaş değişkeni, ekonomik durum, algılanan ebeveyn tutumu, çevrenin dedikoduya yönelik tutumu değişkenlerine dair verilerdir.

3.4.1. Dedikodudan Etkilenme Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır.

Tablo 33: Kendisi Hakkında Yapılan Dedikodudan Etkilenme Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Dedikodudan Etkilenme	Kadın	488	2.96	0.6534	3.523	.000
	Erkek	163	2.73	0.7660		

Tablo 33'te görüldüğü üzere kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanları ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=3,523$; $p<,001$). Bu farklılık kadın katılımcıların lehine gerçekleşmiştir. Bu bulgu “*Kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyi kadınlarda erkeklere oranla daha yüksektir.*” hipotezimizi desteklemektedir.

İnsanlar dedikodularının yapıldığını öğrendiğinde psikolojik olarak olumsuz his ve duygulara kapılabilir ve farklı tepkiler verebilirler. Bu duygular ve tepkiler kişiden kişiye değişebilir. Arabacı ve diğerlerinin (2012) çalışmalarında dedikodusu edilen kişilerin en çok “üzüntü duyma” ve “öfkelenme” hislerini yaşamakta oldukları tespit edilmiş ve etkilenişler daha çok görülenden daha az görülene doğru; moral bozukluğu, örgütten uzaklaşma, umursamama, mağdur hissetme, güvensizlik ve şüphe duygularına kapılma, kendini değersiz hissetme ve utanma şeklinde sıralanmıştır.

Ç. Doğan (2019) tarafından yapılan çalışmada da katılımcıların çoğu böyle bir durumla karşılaşınca üzüleceklerini beyan etmişlerdir. Bununla beraber katılımcıların umursamama, kişi ile yüzleşme, konuşma, uyarma ve neden böyle bir şey söylediği hakkında cevap alma, iletişimi sınırlandırma ve konuşandan konuştuğunu ispat etmesini isteme gibi tepkiler verdikleri aktarılmıştır. Yapılan dedikodunun doğruluk payı olması halinde katılımcıların tepkilerinin daha az olduğu ifade edilmiştir (Ç. Doğan, 2019, s. 92).

Dedikodu yapma puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır.

Tablo 34: Dedikodu Yapma Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Dedikodu Yapma	Kadın	488	2.8053	.75351	6.132	.000
	Erkek	163	2.3497	.84279		

Tablo 34’te görüldüğü üzere dedikodu yapma puanları ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=6,132$; $p<,001$). Bu farklılık kadın katılımcıların lehine gerçekleşmiştir. Dedikodu yapma düzeyleri incelendiğinde kadınların daha fazla dedikodu yaptıkları görülmektedir. Bu bulgu “*Kadınların dedikodu yapma puanları erkeklerinkinden daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi desteklemektedir.

Russel (2014), kadınların erkeklerden daha kıskanç olduklarını bu kıskançlığın da dedikoduyu doğurduğunu ifade etmiştir. Ayrıca erkeklerin de dedikodu ve

çekememezlik yaptığını iki cinsiyet arasında sadece dedikodunun konu bakımından farklılaştığını düşünmektedir (Russel, 2014, s. 68-69).

“Nefisler kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır (elverişli) kılınmıştır.” (Kuran, 4/128) ayeti Allah’ın hem erkek hem de kadınların fitratında kıskançlığı yarattığını göstermekle beraber Aydın (2016) tarafından ayetin bütününün kadınlarla ilgili olması dolayısıyla bu duygunun kadınlarda biraz daha ön planda olduğu ve kadınların kıskançlığa biraz daha meyilli olduğu şeklinde yorumlanması dikkat çekmektedir (Aydın, 2016).

Dedikodu eyleminin daha çok kadınlara nispet edilmesinin kelimenin yabancı dillerde kavramsallaşmasında bile etkili olduğu görülmektedir (Bergmann, 1993, s. 55-56; akt. Polat, 2014, s. 8; Demirci, 2004, s. 12).

Erkekler göre daha duygusal olan kadınlar daha fazla konuşma ihtiyacı hissetmekte ve gün içerisinde etkilendikleri pek çok konu ile ilgili konuşabilmektedirler. Erkekler ise genellikle cinsiyete ve rekabete dayalı konularda konuşmakta ve yaptıkları bu konuşmaya sohbet ya da muhabbet adını vermektedirler. Ancak aynı konuşma kadınlar tarafından yapıldığında dedikodu ya da çekiştirme olarak adlandırılabilen ve kadın kimliği ile bağdaştırılmaktadır (Danış, 2015, s. 20).

Alanyazında yapılmış olan çalışmaların çoğunda tablodaki bulgu desteklenmiştir. Ancak bazı araştırmacılar bu bulguları katılımcıların dedikoduyu farklı algılamalarına bağlamışlardır. Solmaz (2004) erkeklerin de kadınlar kadar dedikodu yaptıklarından ancak bu eylemi dedikodu olarak tanımlamayıp “ağ kurma” yani bilgi aktarma şeklinde düşünerek açığa çıkarmadıklarını ifade etmiştir (Tekgöz, 2013, s. 24). Bergman (1993) ise her insanın dedikoduya meyilli olduğunu bir grubun dedikoducu olarak anılma sebebinin dedikoduyu yapabilme ortamı bulması ile ilişkili olduğunu dile getirmiştir. Bazı toplumlarda kadınlar dedikoducu olarak damgalanırken Pasifikler’in Tchambuli toplumunda erkeklerin dedikoduculukla özdeşleştirilmesi buna örnek verilebilir (Demirci, 2004, s. 15). Yani kısıtlama olmadığında ve ortam sağlandığında her bireyin bir eğlence ve vakit geçirme aracı olarak dedikoduya meyledebileceği ifade edilebilir. Gazali de kişinin “yaşıt ve

akranına uymak onlara ayak uydurmak” ve “şakalaşmak ve hoş vakit geçirmek” maksatlarını gıybet etmeye yönlendiren sebeplerden saymıştır. (Gazali, t.y., s. 327-328)

Alanyazın incelendiğinde iki cinsin dedikodu konularının farklı olduğu görülecektir. Asıl olarak konular mesleğe, mekana, cinsiyete ve yaşa göre değişmektedir. Üniversite öğrencileri aşk, akademisyenler ve arkadaşlıklar üzerine konuşurken erkeklerin konuları siyaset ve cinsellik, kadınların konuları ise alışverişler, eş ve akrabalar (Danış, 2015, s. 72). Sonuç olarak dedikodunun kaynağının merak olduğu ve her ne kadar araştırmalarda kadınlar daha yatkın çıksa da cinsiyet farkının etkili bir faktör olmadığı söylenilebilir.

Bununla beraber kadınların haklarında dedikodu yapılmasından etkilenme düzeyleri erkeklerden daha fazladır. Gazali kişinin, birisinin kendisi hakkında dedikodu yapacağı kanaatine vararak ondan önce onun aleyhinde konuşmasını dedikodunun yapılma sebeplerinden biri olarak anmaktadır (Gazali, 1992, s. 327). Bu bağlamda dedikodu yapmak da kendisinin dedikodusunun yapılmasına bir tepki olarak değerlendirilebilir.

Görüldüğü üzere kadın katılımcıların dedikodu yapma düzeylerinin ve dedikodudan etkilenme puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.4.2. Dedikodu ve Söylenti Tutumu Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre İncelenmesi

Tablo 35: Kendisi Hakkında Yapılan Dedikodudan Etkilenme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Dedikodudan Etkilenme	1.Diş Hekimliği	102	2.81	.583	1.388	.181	- fark yok
	2.Eczacılık	61	3.01	.637			
	3.Mühendislik	69	2.77	.805			

4.Fen- Edebiyat	31	2.81	.693
5.Hukuk	22	2.80	.64988
6.Tıp	80	2.89	.67253
7.Sağlık Bilimleri	38	2.79	.76280
8.İletişim	25	2.98	.75076
9.Mimarlık	35	2.86	.72292
10.İlahiyat	151	3.01	.68477
11.İktisat ve İdari Bilimler	37	3.05	.70919
Toplam	651	2.90	.69037

Tablo 35’te görüldüğü üzere kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,388$; $p>,05$). Dolayısıyla *“İlahiyat Fakültelerinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyleri diğerlerine göre daha düşüktür.”* şeklindeki hipotezimiz desteklenmemiştir.

Yukarıdaki tablolarda açıklanan bulgularımız doğrultusunda Diş Hekimliği Fakültesi öğrencilerinin kendileri hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeylerinin diğerlerinden daha yüksek olduğu ve İlahiyat öğrencilerinin de tüm fakültelerden daha düşük olduğu sonucu beklenmesine rağmen anlamlı bir farklılık tespit edilemedi. Seçilen bu ölçek boyutunda 3. seçeneğin “kararsızım” şeklinde olması katılımcıları bu seçeneğe kaydırarak anlamlı bir sonucun çıkmasını engellemiş olabilir. Bu seçeneğin “biraz katılıyorum” şeklinde düzenlenmesi dahilinde sonucun değişebileceği göz önüne alınmalıdır.

Aynı şekilde Allah merkezli bireylerin kendileri hakkında dedikodu edilmesi durumunda nasıl bir tavır takınmaları gerektiği bilgisine haiz olmamaları hipotezimizin desteklenmeme sebebi olabilir. Bununla beraber Tablo 6’da belirtildiği üzere insanın yapısı itibarıyla birçok faktörden etkilenebilecek bir tabiata sahip olması

beklenen zıt yönlü ilişkinin tam olarak gerçekleşmemesine sebep olmuş olabilir. Alanyazında bu konuyla ilgili çalışmalara rastlanmamıştır.

Hipotezimiz doğrultusunda sormuş olduğumuz bazı soruların da fakülte ile ilişkisi aşağıda verilmiştir.

Tablo 36: Dedikodu Yapma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Dedikodu yapma	1.Diş Hekimliği	102	2.852	.74988	2.047	0.027	LSD: 1>3,6,9,10 2>3,6,8,9,10
	2.Eczacılık	61	2.934	.81382			
	3.Mühendislik	69	2.536	.81493			
	4.Fen-Edebiyat	31	2.709	.86385			
	5.Hukuk	22	2.863	.71016			
	6.Tıp	80	2.587	.86703			
	7.Sağlık Bilimleri	38	2.684	.84166			
	8.İletişim	25	2.560	.65064			
	9.Mimarlık	35	2.457	.85209			
	10.İlahiyat	151	2.629	.68911			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.810	1.02301			
	Toplam	651	2.691	.80090			

Tablo 36'da görüldüğü üzere dedikodu yapma puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2,047$; $p<,05$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre fakülteler arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Yine Post-Hoc tekniklerinden LSD testi uygulandığında ise Diş Hekimliği ile Mühendislik, Tıp, Mimarlık ve İlahiyat Fakültesi, arasında Diş Hekimliği lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Eczacılık ile Mühendislik, Tıp, İletişim, Mimarlık ve İlahiyat Fakültesi arasında Eczacılık lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgular

“İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodu yapma puanları diğer fakültelerden daha düşüktür.” hipotezini kısmen desteklemektedir.

Tablo 37: Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg’s GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma	1.Diş Hekimliği	102	3.0882	1.05402	4.889	0.000	10>1,2,3,11
	2.Eczacılık	61	3.0820	1.14448			
	3.Mühendislik	69	3.0725	1.14171			
	4.Fen-Edebiyat	31	3.2903	1.27000			
	5.Hukuk	22	3.1364	1.12527			
	6.Tıp	80	3.3375	1.04268			
	7.Sağlık Bilimleri	38	3.3684	1.21746			
	8.İletişim	25	3.0400	1.13578			
	9.Mimarlık	35	3.2286	1.16533			
	10.İlahiyat	151	3.8079	.95718			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.9189	1.18740			
	Toplam	651	3.3072	1.12219			

Tablo 37’de görüldüğü üzere dedikodu yapıldığına şahit olmanın katılımcıyı rahatsız etme puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,889$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Eczacılık, Mühendislik ve İktisat Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu “İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin bulundukları ortamda yapılan dedikodudan rahatsız olma puanları diğer fakültelerden daha yüksektir.” hipotezini kısmen desteklemektedir.

Tablo 38: Dedikodudan Keyif Alma Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Dedikodudan Keyif Alma	1.Diş Hekimliği	102	2.2255	.85489	5.189	0.000	10<1,2,3,5,6,11
	2.Eczacılık	61	2.2131	.98514			
	3.Mühendislik	69	2.1449	1.06101			
	4.Fen- Edebiyat	31	2.1613	1.12833			
	5.Hukuk	22	2.4545	1.33550			
	6.Tıp	80	2.0875	1.03354			
	7.Sağlık Bilimleri	38	1.8421	.85507			
	8.İletişim	25	2.0800	.99666			
	9.Mimarlık	35	1.8857	.83213			
	10.İlahiyat	151	1.5762	.70651			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.1892	1.07595			
	Toplam	651	2.0046	.96475			

Tablo 38’de görüldüğü üzere dedikodu yapmanın katılımcıya keyif verme puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,189$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Eczacılık, Mühendislik, Hukuk, Tıp ve İktisat Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi aleyhine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu “*İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodudan keyif alma puanları diğer fakültelerden daha düşüktür.*” şeklindeki hipotezi kısmen desteklemektedir.

Tablo 39: Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg's GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
--	----------------	----------	----------	-----------	----------	----------	-------------

Dedikodu	1.Diş	102	2.4608	.59155	5.672	0.000	10>1,2,3,5,8,11
Sonrası	Hekimliği						
Vicdan	2.Eczacılık	61	2.4426	.67143			
Azabı	3.Mühendislik	69	2.2609	.65646			
Hissetme	4.Fen- Edebiyat	31	2.5161	.56985			
	5.Hukuk	22	2.3182	.71623			
	6.Tıp	80	2.5500	.52531			
	7.Sağlık Bilimleri	38	2.4737	.68721			
	8.İletişim	25	2.3600	.75719			
	9.Mimarlık	35	2.6286	.49024			
	10.İlahiyat	151	2.7947	.49420			
	11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.3514	.63317			
	Toplam	651	2.5238	.61316			

Tablo 39’da görüldüğü üzere dedikodu yapma sonrasında vicdan azabı hissetme puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,672$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Eczacılık, Mühendislik, Hukuk, İletişim ve İktisat Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu “*İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodu sonrası vicdan azabı duyma puanları diğer fakültelerden daha yüksektir.*” hipotezini kısmen desteklemektedir.

Tablo 40: Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaşmışını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg’s GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme	1.Diş Hekimliği	102	2.3431	1.07625	5.717	0.000	9<1,2 10<1,2,6,11
	2.Eczacılık	61	2.5902	1.20246			
	3.Mühendislik	69	2.1304	1.12345			

4.Fen-Edebiyat	31	1.9032	1.07563
5.Hukuk	22	2.3636	1.25529
6.Tıp	80	2.2500	1.16380
7.Sağlık Bilimleri	38	1.9737	1.17374
8.İletişim	25	2.3200	1.10755
9.Mimarlık	35	1.5714	.77784
10.İlahiyat	151	1.6556	.97329
11.İktisat ve İdari Bilimler	37	2.3514	1.33783
Toplam	651	2.0891	1.13736

Tablo 40’ta görüldüğü gibi dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,717$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Eczacılık, Tıp ve İktisat Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi aleyhine; Mimarlık ile Diş Hekimliği ve Eczacılık arasında Mimarlık aleyhine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgular “*İlahiyat Fakültesi öğrencileri için dedikodunun stres attırıcı bir araç olarak görülme düzeyi diğer fakültelere göre düşüktür.*” hipotezini kısmen desteklemektedir.

Tablo 41: Dedikodunun Yapanlar Arası Samimiyeti Artırdığını Düşünme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg’s GT2 Sonuçları

	Gruplar	N	M	SD	F	P	Fark
Dedikodunun Samimiyeti Artırması	1.Diş Hekimliği	102	1.6765	.74677	6.125	0.000	10<1,2,3,6,7,8
	2.Eczacılık	61	1.6230	.79925			
	3.Mühendislik	69	1.6377	.70650			
	4.Fen-Edebiyat	31	1.3226	.59928			
	5.Hukuk	22	1.6364	.84771			
	6.Tıp	80	1.6250	.80150			
	7.Sağlık Bilimleri	38	1.8421	.88612			
	8.İletişim	25	1.8400	.80000			

9.Mimarlık	35	1.4286	.65465
10.İlahiyat	151	1.1921	.45775
11.İktisat ve İktisadi Bilimler	37	1.4865	.60652
Toplam	651	1.5223	.72157

Tablo 41’de görüldüğü üzere dedikodu yapmanın dedikodu yapanlar arasındaki samimiyeti artırma puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=6,125$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Eczacılık, Mühendislik, Tıp, sağlık ve İletişim Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi aleyhine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu *“İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodunun kişilerarası iletişimi olumsuz etkilediğini düşünme puanları diğer fakültelerden daha yüksektir.”* hipotezini kısmen desteklemektedir.

Tablo 42: Dedikodunun Toplumun Birlik ve Beraberliğini Artırdığını Düşünme Puanlarının Fakülte Türü Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Tespit Etmek İçin Yapılan Hochberg’s GT2 Sonuçları

	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Dedikodunun Toplumun Birlik ve Beraberliğini Artırması	1.Diş Hekimliği	102	1.2647	.52514	3.426	0.000	10<1,3,6
	2.Eczacılık	61	1.1967	.47678			
	3.Mühendislik	69	1.3043	.60158			
	4.Fen-Edebiyat	31	1.3226	.65254			
	5.Hukuk	22	1.1818	.50108			
	6.Tıp	80	1.2625	.47049			
	7.Sağlık Bilimleri	38	1.0526	.22629			
	8.İletişim	25	1.1600	.37417			

9.Mimarlık	35	1.0857	.28403
10.İlahiyat	151	1.0464	.24049
11.İktisat ve İdari Bilimler	37	1.2162	.41734
Toplam	651	1.1828	.44935

Tablo 42’de görüldüğü üzere dedikodu yapmanın toplumun birlik ve beraberliğini artırma puanlarının fakülte türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,426$; $p<,001$). Anlamlı bulunan bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc tekniklerinden Hochberg’s GT2 testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre İlahiyat Fakültesi ile Diş Hekimliği, Mühendislik ve Tıp Fakülteleri arasında İlahiyat Fakültesi aleyhine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu “*İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini olumsuz etkilediğini düşünme puanları diğer fakültelerden daha yüksektir.*” hipotezini kısmen desteklemektedir.

3.4.3. Dedikodu ve Söylenti Tutumunun Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile İlişkisinin İncelenmesi

Kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanları ile dedikoduya yönelik yaklaşımları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 43: Dedikodu ve Söylenti Tutumu ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.Dedikodudan Etkilenme	1							

2.Dedikodu Yapma	-.016	1							
3.Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma	.086*	-.423**	1						
4.Dedikodudan Keyif Alma	-.090*	.555**	-.597**	1					
5.Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme	.162**	-.303**	.475**	-.503**	1				
6..Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme	-.029	.476**	-.419**	.600**	-.427**	1			
7.Dedikodunun Samimiyeti Artırması	-.146**	.277**	-.320**	.392**	-.393**	.462**	1		
8.Dedikodunun Toplumun Birlik ve Beraberliğini Artırması	-.122**	.174**	-.255**	.307**	-.331**	.305**	.412**	1	

**p<.001, *p<.05

Tablo 43'te görüldüğü gibi kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanlarının şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etme puanı ile ($r=.086$; $p<.05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olması “*Şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etme düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezimizin desteklendiğini; dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı puanıyla ($r=.162$; $p<.001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olması “*Dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezin de desteklendiğini göstermektedir. Bu bağlamda dedikodu yapma ile şahit olunan dedikodudan rahatsız olma ($r=-.423$; $p<.001$) ve dedikodu sonrası vicdan azabı duyma ($r=-.303$; $p<.001$) puanları arasındaki ilişkinin de ters yönlü olduğu dikkat çekmektedir.

Kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanlarının dedikodunun kişiye verdiği keyif puanıyla ($r=-,090$; $p<,05$) ters yönde anlamlı ilişkiye sahip olması “*Dedikodunun kişiye verdiği keyif düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” hipotezinin desteklendiğini aynı zamanda dedikodunun bu fiili yapan kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırma puanıyla ($r=-,146$; $p<,001$) ters yönde anlamlı ilişkiye sahip olması “*Dedikodunun kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırdığını düşünme düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” hipotezinin desteklendiğini ve dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırma puanıyla ($r=-,122$; $p<,001$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu ise “*Dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme düzeyi ile kişinin dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” hipotezinin desteklendiğini göstermektedir. Bu bağlamda tablo incelendiğinde dedikodu yapma düzeyi ile dedikodudan keyif alma ($r=,555$; $p<,001$), dedikoduyu stres attırıcı bir araç olarak görme ($r=,476$; $p<,001$), onun kişilerarası samimiyeti artırdığını düşünme ($r=,277$; $p<,001$) ve toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme ($r=,174$; $p<,001$) ilişkilerinin aynı yönlü ve anlamlı olduğu görülmektedir. Aynı zaman da dedikodu yapma düzeyi ile şahit olunan dedikodudan rahatsız olma ($r=-,423$; $p<,001$), dedikodu sonrası vicdan azabı hissetme ($r=-,303$; $p<,001$) ilişkilerinin de zıt yönlü ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcının kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanlarının dedikodu yapma puanıyla ($r=-,016$; $p>,05$) negatif yönde ilişkiye sahip olduğu ancak bunun anlamlılık derecesine ulaşmadığı görülmektedir. Bu bulgu “*Dedikodu yapma düzeyi ile dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” hipotezini desteklememektedir. Ancak her ne kadar anlamlı bir ilişki tespit edilememiş olsa da diğer maddeler üzerine kurulan hipotezlerin doğrulanmış olması aralarında negatif bir ilişkinin var olabileceğini göstermektedir. Ç. Doğan’ın (2019) katılımcılarından N.K’nın “Ben de (dedikodu) yaparım, bu sebeple tepki vermem” şeklindeki açıklaması bu veri ile uyusmaktadır.

Görüldüğü üzere dedikodu yapmaktan keyif almayan, bulunduğu ortamda dedikodu yapılmasından rahatsız olan, yaptığı dedikodu sonrası vicdan azabı duyan ve

onun kişilerarası ve toplumsal ilişkileri açısından olumsuz etkisi olduğunu düşünenlerin kendileri hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.4.4. Dedikodu ve Söylenti Tutumunun Maruz Kalınan Çevre Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi

Katılımcının kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanları ile maruz kalınan çevre tutumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 44: Dedikodu ve Söylenti Tutumu ile Maruz Kalınan Çevre Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Dedikodudan Etkilenme
Anne Tarafından Kıyaslanma	.020
Baba Tarafından Kıyaslanma	.005
Annesinin Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdiğini Düşünme	.107**
Annenin Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	-.003
Babasının Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdiğini Düşünme	.010
Babanın Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	-.031
Anne-baba Tarafından Başkaları Yanında Utandırılma	-.027
Ebeveynin 'El alem Ne Der' Deme Sıklığı	.033
Küçüklüğünde Arkadaşlar Tarafından Alaya Alınma	.053
Anne-Babanın Başkalarını Eleştirmesi	-.060
İlkokul Öğretmeninin Ayrımcılık Yapması	.070
İlkokul Öğretmeni Tarafından Arkadaşları Yanında Mahcup Edilme	.024

**p<.001, *p<.05

Tablo 44'te görüldüğü gibi katılımcıların kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanlarının annelerinin başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=.107$; $p<.001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Annenin sevgisinin diğerlerini daha fazla kapsadığını düşünme, kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyini arttırmaktadır. Kişiye sevilmediğini hissettirecek olaylar ve durumlar çeşitlidir. Sevilme ihtiyacı yaşam boyu devam eder. Sevgi görmemiş, ilgilenilmemiş kişilerin olumlu benlik geliştirmeleri zordur. Bu kişilerin şiddete meyilli, mutsuz ve insanlara öfkeyle bakan kimseler olma ihtimalleri büyüktür (Tezel, 2004). Yavuz (1991) çocuklarına karşı sevgisiz olan annelerin çoğunlukla mutsuz evlilik yapmış, kendi annelerinden sevgi görmemiş, kendilerini sevmeyen ve olgunlaşmamış bireyler olduklarını belirtmiştir.

Diğer değişkenlerle dedikodudan etkilenme düzeyi anlamlı ilişkilere rastlanmamıştır. Bu inceleme sonucunda genel olarak maruz kalınan çevre tutumunun kişinin dedikodudan etkilenme düzeyini etkileyen kuvvetli bir faktör olmadığını söyleyebiliriz.

3.4.5. Dedikodu ve Söylenti Tutumunun Dini Vecibeleri Yerine Getirme Değişkenleriyle İlişkisinin İncelenmesi

Katılımcıların kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme puanları ile dindarlık durumu, namaz ve oruç ibadetini yerine getirme, dini yasaklara karşı hassasiyet arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 45: Dedikodu ve Söylenti Tutumu ile Dini Vecibeleri Yerine Getirme Değişkenleriyle Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.Dedikodudan Etkilenme	1					
2.Özel Dindarlık	.198**	1				
3.Namaz kılma	.140**	.535**	1			

4.Ramazan Orucu Tutma	.167**	.540**	.509**	1	
5.Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet	.194**	.525**	.473**	.569**	1
6.Dini Bilgi Düzeyi	.026	.209**	.169**	.156**	.094*

**p<.001, *p<.05

Tablo 45’te görüldüğü gibi kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyinin katılımcının öznel dindarlık algısı düzeyiyle pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=.198$; $p<.001$) sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu “*Öznel dindarlık algısı düzeyi ile dedikodudan etkilenme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezi desteklememektedir.

Bu doğrultuda dine dair sorulan diğer sorular ile dedikodudan etkilenme düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde ise namaz kılma sıklığı ($r=.140$; $p<.001$), oruç tutma sıklığı ($r=.167$; $p<.001$), dini yasaklara karşı hassasiyet düzeyi ($r=.194$; $p<.001$) ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Kişinin dedikodu yapma düzeyi ile dini vecibeleri yerine yetirme değerleri arasındaki ilişki ise aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 46: Kişinin Dedikodu Yapma Değişkeni ile Dini Vecibeleri Yerine Getirme Değişkenleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6
1.Dedikodu Yapma	1					
2.Öznel Dindarlık	-.105**	1				
3.Namaz Kılma	-.226**	.535**	1			
4.Ramazan Orucu Tutma	-.051	.540**	.509**	1		
5.Dini Yasaklara Karşı Hassasiyet	-.114**	.525**	.473**	.569**	1	
6.Dini Bilgi Düzeyi	-.070	.209**	.169**	.156**	.094*	1

**p<.001, *p<.05

Tablo 46’da görüldüğü üzere dedikodu yapma düzeyi ile öznel dindarlık algısı arasında negatif yönde anlamlı ilişki ($r=-.105$; $p<.001$) olduğu tespit edilmiştir.

Dindarlık azaldıkça dedikodu yapma düzeyinin arttığı görülmektedir. Aynı zamanda namaz kılma ($r=-,226$; $p<,001$) ve dini yasaklardan uzak durma ($r=-,114$; $p<,001$) puanlarının da kişinin dedikodu yapma düzeyi ile arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.

Sonuç olarak şunu ifade edebiliriz ki kişinin dindarlık düzeyi ile dedikodu yapma puanı arasında negatif ilişki mevcutken yine dindarlık düzeyi ile verdiği tepki arasında pozitif ilişki vardır. Yani kişinin dindarlığı onu dedikodudan uzaklaştırdığı gibi dedikodu yapmayıp bunu hayatında normalleştirmemiş olmak da onun tepki düzeyini artırmaktadır.

3.5. Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Bu bölümde ana değişkenler haricindeki değişkenler (cinsiyet, sınıf düzeyi, fakülte türü, yaş değişkeni, ekonomik durum, maruz kalınan çevre tutumu, katılımcının dedikoduya yaklaşımı, algılanan ebeveyn tutumu ve dine/dini vecibelere dair sorular) arasındaki önemli addedilen veriler incelenmiştir.

3.5.1. Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır.

Tablo 47: Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi

	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Dedikodu Yapma	Kadın	488	2.8053	.75351	6.132	.000
	Erkek	163	2.3497	.84279		
Dedikodudan Keyif Alma	Kadın	488	2.0656	.96754	2.805	.005
	Erkek	163	1.8221	.93571		
Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme	Kadın	488	2.5943	.59024	5.172	.000
	Erkek	163	2.3129	.63364		
Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme	Kadın	488	2.1598	1.13876	2.760	.006
	Erkek	163	1.8773	1.10985		

Dedikodunun Toplumun Birlik	Kadın	488	1.1414	.39307	-3.440	.000
ve Beraberliğini Artırması	Erkek	163	1.3067	.57016		

Tablo 47’de görüldüğü üzere katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar mevcuttur.

Dedikodu yapma puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bulunan farklılığın kadın katılımcıların lehine gerçekleştiği görülmektedir ($t=6,132$; $p<,001$). Bu bulgu “*Kadınların dedikodu yapma düzeyi erkeklerden daha fazladır.*” şeklindeki hipotezimizi desteklemektedir. Bu bağlamda diğer maddeleri incelediğimizde; dedikodu yapmanın kişiye verdiği keyif puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bulunan farklılığın kadın katılımcıların lehine gerçekleştiği ($t=2,805$; $p<,05$) görülmektedir. Bununla beraber dedikodu sonrası yaşanan vicdan azabı puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında bulunan anlamlı farklılığın ($t=5,172$; $p<,001$) da kadın katılımcıların lehine gerçekleştiği görülmektedir.

Dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=2,760$; $p<,05$). Bu farklılık kadın katılımcıların lehine gerçekleşmiştir.

Dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırma puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=-3,440$; $p<,001$). Bu farklılık erkek katılımcıların lehine gerçekleşmiştir.

Görüldüğü gibi kadınların dedikodu yapma, yapılan dedikodudan keyif alma ve dedikodu sonrası vicdan azabı duyma puanlarının erkeklerden daha fazla olduğu ve dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bununla beraber kadınların dedikodunun toplum birlik ve beraberliğini erkeklere göre daha olumsuz olarak etkilediğini düşündükleri tespit edilmiştir.

3.5.2. Maruz Kalınan Çevre Tutumu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Katılımcıların maruz kaldıkları çevre tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır.

Tablo 48: Maruz Kalınan Çevre Tutumunun Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi

	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Anne Tarafından Kıyaslanma	Kadın	488	2.3791	1.0302	-3.231	.001
	Erkek	163	2.6810	1.0405		
Baba Tarafından Kıyaslanma	Kadın	488	2.0348	1.0973	-2.230	.026
	Erkek	163	2.2515	1.0021		
Annenin Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	Kadın	488	1.3504	.67377	-3.777	.000
	Erkek	163	1.6564	.95827		
Babanın Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	Kadın	488	1.3074	.75540	-3.235	.001
	Erkek	163	1.5521	.86176		
Küçüklüğünde Arkadaşlar Tarafından Alaya Alınma	Kadın	488	1.9139	.84580	-4.190	.000
	Erkek	163	2.2393	.89466		
İlkokul Öğretmeni Tarafından Arkadaşları Yanında Mahcup Edilme	Kadın	488	1.7275	.91615	-2.789	.005
	Erkek	163	1.9632	.98689		

Tablo 48’de görüldüğü üzere katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar mevcuttur.

Katılımcıların, anne tarafından başkalarıyla kıyaslanma puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=-3,231$; $p<,05$). Bu farklılık erkek katılımcıların lehine gerçekleşmiştir.

Katılımcıların, baba tarafından başkalarıyla kıyaslanma puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=-2,230$; $p<,05$). Bu farklılık erkek katılımcıların lehine gerçekleşmiştir.

Katılımcıların annelerinin başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=-3,777$; $p<,001$). Bu farklılık erkek katılımcıların lehine gerçekleşmiştir.

Katılımcıların babalarının başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=-3,235$; $p<,05$). Bu farklılık erkek katılımcıların lehine gerçekleşmiştir.

Katılımcıların arkadaşlarının katılımcıyla alay etme puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=-4,190$; $p<,001$). Bu farklılık erkek katılımcıların lehine gerçekleşmiştir.

Katılımcıların ilkokul öğretmeninin katılımcıyı arkadaşları yanında mahcup etme puanı ile cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=-2,789$; $p<,05$). Bu farklılık erkek katılımcıların lehine gerçekleşmiştir.

Görüldüğü üzere maruz kalınan çevre tutumuna dair bulunan anlamlı veriler erkek katılımcıların lehine gerçekleşmiştir. Erkek katılımcılar kadın katılımcılardan daha yüksek olumsuz çevre tutumuna maruz kalmışlardır. Yani örneklem grubundaki erkekler kadınlara oranla ebeveynleri tarafından daha fazla kıyasa maruz kalmakta, ebeveynlerinin başkalarına karşı çekememezlik ve kıskançlık yaptığı görülmekte, küçüklüklerinde arkadaşları tarafından alaya alınma ve ilkokul öğretmenleri tarafından mahcup edilme durumlarıyla karşılaşmaktadırlar. Buna rağmen kadınlar hem başkası merkezli dışsallık düzeyi açısından hem de dedikodudan etkilenme açısından erkeklerden daha yüksek değerler almışlardır. Bu veriler hem başkası merkezli dışsallık için hem de kişinin kendisi hakkında edilen dedikodudan etkilenme düzeyi açısından cinsiyetin güçlü bir belirleyici faktör olduğunu göstermektedir.

3.5.3. Algılanan Ebeveyn Tutumu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Büyürken hissedilen yoğun duygu, anne ile ilişki ve baba ile ilişki maddeleri “Algılanan Ebeveyn Tutumu” başlığı altında değerlendirilmiştir. Algılanan ebeveyn tutumunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır.

Tablo 49: Algılanan Ebeveyn Tutumunun Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi

	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Yetiştirilme	Kadın	488	3.7500	.88971	2.759	.006
	Erkek	163	3.5215	.98968		

Tablo 49’da görüldüğü üzere katılımcının yetiştirilişinde hissettiği yoğun duygu puanıyla cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=2,759$; $p<,05$). Bu farklılık kadın katılımcıların lehine gerçekleşmiştir. Diğer maddelerle cinsiyet değişkeni arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Örneklem grubundaki kadınların erkeklere oranla daha sevgi dolu bir ortamda yetiştirildiği görülmektedir. Bu bulgu maruz kalınan çevre tutumu ile cinsiyet değişkeni ilişkisini gösteren 48. tablodaki verilerle uyushmaktadır.

3.5.4. Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Tablo 50: Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumunun Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan T Testi

	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Dahil Olunan Ortamda Dedikodu Yapılma	Kadın	488	2.6127	.63731	2.598	.010
	Erkek	163	2.4479	.72140		

Çevrenin dedikoduya yönelik tutumunun cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi uygulanmıştır. Tabloda sadece anlamlılık derecesine ulaşan maddeye yer verilmiştir.

Tablo 50’de görüldüğü gibi dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur ($t=2,598$; $p<,05$). Bu farklılık kadın katılımcıların lehine gerçekleşmiştir. Yani erkeklerin bulundukları ortamda dedikodunun kadınlara nispetle daha az yapıldığı görülmektedir.

3.5.5. Maruz Kalınan Çevre Tutumuna Dair İlişkiler

Maruz kalınan çevre tutumuna dair oluşturulan maddeler öncelikle kendi aralarında değerlendirilecek sonrasında ise diğer gruplarla ilişkileri ele alınacaktır.

Tablo 51: Maruz Kalınan Çevre Tutumunun Maddeleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Anne Tarafından Kıyaslanma	1											
Baba Tarafından Kıyaslanma	.528**	1										
Annesinin Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdiğini Düşünme	.329**	.243**	1									
Annenin Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	.331**	.230**	.413**	1								
Babasının Başkasını Kendinden Daha çok Sevdiğini Düşünme	.243**	.444**	.456**	.255**	1							
Babanın Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	.166**	.399**	.249**	.393**	.571**	1						
Anne-baba Tarafından Başkaları	.441**	.418**	.290**	.260**	.328**	.265**	1					

Yanında Utandırılma												
Ebeveynin ‘El alem Ne Der’ Deme Sıklığı	.316**	.281**	.263**	.125**	.222**	.181**	.296**	1				
Küçüklüğünde Arkadaşlar Tarafından Alaya Alınma	.232**	.214**	.164**	.278**	.228**	.182**	.244**	.223**	1			
Anne-Babanın Başkalarını Eleştirmesi	.310**	.281**	.198**	.257**	.240**	.281**	.393**	.266**	.302**	1		
İlkokul Öğretmeninin Ayrımcılık Yapması	.189**	.104**	.216**	.127**	.193**	.132**	.192**	.182**	.266**	.206**	1	
İlkokul Öğretmeni Tarafından Arkadaşları Yanında Mahcup Edilme	.235**	.175**	.253**	.193**	.226**	.144**	.260**	.187**	.329**	.158**	.520**	1

**p<.001, *p<.05

Tablo 51’de görüldüğü üzere, gerçekleştirilen Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonucunda, tüm maddelerin birbirleriyle anlamlı ve pozitif ilişkilere sahip olduğu tespit edilmiştir. Anne ve baba tarafından kıyaslanma düzeyiyle kişinin anne ve babasının başkasını kendisinden daha fazla sevdiğini düşünmesi, anne-babası tarafından başkaları yanında utandırılması, ‘el alem ne der’ cümlesine maruz kalma sıklığı ve anne-babası tarafından eleştirilmesi arasında aynı yönlü anlamlı ilişkiler olduğu dikkat çekmektedir. Aynı zamanda anne ve babasının kıskançlığına ve çekememezliğine şahit olma ile ‘el alem ne der’ cümlesine maruz kalma sıklığı arasındaki ilişki de aynı doğrultudadır.

3.5.5.1. Maruz Kalınan Çevre Tutumunun Algılanan Ebeveyn Tutumu ile İlişisinin İncelenmesi

Maruz kalınan çevre tutumu ile algılanan ebeveyn tutumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 52: Maruz Kalınan Çevre Tutumu ile Algılanan Ebeveyn Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Anne ile ilişki	Baba ile ilişki	Yetiştirilme
Anne Tarafından Kıyaslanma	-.218**	-.129**	-.318**
Baba Tarafından Kıyaslanma	-.173**	-.161**	-.295**
Annesinin Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdiğini Düşünme	-.333**	-.165**	-.383**
Annenin Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit Olma	-.258**	-.137**	-.302**
Babasının Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdiğini Düşünme	-.194**	-.254**	-.351**
Babanın Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit Olma	-.221**	-.181**	-.267**
Anne-Baba Tarafından Başkaları Yanında Utandırılma	-.296**	-.292**	-.351**
Ebeveynin ‘El alem Ne Der’ Deme Sıklığı	-.209**	-.170**	-.321**

Küçüklüğünde Arkadaşlar Tarafından Alaya Alınma	-.119**	-.158**	-.236**
Anne-Babanın Başkalarını Eleştirmesi	-.237**	-.251**	-.256**
İlkokul Öğretmeninin Ayrımcılık Yapması	-.110**	-.127**	-.156**
İlkokul Öğretmeni Tarafından Arkadaşları Yanında Mahcup Edilme	-.147**	-.167**	-.224**

**p<.001, *p<.05

Tablo 52’de görüldüğü gibi maruz kalınan çevre tutumu ile algılanan ebeveyn tutumu maddeleri arasındaki ilişkilerin negatif ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bulgular bağlamında maruz kalınan çevre tutumu olumsuz ise algılanan ebeveyn tutumlarının da bu doğrultuda olumsuz olduğu dikkat çekmektedir.

3.5.5.2. Maruz Kalınan Çevre Tutumunun Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile İlişkisinin İncelenmesi

Katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımı ile maruz kalınan çevre tutumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 53: Maruz Kalınan Çevre Tutumu ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Dedikodu Yapma	Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma	Dedikodunun Kötü Olduğunun Öğretilmesi	Dedikodudan Keyif Alma	Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme	Dedikoduyu Stres Atma Araç Görme	Dedikodunun Samimiyeti Artırması	Dedikodunun Toplunun Birlik ve Beraberliğini Artırması
Anne Tarafından Kıyaslanma	.052	-.037	-.090*	.091*	-.094*	.088*	-.018	.019
Baba Tarafından Kıyaslanma	.021	-.011	-.140**	.035	-.045	.063	-.005	.043
Annesinin Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdığını Düşünme	.095*	.022	-.041	.077*	-.018	.105**	.019	.061
Annenin Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	.030	-.044	-.123**	.045	-.051	.075	.044	.135**
Babasının Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdığını Düşünme	.035	.005	-.033	.074	.006	.083*	.028	.097*
Babanın Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit olma	.025	-.008	-.121**	.034	.023	.051	.031	.061
Anne-baba Tarafından Başkaları Yanında Utandırılma	.064	.057	-.085*	.043	-.045	.059	-.039	-.043
Ebeveynin ‘el alem ne der’ Deme Sıklığı	.065	-.013	-.054	-.015	-.013	.102**	-.012	.023
Küçüklüğünde Arkadaşlar	.011	.012	-.070	-.018	-.039	-.003	.014	.097*

Tarafından Alaya Alınma								
Anne-Babanın Başkalarını Eleştirmesi	.104**	-.011	-.040	.091*	-.078*	.129**	.060	.070
İlkokul Öğretmeninin Ayrımcılık Yapması	.090*	.015	-.004	.077	-.026	.102**	.120**	.013
İlkokul Öğretmeni Tarafından Arkadaşları Yanında Mahcup Edilme	.031	-.027	-.070	.064	-.075	.070	.072	.093*

**p<.001, *p<.05

Tablo 53'te görüldüğü gibi katılımcıların dedikodu yapma puanlarının annelerinin başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=,095$; $p<,05$), anne babanın başkalarını eleştirme puanıyla ($r=,104$; $p<,001$) ve ilkokul öğretmeninin öğrenciler arasında ayrımcılık yapma puanıyla ($r=,090$; $p<,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dedikodu yapma puanı ile annenin kardeşlerini veya akrabalarını kişiden daha fazla sevdiğinin düşünülmesi arasındaki pozitif ilişki böyle durumların kişiyi kıskançlığa iterek dedikodu yapmasına sebep olabileceğini göstermektedir. Kıskandığı kişiyi kötü olarak konuşarak onun kıymetini düşürmeyi hedefleyebilir. Gazali “haset” ve “gurur”u gıybet etmeye sevk eden sebeplerden saymıştır (Gazali, 2016, s. 61-62).

Katılımcıya dedikodunun kötü bir davranış olduğunun öğretilme puanlarının annesi tarafından başkalarıyla kıyaslanma puanı ($r=-,090$; $p<,05$), babaları tarafından başkalarıyla kıyaslanma puanı ($r=-,140$; $p<,001$), annelerinin başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=-,123$; $p<,001$), babalarının başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=-,121$; $p<,001$), anne babadan en az birinin katılımcıyı başkaları yanında utandırma puanıyla ($r=-,085$; $p<,05$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dedikodunun kişiye verdiği keyif puanının annesi tarafından başkalarıyla kıyaslanma puanıyla ($r=,091$; $p<,05$), annelerinin başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=,077$; $p<,05$), anne babanın başkalarını eleştirme puanıyla ($r=,091$; $p<,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı puanının annesi tarafından başkalarıyla kıyaslanma puanıyla ($r=-,094$; $p<,05$), anne babanın başkalarını eleştirme puanıyla ($r=-,078$; $p<,05$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme puanının annesi tarafından başkalarıyla kıyaslanma puanı ($r=,088$; $p<,05$), annelerinin başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=,105$; $p<,001$), babalarının başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme

puanıyla ($r=.083$; $p<.05$), anne babanın “el alem ne der” cümlesini kullanma sıklığı puanı ($r=.102$; $p<.001$), anne babanın başkalarını eleştirme puanı ($r=.129$; $p<.001$), ilkokul öğretmeninin öğrenciler arasında ayrımcılık yapma puanıyla ($r=.102$; $p<.001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dedikodunun bu fiili yapan kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırma puanı ile ilkokul öğretmeninin öğrenciler arasında ayrımcılık yapma puanı arasında ($r=.120$; $p<.001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırma puanının annelerinin başkalarına karşı kıskançlık ve çekememezlik yapma puanıyla ($r=.135$; $p<.001$), babalarının başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=.097$; $p<.05$), küçüklüğünde arkadaşlarının katılımcıyla alay etme puanıyla ($r=.097$; $p<.05$) ve ilkokul öğretmeninin katılımcıyı arkadaşları yanında mahcup etme puanıyla ($r=.093$; $p<.05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.5.5.3. Maruz Kalınan Anne-Baba Tutumunun Anne-Babanın Dedikoduya Yönelik Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi

Anne-babanın dedikoduya yönelik tutumu ile maruz kalınan anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 54: Maruz Kalınan Anne-Baba Tutumu ile Anne-Babanın Dedikoduya Yönelik Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Anne Dedikodu Yapma	Baba Dedikodu Yapma
Anne Tarafından Kıyaslanma	.250**	.104**
Baba Tarafından Kıyaslanma	.150**	.277**
Annesinin Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdiğini Düşünme	.192**	.126**

Annenin Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit Olma	.353**	.215**
Babasının Başkasını Kendinden Daha Çok Sevdiğini Düşünme	.153**	.316**
Babanın Kıskançlığına, Çekememezliğine Şahit Olma	.160**	.499**
Ebeveynin ‘el alem ne der’ Deme Sıklığı	.158**	.146**
Anne-Babanın Başkalarını Eleştirmesi	.330**	.286**

**p<.001, *p<.05

Tablo 54’te görüldüğü gibi annenin dedikodu yapma puanının anne tarafından kıyaslanma puanıyla ($r=.250$; $p<.001$), baba tarafından kıyaslanma puanıyla ($r=.150$; $p<.001$), annelerinin başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=.192$; $p<.001$), babalarının başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=.153$; $p<.001$), annenin kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma puanıyla ($r=.353$; $p<.001$), babanın kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma puanıyla ($r=.160$; $p<.001$) ebeveynin ‘el alem ne der’ deme sıklığı puanıyla ($r=.158$; $p<.001$) ve anne babanın başkalarını eleştirme puanıyla ($r=.330$; $p<.001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Aynı şekilde babanın da dedikodu yapma puanının anne tarafından kıyaslanma puanıyla ($r=.104$; $p<.001$), baba tarafından kıyaslanma puanıyla ($r=.277$; $p<.001$), annelerinin başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=.126$; $p<.001$), babalarının başkalarını (kardeş veya akraba) kendinden daha fazla sevdiğini düşünme puanıyla ($r=.316$; $p<.001$), annenin kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma puanıyla ($r=.215$; $p<.001$), babanın kıskançlığına, çekememezliğine şahit olma puanıyla ($r=.499$; $p<.001$) ebeveynin ‘el alem ne der’ deme sıklığı puanıyla ($r=.146$; $p<.001$) ve anne babanın başkalarını eleştirme puanıyla ($r=.286$; $p<.001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anne-babanın dedikoduya yaklaşımlarının kişinin maruz kaldığı anne baba tutumu maddeleri ile aynı yönde anlamlı ilişkilere sahip olduğu görülmektedir. Anne-babanın dedikodu yapmasıyla kıskançlık ve çekememezlik yapmaları, çocuğa kendinin sevilmediğini hissettirmeleri, kıyaslamaları, el alem ne der endişesi yaşamaları, başkalarını eleştirme maddeleri arasındaki pozitif ilişki mevcuttur. Sonuç olarak dedikoduya yatkın olan ebeveynlerin çocuklarının olumsuz anne baba tutumuna maruz kaldıkları söylenebilir.

3.5.6. Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumuna Dair İlişkiler

Çevrenin dedikoduya yönelik tutumuna dair oluşturulan maddeler öncelikle kendi aralarında değerlendirilecek sonrasında ise diğer gruplarla ilişkileri ele alınacaktır.

Tablo 55: Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumunun Maddeleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.
1. Anne Dedikodu Yapma	1		
2. Baba Dedikodu Yapma	.445**	1	
3. Dahil Olunan Ortamda Dedikodu Yapılma	.261**	.186**	1

**p<.001, *p<.05

Tablo 54'te görüldüğü üzere anne dedikodu yapma düzeyi, baba dedikodu yapma düzeyi ve dahil olunan ortamda dedikodu yapılma düzeyi değişkenleri birbirleriyle anlamlı ve pozitif ilişkilere sahiptir. Bu bulgular bağlamında dedikodunun aile içinde normalleşmesi, kişinin dedikodu yapılan ortamlarda bulunmayı yadırgamasına sebep olmaktadır denilebilir.

3.5.6.1. Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumunun Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları ile İlişkisinin İncelenmesi

Çevrenin dedikoduya yönelik tutumu ile katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 56: Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu ile Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Anne Dedikodu Yapma	Baba Dedikodu Yapma	Dahil Olunan Ortamda Dedikodu Yapılma
Dedikodu Yapma	.387**	.244**	.371**
Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma	-.117**	-.044	-.189**
Dedikodunun Kötü Olduğunun Öğretilmesi	-.092*	-.114**	-.139**
Dedikodudan Keyif Alma	.201**	.143**	.347**
Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme	-.074	-.019	-.230**
Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme	.204**	.122**	.300**
Dedikodunun Samimiyeti Artırması	.052	.000	.179**
Dedikodunun Toplumun Birlik ve Beraberliğini Artırması	.040	.013	.129**

**p<.001, *p<.05

Tablo 56’te görüldüğü üzere katılımcının dedikodu yapma puanının hem annesinin dedikodu yapma puanı ile ($r=.387$; $p<.001$) hem de babasının dedikodu yapma puanı ile ($r=.244$; $p<.001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda dahil olunan ortamda dedikodu edilmesi puanı ($r=.371$; $p<.001$) ile de aynı yönde anlamlı ilişkiye sahiptir. Bu bulgular “Çevrenin dedikodu yapması ile katılımcının dedikodu yapması arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki

vardır.” şeklindeki hipotezimizi desteklemektedir. Bu bulgular anne ve babanın tavır ve davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisini göstermektedir. Bilindiği üzere insanın eğitiminde anne ve babasının etkisi yadsınamaz. Çocuğun örnek aldığı ilk kişiler olması hasebiyle anne ve baba onun davranışlarında önemli role sahiptirler.

Şahit olunan gıybetin kişiyi rahatsız etme puanının annelerinin dedikodu yapma puanıyla ($r=-,117$; $p<,001$) ve dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla ($r=-,189$; $p<,001$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Dedikodunun çevre tarafından normalleştirilmemesi kişinin bu eylemden rahatsız olması ile kuvvetli şekilde ilişkilidir. Aile ortamında normalleşen dedikodu eylemi sebebiyle bireylerin dedikodu edilen ortamlardan rahatsız olmadıkları ve ortamı benimsedikleri söylenebilir.

Arabacı ve diğerlerinin (2012) çalışmasında katılımcılar, dedikodu edilen ortamda bulunmaları halinde “uzaklaşma, sabretme, bunun doğru olmadığını söyleme” gibi tepkiler vermişken dedikodu ortamının oluşmaması için “iletişim/ sevgi, saygı ve samimiyeti güçlendirme, sabretme, bakış açısını değiştirme ve öz eleştiri yapma” gibi yolların izlenmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Dedikodunun kişiye verdiği keyif puanının anne dedikodu yapma puanıyla ($r=,201$; $p<,001$), baba dedikodu yapma puanıyla ($r=,143$; $p<,001$) ve dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla ($r=,347$; $p<,001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu “*Çevrenin dedikodu yapması ile katılımcının dedikodudan keyif alması arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezi desteklemektedir.

Dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabı puanının dahil olunan ortamlarda yapılan dedikodu puanıyla ($r=-,230$; $p<,001$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir

Dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme puanının, anne dedikodu yapma puanıyla ($r=,204$; $p<,001$), baba dedikodu yapma puanıyla ($r=,122$; $p<,001$), dahil olunan ortamlarda dedikodu yapılması puanıyla ($r=,300$; $p<,001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıya dedikodunun kötü bir davranış olduğunun öğretilme puanlarının annesinin dedikodu yapma puanıyla ($r=-,092$; $p<,001$), babasının dedikodu yapma puanıyla ($r=-,114$; $p<,001$), dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla ($r=-,139$; $p<,001$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dedikodunun bu fiili yapan kişiler arası iletişim ve samimiyeti artırma puanının dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla ($r=,179$; $p<,001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırma puanının, dahil olunan ortamda yapılan dedikodu puanıyla ($r=,129$; $p<,001$) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 56’te gördüğümüz anlamlı ilişkiler bireylerin, etrafındaki insanların davranış ve düşüncelerinden etkilenebildiği gerçeğini kanıtlar niteliktedir. Dedikodu yapan bir aile ve çevrede yetişen bireyin de dedikodu yapması beklenir. Ancak Bourdieu’nun bahsettiği gibi insanların çevrelerinin ve ailelerinin onlara dayatmış olduğunu aşma durumları yani habitatları dışına çıkma durumları her zaman mevcuttur (Palabıyık, 2011).

3.5.6.2. Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumunun Algılanan Ebeveyn Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi

Çevrenin dedikoduya yönelik tutumu ile algılanan ebeveyn tutumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 57: Çevrenin Dedikoduya Yönelik Tutumu ile Algılanan Ebeveyn Tutumu Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	Anne ile İlişki	Baba ile İlişki	Yetiştirilme
Anne Dedikodu Yapma	-.199**	-.101*	-.237**
Baba Dedikodu Yapma	-.188**	-.121**	-.178**

Dahil Olunan Ortamda Dedikodu Yapılma	-.149**	-.094*	-.080*
--	----------------	---------------	---------------

**p<.001, *p<.05

Gerçekleştirilen Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonucunda, Tablo 57’de görüldüğü gibi çevrenin dedikoduya yönelik tutumu ile algılanan ebeveyn tutumu maddeleri arasındaki ilişkilerin negatif ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bulgular bağlamında çevrenin dedikoduya yönelik tutumu olumlu ise algılanan ebeveyn tutumlarının da bu doğrultuda olumsuz olduğu dikkat çekmektedir.

3.5.7. Algılanan Ebeveyn Tutumuna Dair İlişkiler

Bu başlık altında algılanan ebeveyn tutumuna dair oluşturulan maddeler kendi aralarında değerlendirilecektir.

Tablo 58: Algılanan Ebeveyn Tutumu Maddeleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.
Anne ile İlişki	1		
Baba ile İlişki	.334**	1	
Yetiştirilme	.432**	.416**	1

**p<.001, *p<.05

Gerçekleştirilen Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonucunda, Tablo 58’de görüldüğü üzere katılımcıların yaşamları genelinde anne ile ilişkileri, baba ile ilişkileri ve bu zamana kadar genel olarak yetiştiriliş değişkenleri arasında anlamlı ve pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.

3.5.6. Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımlarına Dair İlişkiler

Bu başlık altında katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımlarına dair oluşturulan maddeler kendi aralarında değerlendirilecektir.

Tablo 59: Katılımcıların Dedikoduya Yönelik Yaklaşımları Maddeleri Arasındaki İlişkileri İncelemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.Dedikodu Yapma	1							
2.Şahit Olunan Dedikodudan Rahatsız Olma	-.423**	1						
3.Dedikodunun Kötü Olduğunun Öğretilmesi	-.095*	.174**	1					
4.Dedikodudan Keyif Alma	.555**	-.597**	-.240**	1				
5.Dedikodu Sonrası Vicdan Azabı Hissetme	-.303**	.475**	.167**	-.503**	1			
6.Dedikoduyu Stres Atma Aracı Görme	.476**	-.419**	-.150**	.600**	-.427**	1		
7.Dedikodunun Samimiyeti Artırması	.277**	-.320**	-.126**	.392**	-.393**	.462**	1	
8.Dedikodunun Toplumun Birlik ve Beraberliğini Artırması	.174**	-.255**	-.181**	.307**	-.331**	.305**	.412**	1

**p<.001, *p<.05

Katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları maddeleri arasındaki ilişkilerin anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Tablo 59’de görüldüğü üzere katılımcıların dedikodu yapma ile şahit olunan dedikodudan rahatsız olma ($r=-.423$; $p<.001$), dedikodunun kötü olduğunun öğretilmesi ($r=-.095$; $p<.05$), dedikodu sonrası vicdan azabı hissetme ($r=-.303$; $p<.001$) puanları arasında negatif bir ilişki olduğu

görülmektedir. Bununla beraber dedikodudan keyif alma ($r=,555$; $p<,001$), dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme ($r=,476$; $p<,001$), dedikodunun yapanlar arası samimiyeti artırdığını düşünme ($r=,277$; $p<,001$), dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme ($r=,174$; $p<,001$) puanları arasında ise aynı yönde ilişki olduğu görülmektedir. Sonuç olarak dedikodu yapma eğilimi yüksek olan kişilerin dedikoduya karşı olumlu bir bakış geliştirmiş oldukları, şahit oldukları dedikodudan rahatsız olma düzeylerinin az olduğu, dedikodu sonrası vicdan azabı hissetme puanlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda dedikodudan keyif alma, onu bir stres atma aracı olarak kullanma, onun kişiler arası ve toplumda olumlu etkileri olduğunu düşünme puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Şahit olunan dedikodudan rahatsız olma puanı ile dedikodudan keyif alma ($r=-,597$; $p<,001$), dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme ($r=-,419$; $p<,001$), dedikodunun yapanlar arası samimiyeti artırdığını düşünme ($r=-,320$; $p<,001$), dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme ($r=-,255$; $p<,001$) puanları arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Dedikodu yapma sonrası vicdan azabı hissetme puanı ($r=,475$; $p<,001$) ile arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bulgulara göre dedikodudan keyif alma ile şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etme puanları arasındaki ilişki farklı yönde iken dedikodu sonrası hissedilen vicdan azabının ise dedikodudan keyif alma puanı ile zıt yönlü ancak şahit olunan dedikodunun kişiyi rahatsız etmesiyle aynı yönlü olduğu görülmektedir.

Yapılan dedikodudan keyif alma ile dedikodu yapma sonrası vicdan azabı hissetme değişkeni arasında ($r=-,503$; $p<,001$) negatif yönlü ilişki mevcutken dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme ($r=,600$; $p<,001$), dedikodunun yapanlar arası samimiyeti artırdığını düşünme ($r=,392$; $p<,001$), dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme ($r=,307$; $p<,001$) değişkenleri arasında pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir.

Dedikodu yapma sonrası vicdan azabı hissetme ile dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme ($r=-,427$; $p<,001$), dedikodunun yapanlar arası samimiyeti artırdığını düşünme ($r=-,393$; $p<,001$), dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini

artırdığını düşünme ($r=-,331$; $p<,001$) değişkenleri arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme ile dedikodunun yapanlar arası samimiyeti artırdığını düşünme ($r=,462$; $p<,001$), dedikodunun toplumun birlik ve beraberliğini artırdığını düşünme ($r=,305$; $p<,001$) arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmektedir.

Danış (2015) 23 katılımcıyla gerçekleştirdiği çalışmada toplumsal bir şiddet türü olarak da kullanılabilen dedikodunun bireylerin hayatlarını olumsuz etkilediğini ve toplumsal işlevinin yıkıcı olduğunu belirtmiştir. Buna Türkan'ın (2020) Leyla ile Mecnun'un kavuşmasının önündeki engel olarak ifade ettiği toplumun onlar hakkında dedikodu çıkarması ve Leyla'nın ailesinin bu dedikodudan dolayı kızlarını vermemeleri ile ilgili olan çalışması da örnek verilebilir. Bununla beraber Ç. Doğan'ın (2019) katılımcıları da dedikodunun toplumsal ilişkileri zedelediğini belirtmişlerdir. Kendileri hakkında dedikodu yapıldığında “sinirlenirim (K.K.)” ve “kırılırim (F.R.)” ifadelerini açıkça kullanan katılımcıların, net bir şekilde dedikodunun toplumu olumsuz etkilediğini ifade ettikleri görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma başkası merkezli dışsallık ve Allah merkezlilik düzeylerinin, üniversite öğrencilerinde kendisi hakkında edilen dedikoduya verilen tepkiyi yordayıp yordamadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bunun için 488 kadın, 163 erkek olmak üzere 651 üniversite öğrencisine Horozcu ve Güneş'in 2019'da oluşturduğu "Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği" ve 2020'de oluşturduğu "Allah Merkezlilik Ölçeği" ile Bacaksız ve Yıldırım'ın 2013'de geliştirdiği "Dedikodu ve Söylenti Tutum Ölçeği'nin Tepkiler Alt Boyutu" kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmış olup veriler SPSS programıyla çözümlenmiştir.

Çalışmamızın ilk bölümünde öncelikle kişinin psikolojik iyi oluşunu arttırdığı düşünülen Allah merkezli olma durumu incelenmiş ve dindarlık çalışmalarıyla olan farkı ifade edilmiştir. Daha sonra 'diğer insanlar'ın hayatın merkezine alınarak tutum ve davranışların onlara göre oluşmasını ifade eden başkası merkezli dışsallık kavramının kavramsallaştırılmasına değinilmiş ve bu kişilerin özellikleri mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı da göz önüne alınarak aktarılmıştır. Yine bu bölümde dedikodu kavramına, oluşumu ve yayılışına, kişiye ve topluma etkilerine ve dinde dedikodunun yerine değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmada kullanılan ölçeklerden bahsedilmiş örneklem grubuna dair bilgiler aktarılmış ve verilerin toplanmasına ve analizine yönelik açıklamalar verilmiştir. Araştırmanın teknik ayrıntılarının yer aldığı bölümdür.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise öncelikle tezin omurgasını da teşkil eden ana değişkenler olan Allah merkezlilik, başkası merkezli dışsallık ve dedikodudan etkilenme düzeyi arasındaki ilişkilere yer verilmiştir. Sonrasında Allah merkezlilik, başkası merkezli dışsallık ve dedikodudan etkilenme düzeylerinin bazı alt değişkenlerle olan ilişkisine ait bulgular aktarılmıştır. Bulgular yeri geldikçe literatürdeki bulgularla tartışılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre Allah merkezlilik ve başkası merkezli dışsallık arttıkça kişinin kendisi hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeyinin de arttığı

görülmüş ve etkilenme düzeyinin başkası merkezli dışsal bireylerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durumun Allah merkezli olan, dedikoduyu dinen çokça kötülen bir fiil olarak görmelerinden, başkası merkezli dışsal bireylerin ise ‘diğerleri’nin onlar hakkındaki düşüncelerini önemsemelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca Allah merkezlilikle başkası merkezlilik arasında beklenen yönde negatif bir ilişki tespit edilememiştir. Bu, kişinin hayatının merkezinde bulunan şeyin ‘diğer insanlar’ haricinde farklı bir şey (ideolojiler, bireyin kendisi, vatan vb.) olmasından kaynaklı olabilir.

Cinsiyet değişkeni açısından incelediğimizde, kadınların Allah merkezlilikleri ve öznel dindarlık algıları literatürdeki çoğu araştırmada olduğu gibi erkeklere oranla daha yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda başkası merkezli dışsallıkla beraber sosyal temas çatışmaları ve değerlendirilme kaygısı alt boyut düzeylerinin de kadınlarda daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde kadınların dedikodudan etkilenme düzeyleri ve dedikodu yapma düzeyleri de erkeklerden daha yüksektir.

Yaş değişkeni açısından incelediğimizde Allah merkezlilikle yaş arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öznel dindarlık algısı ile de yaş değişkeni arasında pozitif yönlü ilişki mevcuttur. Ancak yaş değişkeni ile başkası merkezli dışsallık ve dedikodudan etkilenme arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Sınıf düzeyi ve ekonomik durum ile Allah merkezlilik, başkası merkezli dışsallık ve dedikodudan etkilenme arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Fakülte türüne dair yapılan incelemelerde, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Allah merkezliliğinin Mimarlık ve İktisat Fakültesi öğrencileri hariç diğerlerinden daha yüksek olduğu⁵ tespit edilmiştir. Öte yandan başkası merkezli dışsallık bağlamında İlahiyat Fakültelerine dair anlamlı bir ilişki tespit edilmemiş ve Diş Hekimliği Fakültesi öğrencilerinin başkası merkezli dışsallığının Mühendislik, Fen-Edebiyat ve Hukuk Fakültelerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

⁵ Lsd ye göre tüm fakültelerden daha yüksektir.

Kişinin dedikodu yapması ile fakülteler arası ilişki incelendiğinde İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Diş Hekimliği ve Eczacılık Fakültelerinden daha düşük dedikodu yapma puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Dedikodudan etkilenme düzeyinin ise fakültelere göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımlarına dair yaptığımız araştırmada hem Allah merkezlilikle hem de öznel dindarlık algısı ile dedikodu yapma, yapılan dedikodudan keyif alma, dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirme, dedikodunun kişiler arası samimiyeti artırma ve toplumun birlik ve beraberliğini sağlama düzeyleri arasında negatif yönde ilişki tespit edilmişken yapılan dedikodudan rahatsız olma, dedikodu yaptıktan sonra vicdan azabı hissetme düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Öznel dindarlık algısı ve Allah merkezlilik arttıkça katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımlarının olumsuzlaştığı görülmüştür.

Öte yandan başkası merkezli dışsallık ile dedikodu yapma düzeyi arasında pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımlarına dair bulunan diğer maddelerle ilişki tespit edilememiştir. Alt boyutlara dair incelediğimizde beğenilme ve değer görme alt boyutunun dedikodudan rahatsız olma düzeyiyle negatif; dedikodu yapma, dedikodudan keyif alma ve onun stres attırdığını düşünme düzeyi ile arasında ise pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Sosyal temas alt boyutunun ise dedikodu yapma, dedikodu sonrası vicdan azabı duyma ve dedikodunun stres attırıcı olduğunu düşünme düzeyleriyle pozitif yönde ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer alt boyut olan değerlendirilme kaygısı alt boyutunun ise dedikodudan keyif alma, onun stres attırıcı olduğunu düşünme, toplumun birlik beraberliğini artırdığını ve kişilerarası samimiyeti artırdığını düşünme arasında negatif ilişki olduğu saptanmıştır. Görüldüğü üzere değerlendirilme kaygısı alt boyutunun diğerlerinden farklılaştığı göze çarpmaktadır. Değerlendirilme hassasiyeti kişinin dedikoduya farklı yaklaşımına sebep olmaktadır denilebilir. Onların dedikoduya olumsuz bir nazarla baktıklarını dedikodu yapmaktan keyif almadıklarını ve onu stres atma aracı olarak değerlendirmediklerini görüyoruz.

Başkası merkezli dışsallığın katılımcıların öznel dindarlık algısı ile pozitif yönlü anlamlı ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Allah merkezlilikle başkası

merkezli dışsallık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememişken öznel dindarlık algısıyla başkası merkezli dışsallık arasında kuvvetli bir ilişki mevcuttur. Bu durum kişilerin Allah merkezlilik düzeyleriyle kendilerini tanımladıkları dindarlık derecesinin tam olarak uyumlu olmadığını göstermektedir.

Dedikodudan etkilenme düzeyinin katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, şahit olunan dedikodudan rahatsız olma, dedikodu sonrası vicdan azabı yaşama puanlarının dedikodudan etkilenme düzeyi ile pozitif ilişkiye sahip olduğu; dedikodudan keyif alma, dedikodunun kişilerarası samimiyeti ve toplumun birlik ve beraberliğini artırma puanlar ile ise negatif yönde ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak dedikoduya yönelik yaklaşımları olumsuz olan kişilerin kendileri hakkında yapılan dedikodudan etkilenme düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dedikodudan etkilenme ile dedikodu yapma düzeyi arasında ise negatif yönde ilişki bulunmuşsa da bu ilişki anlamlılık düzeyine ulaşamamıştır.

Kişinin dindarlık düzeyi ile dedikodu yapma puanı arasında negatif ilişki mevcutken yine dindarlık düzeyi ile dedikodudan etkilenmesi arasında pozitif ilişki vardır. Yani kişinin dindarlığı onu dedikodudan uzaklaştırdığı gibi dedikodu yapmayıp bunu hayatında normalleştirmemiş olmak da onun dedikodudan etkilenişini artırmaktadır.

Çevrenin dedikoduya yönelik tutumlarına dair yapılan incelemelerde ise Allah merkezlilik ile anne gıybet etme düzeyi, baba gıybet etme düzeyi ve dahil olunan ortamlarda gıybet edilme düzeyi arasında negatif yönde ilişki tespit edilmiştir. Allah merkezliliği yüksek olan bireylerin dedikodunun normalleştiği bir aile ortamına ve çevreye sahip olmadıkları buna bağlı olarak da yaşantılarında dedikodunun yapıldığı ortamları tercih etmeyerek o ortamlardan uzak durdukları ve şahit oldukları dedikodunun onları rahatsız etme düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür.

Başkası merkezli dışsallık ile sadece babanın dedikodu yapma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ancak alt boyutlardan beğenilme ve değer görme ile anne dedikodu etme ve baba dedikodu etme

değişkenleri arasında pozitif yönde ilişki; sosyal temas alt boyutu ile anne dedikodu etme ve dahil olunan ortamda dedikodu edilmesi arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Dedikodudan etkilenme düzeyi ile çevrenin dedikoduya yönelik tutumları arasında ilişki tespit edilememiştir.

Kişinin maruz kaldığı çevre tutumunun başkası merkezli dışsallık düzeyi üzerinde etkili olup olmadığını saptamak için yaptığımız incelemede başkası merkezli dışsallık düzeyinin annenin ve babanın başkalarını kendisinden daha fazla sevdiğini düşünme, anne ve babanın kıskançlık ve çekememezlik yaptığına şahit olma, anne veya baba tarafından başkalarının yanında utandırılma ile pozitif yönde ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca ilkökul öğretmenleri tarafından ayrımcılığa uğrama ve yine ilkökul öğretmenleri tarafından arkadaşları arasında mahcup edilme puanlarıyla da başkası merkezli dışsallık düzeyi arasında pozitif yönde ilişki mevcuttur.

Öte yandan alt boyutlara dair incelemelerde beğenilme ve değer görme alt boyutu ile: annenin kıskançlık ve çekememezlik yaptığına şahit olma, arkadaşlar tarafından alaya alınma ve ilkökul öğretmeni tarafından ayrımcılığa uğrama arasında pozitif yönlü; sosyal temas alt boyutu ile anne tarafından kıyaslanma, kişinin annesini ve babasının başkalarını kendisinden daha çok sevdiğini düşünme, annenin kıskançlığına şahit olma, anne veya babanın kişiyi başkaları yanında utandırma puanıyla, ebeveynin ‘el alem ne der’ söylemini kullanma sıklığıyla, anne ve babası tarafından eleştiriye maruz kalma, küçüklüğünde arkadaşları tarafından alaya alınma, ilkökul öğretmeni tarafından ayrımcılığa uğrama ve yine onun tarafından başkaları yanında utandırılma puanlarıyla pozitif yönlü; yaranma ve hoş görünme alt boyutu ile anne ve babanın ve çekememezlik yaptığına şahit olma, babanın başkalarını kendinden daha çok sevdiğini düşünme, anne veya babanın kişiyi başkaları yanında utandırma arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür.

Dedikodudan etkilenme düzeyi ile maruz kalınan çevre tutumu ilişkisi incelendiğinde sadece kişinin annesinin başkalarını kişiden daha fazla sevdiğini düşünme puanı ile dedikodudan etkilenme puanı arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Bu madde haricindeki diğer değişkenlerle ilişki tespit edilememiştir.

Genel olarak maruz kalınan çevre tutumunun kişinin dedikodudan etkilenme düzeyini etkileyen kuvvetli bir faktör olmadığını söyleyebiliriz.

Katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde kadınların dedikodu yapma, yapılan dedikodudan keyif alma ve dedikodu sonrası vicdan azabı duyma puanlarının erkeklerden daha fazla olduğu ve dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bununla beraber kadınların dedikodunun toplum birlik ve beraberliğini erkeklere göre daha olumsuz olarak etkilediğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Araştırmamızda maruz kalınan çevre tutumu ile cinsiyet arasındaki ilişki incelendiğinde erkeklerin kadınlardan daha fazla olumsuz tutumlarla karşılaştığı dikkat çeken sonuçlardan biridir. Kadınların yetiştirilişlerinde hissettikleri olumlu duygu düzeyinin erkeklerden daha yüksek tespit edilmiş olması da bu durumu desteklemektedir. Buna rağmen erkeklerin dedikodudan daha az etkilendiği ve başkası merkezliliklerinin de kadınlardan daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun hem dedikodudan etkilenme düzeyi için hem de başkası merkezli dışsallık için kadınlar lehine cinsiyetin güçlü bir belirleyici faktör olduğunu gösterdiği söylenebilir.

Maruz kalınan çevre tutumunun, algılanan ebeveyn tutumu maddeleriyle ilişkisinin tüm maddeler için anlamlı ve ters yönlü olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda maruz kalınan çevre tutumu olumsuz ise algılanan ebeveyn tutumlarının da olumsuz olduğu tespit edilmiştir.

Öznel dindarlık algısı puanlarının Allah merkezlilik ile pozitif yönde anlamlı, başkası merkezli dışsallık ile pozitif yönde anlamlı, dedikodudan etkilenme düzeyi ile de pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmişti. Bununla beraber öznel dindarlık algısı ile dedikodu yapma düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Allah merkezlilik ile dedikodu yapma düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başkası merkezli dışsallık ile dedikodu yapma düzeyi arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dedikodudan etkilenme ile dedikodu yapma düzeyi arasında negatif yönde ilişki bulunmuşsa da anlamlılık derecesine ulaşamamıştır.

Çevrenin dedikoduya yönelik tutumunun, algılanan ebeveyn tutumu maddeleriyle ilişkisinin tüm maddeler için anlamlı ve ters yönlü olduğu dikkat çekmektedir. Çevrenin dedikoduya yönelik tutumu olumlu ise algılanan ebeveyn tutumlarının da bu doğrultuda olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda çevrenin dedikoduya yönelik tutumu başlığındaki anne dedikodu yapma, baba dedikodu yapma ve kişinin bulunduğu ortamda dedikodu yapılma değişkenlerinin, algılanan ebeveyn tutumu başlığındaki kişinin yaşamı genelinde annesiyle ilişkisi, babasıyla ilişkisi ve genel olarak yetiştirilişinde hissettiği yoğun duygu maddelerinin birbirleri için negatif yönde güçlü belirleyici faktörler oldukları söylenebilir.

Dikkat çeken sonuçlardan biri de katılımcıların dedikoduya yönelik yaklaşımları ile çevresinin dedikoduya yönelik tutumları arasındaki ilişkilerdir. Anne dedikodu yapma, baba dedikodu yapma ve dahil olunan ortamlarda dedikodu yapılma değişkenleri ile kişinin dedikodu yapması, dedikodudan keyif alması, dedikoduyu stres atma aracı olarak değerlendirmesi arasında pozitif yönde kuvvetli ilişkiler tespit edilmiştir. Çocuğun örnek aldığı ilk kişiler olması hasebiyle anne ve babanın onun davranışlarında önemli role sahip olduğu görülmektedir.

Ülkemizde dedikodu ve dindarlığa dair bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak başkası merkezli dışsallık, Allah merkezlilik ve dedikodu konularını birlikte ele alarak dedikodudan etkilenme düzeyinin hem Allah merkezlilik hem de başkası merkezli dışsallık ile ilişkisini araştıran başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Hayatın içinde bulunan ve bazen şahit olunan bazen de malzemesi olunan dedikodu eylemi örgütsel bağlamda çalışmalara çokça konu olmuşsa da farklı değişkenlerle ve farklı ortamlarla araştırılmaya muhtaçtır.

Dedikodu ve dindarlığın çeşitli değişkenlerle ilişkisini araştıran çalışmalara ihtiyaç vardır. Bununla beraber bireysel ve toplumsal yaşam içinde dedikodunun etkileri yine Allah merkezlilik ve başkası merkezli dışsallık bağlamında farklı örneklem gruplarıyla çalışılabilir.

Öte yandan başkası merkezli dışsallık ve Allah merkezlilik ölçekleri mükemmeliyetçilik ve sosyal kaygı çalışmalarıyla desteklenmelidir.

Başkası merkezli dışsallık ile kişilik şemaları arasındaki ilişki araştırılmaya değerdir. Ayrıca dindarlığı başkalarına odaklı, başkalarını merkeze alarak yaşayanları ifade eden dış güdümlü dindarlıkla da başkası merkezli dışsallık çalışmaları yapılabilir.

Dindarlık ile Allah merkezlilik ölçeği dedikoduyla ya da farklı değişkenlerle çalışılarak bu iki dindarlık ölçeğinin farkları tespit edilebilir.

KAYNAKÇA

- 2016 Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meali, Haz. Hayrettin Karaman v.d., 1. bs., Ankara, TDV Yayınları.
- 2014 Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil), İstanbul, Yeni Yaşam Yayınları.
- Alatlı, A.: 2016 **Schrödinger'in Kedisi Kabus**, Everest Yayınları.
- Algül, H.: 2000 "İslam Tarihinden Örneklerle İftira Olayına Tahlili Bir Bakış". **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 9(9): 131-141.
- Alkan, V.: 2015 "Akademik Ortamlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeğinin Geliştirilmesi" (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Alper, H.: 2016 **İmanın Psikolojik Yapısı**, 4. bs., İstanbul, Rağbet Yayınevi.
- Alver, Köksal:2009 "Dedikodu: Hilekâr Rahatlık", <https://www.40ikindi.com/yazarlar/oku.php?id=3446&kategori=73> (11 Mayıs 2021).
- Arabacı, İ. B., Sünkür, M. ve Şimşek, F. Z.: 2012 "Öğretmenlerin Dedikodu ve Söylenti Mekanizmasına İlişkin Görüşleri: Nitel Bir Çalışma". **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 18(2): 171-190.

- Asan, H.: 2011 "Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçi Özellikleri ile Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Aydemir, M. ve Bayram Arlı, N.: 2020 "Öğrencilerde Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Algısının Benlik Saygısı ve Stres ile İncelenmesi". **Pamukkale University Journal of Education**, 48: 252-270.
- Aydın, H.: 2016 **Kuran'da İnsan Psikolojisi**, 7. bs., Ankara, Fecr Yayınevi.
- Aydoğmuş, S.: 2003 "Gıybetin Din Psikolojik Tahlili" (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Ayten, A.: 2010 **Empati ve Din**, İstanbul, İz Yayıncılık.
- Ayten, A.: 2012 **Tanrıya Sığınmak**, 2. bs., İstanbul, İz Yayıncılık.
- Ayten, A.: 2013 "Din ve Sağlık: Bireysel Dindarlık, Sağlık Davranışları ve Hayat Memnuniyeti İlişkisi Üzerine Bir Araştırma". **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, 13(3): 7-31.
- Az, M. S. ve Acar, M. C.: 2020 "Dindarlık ile Özgecilik Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Araştırma". **Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 7(1): 742-773.
- Bahadır, A.: 2010 "Dindarlığı Etkileyen Faktörler", **Din Psikolojisi**,

Ed. Hayati Hökelekli, 1. bs., Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Baynal, F.: 2015

"Yetişkinlerde Dindarlık ve Ruh Sağlığı İlişkisinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi". **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 4(1): 206-231.

Bayramkaya, E., Toros, F. ve Özge, C.: 2005

"Ergenlerde Sosyal Fobi ile Depresyon, Özkavram ve Sigara Alışkanlığı Arasındaki İlişki". **Klinik Psikofarmakoloji Bülteni**, 15(4): 165- 173.

Bayyığıt, M.: 1989

"Üniversite Gençliğinin Dini İnanç Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma" (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi.

Benk, A.: 2006

"Üniversite Öğrencilerinde Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliğinin Psikolojik Belirtilerle İlişkisi" (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.

Bilgin, N.: 2003

Sosyal Psikoloji Sözlüğü, 1. bs., İstanbul, Bağlam Yayıncılık.

Bolat, Ö.: 2016

Beni Ödülle Cezalandırma, 1. bs., İstanbul, Doğan Kitapçılık.

Boran, M. Ve Yanpar Yelken T.: 2018

"Eğitim Fakültesi ile Pedagojik Formasyon Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Duyarlılıklarının ve Etkili Öğretmen Özelliklerinin İncelenmesi". **Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi**, 4(2):144-164.

- Budak, S.: 2003 **Psikoloji Sözlüğü**, 2. bs., Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî.: H. 1422 **El-Câmiu's-Sahîh**, C. II, 1. bs., Darü't Tavk en-Necat.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî: 2008 **Sahih-i Buhari Muhtasarı**, İstanbul, Polen Yayınları.
- Burger, J. M.: 2016 **Kişilik**, Çev. İ. D. Erguvan Sarioğlu, 5. bs., İstanbul, Kaknüs Psikoloji.
- Büyükkateş, V.: 2018 "Mükemmeliyetçilik, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi.
- Cevheri, Ebu Nasr İsmail bin Hammad, (t.y.) **Müntehab min Sihah el Cevheri** (elektronik baskı).
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E.: 2017 **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**, 9. bs., Sakarya, Sakarya Yayıncılık.
- Cengiz, A. K.:2017 "Bir Yerli Olma Bağlamında Dedikodu, Söylentiler ve Antakyalılar". **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, (51): 311-327.
- Creswell, J. W.: 2017 **Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma**

- Yöntem Yaklaşımları**, Çev.: Selçuk Beşir Demir, 3. bs., Ankara, Eğiten Kitap.
- Çağlar, M., Dinçyürek, S. ve Arslan, N.: 2012 “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Analizi”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 43: 106-116.
- Çağrı, Mustafa: t.y. "Gıybet", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gıybet> (11 Mayıs 2021).
- Çağrı, M.: 2013 “Zan”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.: 44: 120-122.
- Çağrı, M.: 2011 “Tecessüs”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.: 40: 246-247.
- Çakın-Memik, N., Yıldız, Ö., Tural, Ü. Ve Ağaoğlu, B.: 2011 “Sosyal Fobinin Yaygınlığı: Bir Gözden Geçirme”. **Nöropsikiyatri Arşivi**, 48: 4-10.
- Çam, S., Sevimli, D. ve Yerlikaya, E.: 2010 "Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği'ne (ODKÖ) İlişkin Bir Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması". **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 19(1): 132-140.
- Çelik, H., Ekşi, H. ve Gülsu, N.: 2017 "Orta Çocukluk Döneminde Güvenli Bağlanma ile Mükemmeliyetçiliğin Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi". **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 7(47): 53-68.

- Çetin, B., Doğan, T. ve Sapmaz, F.: 2010 "Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu'nun Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". **Education and Science**, 35(156): 205-216.
- Çırakoğlu, O. C.: 2017 "Çocuğumuzun Ruh Sağlığında Önemli Aktörler: Toplum", **Çocuğumuzun Ruh Sağlığında Önemli Aktörler**, Der. Nilay Pekel Uludağ, 1. bs., Ankara, Neyir Matbaacılık.
- Çiçek, B. ve Söylemez M.: 2020 "Sosyal Karşılaştırma Bakış Açısından Dedikodu, Rekabet ve Etik İklim İlişkisi". **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 16(3): 639-656.
- Danış, M. S.: 2015 "Dedikodunun Sosyolojisi" (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Danış, M. S.: 2016 "Dedikoducu", **Toplumsal Tipler**, Ed. Mehmet Ali Aydemir. 1. bs., İstanbul, Açılım Kitap.
- Demirci, K.: 2004 "Dedikodu Kavramına Dair". **Milli Folklor**, 64: 11-17.
- Dilbaz, N. ve Güz H.: 2002 "Sosyal Kaygıda Cinsiyet Farklılıkları". **Nöropsikiyatri Arşivi**, 39 (2-3-4): 79-86.
- Doğan, Ç.: 2019 "Dedikodu Olgusuna Psiko-Sosyolojik Bir Yaklaşım: Van Merkez Toki Örneği" (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- Doğan, T.: 2010 "Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması". **Hacettepe University Journal of Education**, 39: 151-159.
- Eken, V.: 2019 "İstanbul Örnekleminde Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Ebeveyn Tutumunun Sosyal Kaygı ve Mükemmeliyetçilik Düzeylerine Etkisi" (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi.
- Ekşi, H., Arıcan, T. ve Yaman, K. G.: 2016 "Meslek Lisesi Öğrencilerinin Riskli Davranışlarının Yordayıcısı Olarak Sosyal Görünüş Kaygısı ve Mükemmeliyetçilik". **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 17(2): 527-545.
- Erkan, Z., Çam, S. ve Güçray, S.: 2003 "Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk ile Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeklerinin Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2(25): 112-117.
- Erkan, Z.: 2002 "Sosyal Kaygı Düzeyi Yüksek ve Düşük Ergenlerin Ana Baba Tutumlarına İlişkin Nitel Bir Çalışma". **ME. Üniversitesi Eğitim Fakültesi**, 120-133.
- Erkan, Z., Güçray, S. ve Çam, S.: 2002 "Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi". **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 10(10): 64-75.

- Eroğlu, K.: 2018 “Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Kaygıları ile Benlik Saygısı, Anne-Baba Tutumları, Mükemmeliyetçilik Özellikleri Arasındaki İlişki” (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Erozkan, A.: 2008 “Üniversite Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Eğilimleri ve Depresyon Düzeyleri”. **Cypriot Journal of Educational Sciences**, 3(2): 76-88.
- Eryılmaz, A. ve Kara, A.: 2016 “Mükemmeliyetçilik Kişilik Özelliğinin Motivasyonel Yönü: Amaçlar İçin Mücadele Etmeyle İlişkisi”. **Journal of Mood Disorders**, 6(1): 14-19.
- Eşkin-Bacaksız, F. ve Yıldırım, A.: 2013 “Dedikodu ve Söylenti Tutumu Ölçeği’nin Geliştirilmesi”. **Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi**, 16(1): 36-42.
- Flett, G. L., Besser, A. ve Hewitt, P. L.: 2014 “Perfectionism and Interpersonal Orientations in Depression: An Analysis of Validation Seeking and Rejection Sensitivity in a Community Sample of Young Adults”. **Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes**, 77(1): 67-85.
- Fowler, F. J.: 2009 **Survey Research Methods**, 4. bs., Thousand Oaks, Sage Yayınları.
- Gazali, İmam-ı: t.y. **İhyâ’ü ‘Ulûmi’-d-Dîn**, Çev. Ahmed Serdaroğlu, C. 3, İstanbul, Bedir Yayınevi.

- Gazali, İmam-ı: 1992 **İhyâ'ü 'Ulûmi'd-Dîn**, Çev. Mehmet Müftüoğlu, taC. 5, İstanbul, Ilıcak Matbaacılık.
- Gazali, İmam-ı: 2016 **Gıybet: "Ölü Eti Yemenin Adı"**, Çev. Osman Yolcuoğlu, İstanbul, Gelenek Yayınları.
- Genç, M., Abuhanoğlu, H. ve Ayanoğlu, Y.: 2016 "İşletme Alanında Eğitim Gören Lisans Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Algısının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma". **Gazi İktisat ve İşletme Dergisi**, 2(3): 65-88.
- Gültekin, B. K. & Dereboy, İ. F.: 2011 "Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Fobinin Yaygınlığı ve Sosyal Fobinin Yaşam Kalitesi, Akademik Başarı ve Kimlik Oluşumu Üzerine Etkileri". **Türk Psikiyatri Dergisi**, 22(3): 150-58.
- Gürbüz, S.: 2019 "Örgütsel Dedikodu ile İş Yeri Yalnızlığı Arasındaki İlişki" (Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi.
- Gürel, E. ve Özşenler, D.: 2020 "Dedikodu Olgusu: Atasözleri ve Deyimler Üzerine Bir İçerik Analizi". **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 39: 975-992.
- Horozcu, Ü. ve Güneş, A. C.: 2020 "Allah Merkezlilik Ölçeği (AMÖ): Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması". **Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 6(2): 297-327.
- Horozcu, Ü. ve Güneş, A. C.: "Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği (BMDÖ):

- 2020 Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması". **Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 5(2): 171-202.
- Hökelekli, H.: 2003 **Din psikolojisi**, 10. bs., Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı.
- İbn Kesir, Ebü'l-Fida: 1986 **Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri**, Çev. Bekir Karlığa ve Bedrettin Çetiner, C. 13, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- İbn Manzur, Muhammed b. **Lisanü'l-Arab**, 3. bs., C. 5, Beyrut, Daru's-Sadır. Mükrem.: H.1414
- İlhan, M. ve Güler, N.: 2018 "Likert Tipi Ölçeklerde Rasch Modelinin Kullanımı: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği-Öğrenci Formu (ODKÖ-ÖF) Üzerinde Bir Uygulama". **Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8(4): 756-775.
- İmam Müslim, Ebü'l-Hüseyn **Sahih-i Müslim C. 4**, Beyrut, Daru İhya. Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî: t.y.
- İsfehâni, R.: H. 1412 **El- Müfredat**, nşr. Safvân Adnân Dâvûdî, 1. bs., Beyrut, Daru'l-Kalem.
- Kapferer, J. N.: 1992 **Dedikodu ve Söylenti: Dünyanın ve Eski Medyası**, Çev. Işın Gürbüz, 1. bs., İstanbul, İletişim Yayınları.

- Karahan, F. Ş., Bakalım, O. ve Yoleri, S.: 2017 "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinde Çözüm Odaklı Düşünme ve Empati". **Journal of Human Sciences**, 14(4), 4383- 4392.
- Karali, S.: 2017 "Kur'an-ı Kerim'de Zan, Tecessüs ve Gıybet Kavramları Arası İlişki ve Bu İlişkinin Bireysel ve Toplumsal Yansımaları" (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi.
- Karasar, N.: 2015 **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 28. bs., Ankara, Nobel Akademi Yayıncılık.
- Karslı, N.: 2020 "Üniversite Öğrencilerinde Sabır ve Dindarlık İlişkisi". **Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Journal**, 17: 52-72.
- Kiper, Cenk.: 2016 "Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçlarının ve Sosyal Kaygılarının, Mükemmeliyetçilik Tutumlarını Yordaması". **International Journal of Society Researches**, 6(10): 128-155.
- Köklü, B.: 2019 "Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Kullanım Özelliklerinin Beğenilme Arzusu, Kendini Mükemmeliyetçi Gösterme ve Sosyal Kaygı ile İlişkisi" (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi.
- Köse, A. ve Ayten, A.: 2016 **Din Psikolojisi**, 6. bs., İstanbul, Timaş Yayınları.
- Köse Karaca, B. ve Gürsoy, "Mükemmeliyetçiliği Şema Terapiyle Ele Almak:

- M.: 2019 Bir Vaka Üzerinden Anlatım". **Ayna Klinik Psikoloji Dergisi**, 6(3): 312-333.
- Kumcağız, H. ve Sula Atas, N.: 2019 "Ergenlerin Akademik Erteleme Davranışları, Akademik Öz Yeterlik İnançları ve Mükemmeliyetçilik Düzeyleri". **Hacettepe University Journal of Education**, 35(2): 1-15.
- Masaroğulları, G. ve Koçakgöl, M.: 2011 **Psikoloji Sözlüğü**, 1. bs., Ankara, Nobel.
- Mülazımoğlu Ballı, Ö. ve Aşçı, F. H.: 2006 "Sosyal Fizik Kaygı Envanteri'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". **Hacettepe J. of Sport Sciences**, 17(1): 11-19.
- Neuman, W. L.: 2017 **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicelik Yaklaşımlar**, Çev. Sedef Özge, Ankara, Yayın Odası Yayınları.
- Ozankaya, Ö.: 1995 **Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**, 1. bs., İstanbul, Cem Yayınevi.
- Özdemir, O., Özdemir, P., Kadak, M. ve Nasıroğlu, S.: 2012 "Kişilik Gelişimi". **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 4(4): 566-589.
- Palabıyık, A.: 2011 "Pierre Bourdieu Sosyolojisinde 'Habitus', 'Sermaye' ve 'Alan' Üzerine". **Liberal Düşünce**, (61-62): 121-141.
- Pirinçci, L. N.: 2009 "Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik

- Düzeyleri ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi.
- Plotnik, R.: 2009 **Psikoloji'ye Giriş**, Çev. Tamer Geniş, 1. bs., İstanbul, Kaknüs Yayınları.
- Polat, E.: 2014 "Kurtuluş Savaşı Dönemi Öykülerinde "Dedikodu"nun İşlevi ve "Öteki"nin Anlatısı" (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Razi, F.: 1420 **Mefatihü'l-Gayb** C. 32, 3. bs., Beyrut, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi.
- Sennett, Richard: 2013 **Kamusal İnsanın Çöküşü**, 4. bs., İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Shermer, M.: 2007 **İyilik ve Kötülüğün Bilimi**, 1. bs., İstanbul, Varlık Yayınları.
- Solmaz, B.: 2004 **Kurumsal Söylenti ve Dedikodu: Türkiye'deki İşletmeler Üzerine Bir Uygulama**, Konya, Tablet Yayınları.
- Stoeber, J. ve Otto, K.: 2006 "Positive Conceptions of Perfectionism: Approaches, Evidence, Challenges". **Personality and Social Psychology Review**, 10(4): 295-319.
- Sun Selşik, Z. E.: 2003 "The Dimensions Of Perfectionism and Their Relations to Helpless Explanatory Style" (Yüksek

Lisans Tezi). ODTÜ.

Şahinöz, C.

Pozitif Ol Pozitif Bak, Zafer Basın Yayın.

Şengül, Fatma: 2007

“Dindarlık ve Ruh Sağlığı İlişkisi” (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.

Şimşek, A.: 2015

“Hümeze Suresi'nde Ahlaki Yozlaşma Unsurları”. **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 43: 240-258.

Tekgöz, A.: 2013

“Dedikodunun Cinsiyeti: Kadın Kimliğinin Yeniden İnşasında Dedikodunun Rolü” (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi.

Tekgöz Obuz, A.: 2020

“Kadınlar Açısından Dedikodu”. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 13(70): 579-587.

Tezel, A.: 2004

"Aile İçi İletişim". **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 1-6.

Tirmizi, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre.: 1975

Sünen-i Tirmizi C. 4., 2. bs., Mısır, Şirketu Mektebetu ve Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halbî.

Turan, Y. ve İyibilgin, O.: 2018

"Üniversite Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri ve Kur'an'a Yönelik Tutumları Üzerine Ampirik Bir Araştırma (Ordu Üniversitesi Örnekleme)". **Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, 8(2): 409-420.

- Türkan, K.: 2020 "Leyla ile Mecnun Hikayesinde Aşkın Önündeki Engel: Dedikodu". **TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi**, (22): 44-54.
- Yıldız, H. E. ve Avcıoğlu, M. K.: 2015 **Türkçe Sözlük**. Karatay Akademi Yayınları.
- Uzel, B., Dönmez, D. ve Otrar, M.: 2018 "Orta Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Benlik Algılarının Mükemmeliyetçilik Düzeylerini Yordama Gücü". **HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(12): 235-254.
- Vergote, A.: 1978 Çocuklukta Din, Çev. Erdoğan Fırat, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 22(1): 315-329.
- Voltan Acar, N., Yıldırım, İ., ve Ergene, T.: 1996 "Bireylerin Dindarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, (12): 45-56.
- Yakut, S.: 2020 "Mevsimsellik ve Dindarlık İlişkisi". **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, 16: 370-396.
- Yaparel, R.: 1987 "Yirmi-Kırk Yaşlar Arası Kişilerde Dini Hayat ile Psiko-Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma" (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.

Yapıcı, A.: 2006

"Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği". **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 6(1): 65-115.

Yavuz, K.: 1983

Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Ankara, TDV Yayınları.

EKLER

EK-1: Anket Formu

Saygıdeğer katılımcı,

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında yürütülmekte olan yüksek lisans tezinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Dolduracağınız ankette hiçbir şekilde kişisel bilgileriniz istenmemektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Sizden tüm soruları dikkatle okuyarak cevaplamanızı rica eder, bu bilimsel çalışmaya verdiğiniz katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Meryem ALMA
Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐

1. Kadın

☐

2. Erkek

f. Yaşınız *

g. Okuduğunuz üniversite *

h. Okuduğunuz bölüm *

i. Sınıfınız *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐

Hazırlık

☐

Birinci sınıf

☐

İkinci sınıf

- ☐ Üçüncü sınıf
- ☐ Dördüncü sınıf
- ☐ Yüksek lisans
- ☐ Doktora

6. **Ekonomik durumunuz** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ Çok düşük
- ☐ Düşük
- ☐ Orta
- ☐ Yüksek
- ☐ Çok yüksek

7. **Kaç kardeşsiniz?** *

Vefat edenleri hesaba katmayınız.

8. **Kaçıncı çocuksunuz?** *

Vefat edenleri hesaba katmayınız.

9. **Dini eğitiminizi nereden aldınız?** * *Uygun olanların tümünü işaretleyin.*

- ☐ Hiç almadım.
- ☐ Ailemden
- ☐ Yaz camii kurslarından
- ☐ İmam-Hatip okulundan
- ☐ Dini kitaplardan
- ☐ Kuran kursundan
- ☐ Okuldan (İmam-Hatip hariç)
- ☐ Fakülten
- ☐ Diğer: _____

10. **Dindarlık durumunuzu nasıl ifade edersiniz?** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Dine inanmıyorum.
- ☐ 2- Dindar değilim.
- ☐ 3- Az dindarım.
- ☐ 4- Oldukça dindarım.
- ☐ 5- Çok dindarım.

11. **Namaz kılar mısınız? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.**

- ☐ 1- Hiç kılmam.
- ☐ 2- Çok seyrek kılarım.
- ☐ 3- Çoğunlukla kılarım.
- ☐ 4- Aksatmadan kılarım.

12. **Ramazan'da oruç tutar mısınız? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.**

- ☐ 1- Hiç tutmam.
- ☐ 2- Nadiren tutarım.
- ☐ 3- Bazı günler tutarım.
- ☐ 4- Sağlık problemim yoksa oruçlarımı tam tutarım.

13. **Dini yasaklardan uzak durur musunuz? (İçki, kumar, zina, faiz gibi temel büyük günahlardan) ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Dini yasakları dikkate almam.
- ☐ 2- Dini yasakları dikkate alsam da sık sık ihlal ederim.
- ☐ 3- Dini yasakları dikkate alsam da zaman zaman ihlal ettiğim olur.
- ☐ 4- Dini yasakları işlememek konusunda dikkatliyimdir.

14. **İslam'ın emir ve yasakları konusundaki bilgi düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Hiçbir bilgim yok.
- ☐ 2- Dini bilgim çok zayıf.
- ☐ 3- Din konusunda ortalama bilgiye sahibim.
- ☐ 4- Din konusunda oldukça bilgiliyim.

15. **Gıybet eder/Dedikodu yapar mısınız? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.**

- ☐ 1- Hiçbir zaman

- ☐ 2- Nadiren
- ☐ 3- Ara sıra
- ☐ 4- Sık sık

16. **Anneniz gıybet eder/dedikodu yapar mı/mıydı?** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiçbir zaman
- ☐ 2- Nadiren
- ☐ 3- Ara sıra
- ☐ 4- Sık sık
- ☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

17. **Babanız gıybet eder/dedikodu yapar mı/mıydı?** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiçbir zaman
- ☐ 2- Nadiren
- ☐ 3- Ara sıra
- ☐ 4- Sık sık
- ☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

18. **Dahil olduğunuz ortamlarda (aile, iş, arkadaş, akraba) gıybet edilir/dedikodu yapılır mı?**

**Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiç edilmez.
- ☐ 2- Az edilir.
- ☐ 3- Çokça edilir.
- ☐ 4- Aşırı edilir.

19. **Gıybet edilen/Dedikodu yapılan ortamda bulunmak, başkası hakkında gıybet edildiğine/dedikodu yapıldığına şahit olmak sizi rahatsız eder mi?** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiçbir zaman
- ☐ 2- Nadiren
- ☐ 3- Ara sıra
- ☐ 4- Çoğu zaman
- ☐ 5- Her zaman

20. **Bana gıybetin/dedikodunun çok kötü bir davranış olduğu öğretildi.** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Evet
☐ 2- Hayır

21. **"Gıybet etmek/Dedikodu yapmak bana keyif veriyor?" ifadesi...** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
☐ 2- Bana pek uygun değil.
☐ 3- Bana biraz uygun.
☐ 4- Bana çok uygun.
☐ 5- Bana tamamen uygun.

22. **Olur da birinin gıybetini edersem/dedikodusunu yaparsam sonrasında...** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Rahatlamış hissediyorum.
☐ 2- Herhangi bir duygu hissetmiyorum.
☐ 3- Vicdan azabı duyuyorum.

23. **Gıybet etmek/Dedikodu yapmak stres atmamı sağlıyor.** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Çoğu zaman
☐ 5- Her zaman

24. **Gıybet, gıybet edenler arasındaki iletişim ve samimiyeti...** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Olumsuz etkiler.
☐ 2- Etkilemez.
☐ 3- Olumlu etkiler.

25. **Gıybet/Dedikodu, toplumun birlik ve beraberliğini...** * *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Olumsuz etkiler.
☐ 2- Etkilemez.

☐ 3- Olumlu etkiler.

26. **Anneniz küçüklüğünüzde sizi başkalarıyla (kardeş, arkadaş, akraba, komşu) kıyaslar mıydı? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

27. **Babanız küçüklüğünüzde sizi başkalarıyla (kardeş, arkadaş, akraba, komşu) kıyaslar mıydı? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

28. **Annenizin kardeşlerinizi veya akrabalarınızı sizden daha fazla sevdiğini düşündüğünüz oldu mu? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

29. **Annenizin başkalarına karşı kıskançlık veya çekememezlik yaptığına şahit oldunuz mu? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık

☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

30. **Babanızın kardeşlerinizi veya akrabalarınızı sizden daha fazla sevdiğini düşündüğünüz oldu mu? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

31. **Babanızın başkalarına karşı kıskançlık veya çekememezlik yaptığına şahit oldunuz mu?****Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

32. **Yaşamınız genelini düşündüğünüzde annenizle ilişkinizi nasıl nitelersiniz? *** *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Soğuk ve mesafeli
☐ 2- Normal
☐ 3- Çok sıcak ve yakın
☐ 4- Dengesiz (git-gelli)
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

33. **Yaşamınız genelini düşündüğünüzde babanızla ilişkinizi nasıl nitelersiniz? *** *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Soğuk ve mesafeli
☐ 2- Normal
☐ 3- Çok sıcak ve yakın
☐ 4- Dengesiz (git-gelli)
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

34. **Anne-babanızdan birisinin veya her ikisinin başkalarının yanında hatalarınızı söylemek, eleştirmek suretiyle sizi utandırdığı olur mu/muydu? ***
Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

35. **Ebeveyniniz "el âlem ne der" gibi cümleleri ne sıklıkla kullanırdı? *** *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık
☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

36. **Küçüklüğünüzde arkadaşlarınız sizinle alay eder miydi? *** *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra
☐ 4- Sık sık

37. **Genel olarak bu zamana kadarki durumunuzu düşündüğünüzde nasıl yetiştirildiniz? ***
Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Tamamen sevgisiz
☐ 2- Yetersiz sevgiyle
☐ 3- Normal
☐ 4- Çokça sevgiyle
☐ 5- Tamamen sevgiyle

38. **Anne-babanız başkalarını eleştirir mi/miydi? *** *Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Hiçbir zaman
☐ 2- Nadiren
☐ 3- Ara sıra

- ☐ 4- Sık sık
- ☐ 5- Hatırlamayacak kadar küçükken vefat etti/terk etti.

39. **İlkokul öğretmeniniz öğrenciler arasında ayrımcılık yapar mıydı? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.**

- ☐ 1- Hiçbir zaman
- ☐ 2- Nadiren
- ☐ 3- Ara sıra
- ☐ 4- Sık sık

40. **İlkokul öğretmeniniz sizi arkadaşlarınız arasında mahcup etti mi? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.**

- ☐ 1- Hiçbir zaman
- ☐ 2- Nadiren
- ☐ 3- Ara sıra
- ☐ 4- Sık sık

41. Lütfen aşağıdaki cümleler için size en uygun şıkkı işaretleyiniz. * Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kararsızım.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.
Hakkımda dedikodu yapıldığını fark ettiğimde sinirlenirim.	☐	☐	☐	☐	☐
Hakkımda dedikodu yapıldığını fark ettiğimde hayal kırıklığına uğrarım.	☐	☐	☐	☐	☐
Hakkımda dedikodu yapıldığını fark ettiğimde çok üzülürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
Hakkımda dedikodu yapıldığını fark ettiğimde o kişilerle arama mesafe koyarım.	☐	☐	☐	☐	☐
Hakkımda dedikodu yapıldığını fark ettiğimde hiç	☐	☐	☐	☐	☐

umursamam.

Hakkımda
dedikodu
yapıldığını fark
ettiğimde işten
ayrılmayı
düşünürüm.

☐☐☐☐☐

Hakkımda
dedikodu
yapıldığını fark
ettiğimde ağlarım.

☐☐☐☐☐

Hakkımda
dedikodu
yapıldığını fark
ettiğimde kavga
çıkartırım.

☐☐☐☐☐

Hakkımda
dedikodu
yapıldığını fark
ettiğimde
dedikodu yapanların
cezalandırılmasını
sağlarım.

☐☐☐☐☐

Hakkımda
dedikodu
yapıldığını fark
ettiğimde
üstlerime şikayet
ederim.

☐☐☐☐☐

Hakkımda
dedikodu
yapıldığını fark

☐☐☐☐☐

ettiğimde ailemle
paylaşıyorum.

Hakkımda
dedikodu

yapıldığını fark
ettiğimde kendimi
iftiraya uğramış
hissederim.

☐☐☐☐☐

Hakkımda
dedikodu

yapıldığını fark
ettiğimde bunu
yapanlardan
nefret ederim.

☐☐☐☐☐

Hakkımda
dedikodu

yapıldığını fark
ettiğimde
performansında
azalma olur.

☐☐☐☐☐

42. **Yaptığım işlerde öncelikle Allah'ın rızasını gözetirim. * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.**

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
- ☐ 2- Bana uygun değil.
- ☐ 3- Bana biraz uygun.
- ☐ 4- Bana kısmen uygun.
- ☐ 5- Bana oldukça uygun.
- ☐ 6- Bana büyük ölçüde uygun.
- ☐ 7- Bana tamamen uygun.

43. **Allah'ın beni gördüğünü bildiğim için kötülük yapmam. * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.**

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
- ☐ 2- Bana uygun değil.
- ☐ 3- Bana biraz uygun.
- ☐ 4- Bana kısmen uygun.
- ☐ 5- Bana oldukça uygun.
- ☐ 6- Bana büyük ölçüde uygun.
- ☐ 7- Bana tamamen uygun.

44. **Allah'a hesap vermeye olan inancım beni nefsimin istediği birçok şeyi yapmaktan alıkoyuyor. ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
- ☐ 2- Bana uygun değil.
- ☐ 3- Bana biraz uygun.
- ☐ 4- Bana kısmen uygun.
- ☐ 5- Bana oldukça uygun.
- ☐ 6- Bana büyük ölçüde uygun.
- ☐ 7- Bana tamamen uygun.

45. **Hem insanların hem de Allah'ın sevmediği şeyleri yapmaktan kaçınıyorsam bu daha çok Allah korkusundandır. ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
- ☐ 2- Bana uygun değil.
- ☐ 3- Bana biraz uygun.

- ☐ 4- Bana kısmen uygun.
- ☐ 5- Bana oldukça uygun.
- ☐ 6- Bana büyük ölçüde uygun.
- ☐ 7- Bana tamamen uygun.

46. **Kıyafetim Allah'ın emirlerine uygunsa, başkasının ne düşüneceği pek umurumda olmaz.**

*

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
- ☐ 2- Bana uygun değil.
- ☐ 3- Bana biraz uygun.
- ☐ 4- Bana kısmen uygun.
- ☐ 5- Bana oldukça uygun.
- ☐ 6- Bana büyük ölçüde uygun.
- ☐ 7- Bana tamamen uygun.

47. **Bir işte Allah rızası olduğunu bilirsem insanların ne düşündüğünü çok da önemsemem.**

*

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
- ☐ 2- Bana uygun değil.
- ☐ 3- Bana biraz uygun.
- ☐ 4- Bana kısmen uygun.
- ☐ 5- Bana oldukça uygun.
- ☐ 6- Bana büyük ölçüde uygun.
- ☐ 7- Bana tamamen uygun.

48. **Hem insanların hem de Allah'ın sevdiği şeyleri yaparken daha çok insanlar için yaparım. ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
- ☐ 2- Bana uygun değil.
- ☐ 3- Bana biraz uygun.
- ☐ 4- Bana kısmen uygun.

- ☐ 5- Bana oldukça uygun.
- ☐ 6- Bana büyük ölçüde uygun.
- ☐ 7- Bana tamamen uygun.

49. **Çoğu zaman Allah'ın rızasına aykırı olduğu için nefsimin istediği şeyleri yapmıyorum.**

** Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.*

- ☐ 1- Bana hiç uygun değil.
- ☐ 2- Bana uygun değil.
- ☐ 3- Bana biraz uygun.
- ☐ 4- Bana kısmen uygun.
- ☐ 5- Bana oldukça uygun.
- ☐ 6- Bana büyük ölçüde uygun.
- ☐ 7- Bana tamamen uygun.

50. Lütfen aşağıdaki cümleler için size en uygun şıkkı işaretleyiniz. * Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kısmen katılıyorum.	Büyük ölçüde katılıyorum.	Tamamen katılıyorum.
Başkaları tarafından beğenilmek benim için çok önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
İnsanların gözünde değerli olmak benim için çok önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
Kıyafetimin başkaları tarafından beğenilmemesi beni çok üzer.	☐	☐	☐	☐	☐
Biriyle tartışma yaşadığımda bunun etkisinden kolayca kurtulamıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bir eleştiriye uğrarsam gün boyu etkisinden kurtulamam.	☐	☐	☐	☐	☐
Hatalarımın yüzüme karşı söylenmesi, haklı da olsa canımı acıtır.	☐	☐	☐	☐	☐
Ortamda söylediklerimden hoşlanmayacak birinin olması umurumda olmaz.	☐	☐	☐	☐	☐
Bir şey yapacağım zaman insanlar ne der diye pek	☐	☐	☐	☐	☐

düşünmem.

İşin doğrusunu yaptığıma
inaniyorsam, bunu
başkalarının beğenip
beğenmediğine bakmam.

☐☐☐☐☐

Başarısız olduğum
işlerin/derslerin başkaları
tarafından bilinmesi beni
rahatsız etmez.

☐☐☐☐☐

Kendim öyle
düşünmediğim/inanmadığım
halde onlara yaranmak için
onlardanmış gibi
konuştuğum/davrandığımı
olur.

☐☐☐☐☐

İnsanlara herhangi bir
meselede muhalif olduğumu
göstermek konusunda
cesaretli değilim

☐☐☐☐☐

EK-2: Ölçek Uygulama İzinleri

2.1. Başkası Merkezli Dışsalılık Ölçeği ve Allah Merkezlilik Ölçeği Uygulama İzni

meryem haylaz alma

Hayırlı günler hocam. "Başkası merkezli dışsalılık" ve "Allah merkezlilik" ölçekleri için ku

ÜMİT HOROZCU

Alıcı: ben ▼

Meryem hanım her iki ölçeğimizi de tezinizde kullanmanız uygundur. Başarılar dilerim

2.2. Dedikodu ve Söylenti Tutum Ölçeği Uygulama İzni

meryem haylaz

merhabalar Feride hocam, Dedikodu ve söylenti tutum ölçeğinin tepkiler alt boyutunu farklı değişkenlerle i

Feride Eşkin <

Alıcı: ben ▼

Merhabalar Meryem Hanım,

Ölçeğin tepkiler alt boyutunu çalışmanızda kullanabilirsiniz, çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

Sevgilerimle

Doçent Öğretim Üyesi FERİDE EŞKİN BACAKSIZ
Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Üniversite Hı. Fakültesi
Etiler/Beşiktaş/İstanbul/Türkiye
Sarıyer Mh. Etiler/Beşiktaş/İstanbul/Türkiye

